

HAASTE

Riskin arviointia ja vaaran torjumista lastensuojelussa **s.12**

Yhteisöllisyys, naapurivalvonta ja turvallisuus asuinalueilla **s.15**

Kauppakeskusten rikosriskit **s.23**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Riski ja turvallisuus

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA
Turvallisuutta ennalta ehkäisevällä työllä
Riikka Kostiainen

Haasteltavana on sisäasiainministeriön kansliapäällikkö **Ritva Viljanen**. Hän pitää sisäisen turvallisuuden parantamisesta erityisen tärkeänä koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ja väkivaltalukujen kääntämistä laskuun, tarttumista kansainvälisyyden ja verkkomaailman mukanaan tuomiin uusiin ilmiöihin sekä panostamista syrjäytymisen ehkäisyyn, erityisesti maahanmuuttajien kotouttamiseen.

7 Porissa tehdään turvallisuuden eteen mallikasta työtä
Riikka Kostiainen

Porin maine rikostilastojen valossa ei ehkä ole mitä parhain, mutta kaupungissa on todella panostettu turvallisuustyöhön. Kaupungin turvallisuussuunnitelma vuosille 2009–2012 on hyvin laaja-alainen, ja turvallisuuden tavoitteet ja toimenpiteet on siinä tarkkaan mietitty. Kaupunginjohtaja **Aino-Majja Luukkonen** arvioi turvallisuustyöhön panostamisen olevan koviin aikojen opetusten ansiota.

10 Lasta lyömätön Satakunta
Riikka Kostiainen

Lasta lyömätön Satakunta -hanke pyrkii vähentämään lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa. Tarkoituksena on oppia tunnistamaan väkivallan merkkejä ja puuttua tilanteeseen varhain. Olennaista on viranomaisten verkostoituminen keskenään ja internetsivusto, jossa on toimintaohjeita.

12 Riskin arviointia ja vaaran torjuntaa
Elina Pekkarinen & Timo Harrikari

Lastensuojelun ytimen voi kiteyttää pyrkimykseksi suojella lapsen terveyttä ja kehitystä ja ehkäistä sitä vaarantavia tekijöitä. Näin ollen erilaisten uhkien arviointi ja vaarojen ehkäisy ovat aina olleet olennainen osa lastensuojelun sosiaalityötä. Uusi vuosituhat on kuitenkin tuonut lastensuojeluun uudenlaisia painotuksia. Puhe riskeistä, turvallisuudesta ja varhaisesta puuttumisesta on yleistynyt ja ohjaa lastensuojelutyön käytäntöjä ja politiikkaa.

15 Yhteisöllisyys, naapurivalvonta ja turvallisuus asuinalueilla
Regina Järg-Tärno

Suomessa varsinaisen naapuritoimintavalvonta ei ole käynnistynyt samalla lailla tai ainakaan samalla nimellä kuin muissa Pohjoismaissa. Yhteisöllisyyttä edistävää toimintaa on kyllä olemassa, mutta sen kehittäminen ja lisääminen on tarpeen. Yhteisellä toiminnalla voidaan edistää mm. turvallisuutta, viihtyvyyttä, vuorovai- kutusta, osallistumista ja kotouttamista.

19 Kaupunkien turvallisuus haasteena
Riikka Kostiainen

Kaupunkien turvallisuuden ajankohtaisia ja yhteisiä asioita pohdittiin kansainvälisessä seminaarissa lokakuussa Helsingissä.

20 Suomalaisen miesten kokemus väkivalta
Markku Heiskanen & Elina Ruuskanen

Runsas puolet suomalaisista miehistä on kokenut joskus 15 vuotta täytettyään fyysisistä väkivaltaa, väkivallalla uhkailua tai seksuaalista väkivaltaa. Väkivalta oli usein tuntemattoman tekemää. Nykyisen kumppaninsa tekemää väkivaltaa oli kokenut 16 % parisuhteessa olevista.

23 Kauppakeskusten rikosriskit
Raija Järvinen

Kaupallisia keskuksia koskevan tutkimushankkeen mukaan merkittävimmät rikosriskit ovat uhkaavasti tai sekavasti käyttäytyvät asiakkaat ja ylipäänsä kaupan henkilökunnan uhkailu sekä myymälävarkaudet. Turvallisuuden hallinnan keinoista tärkeimpiä ovat ennakointi, ohjeistus, vartiointi ja koulutus.

26 Vartioimisliikkeetkö poliisia korvaamaan?
Timo Kerttula

Kehitys voi näyttää siltä, että poliisin tehtäviä olisi yhä enemmän annettu vartioimisliikkeille. Yksityistämistä ei kuitenkaan pidä nähdä siellä, missä sitä ei tosiasiaa ole tapahtunut.

28 Rikosseuraamustyö lisää yhteiskunnan turvallisuutta
Ari Juuti

Rikosseuraamuslaitoksessa on tänä vuonna valmistunut turvallisuusstrategia. Olennaista strategiassa on henkilöstön turvallisuus ja rikoksesta tuomittu oikeus turvalliseen ja häiriöttömään rangaistuksen suorittamiseen.

30 Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta strategioissa
Ulla Palonen

Artikkelissa tarkastellaan EU:n ja Suomen oikeus- ja sisäasioiden strategioita rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan kannalta. Strategiat kertovat siitä, mihin suuntaan kehitystä halutaan ohjata ja millaisiin uhkakuviin viranomais- tasoilla varaudutaan.

32 Terrorismin torjunta ennalta ehkäisevää työtä
Seppo Ruotsalainen

Valtioneuvosto hyväksyi maaliskuussa ensimmäisen kansallisen terrorismin torjunnan strategian. Suomessa terrorismin torjunnan painopiste on ennalta estävässä toiminnassa. Strategia ohjaa viranomaisten varautumista ja yhteistyötä terrorismin torjunnassa.

34 KRIMINOLOGIA
Vaihtuuko paradigma?
Matti Laine

36 RIKOKSENTORJUNTA
Tilaisuus tekee varkaan mutta myös pahoinpitelijän ja raiskaajan
Jukka-Pekka Takala

38 AJASSA

HAASTE

ASiantuntevasti
rikoksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Juha Kääriäinen (PolAMK)

Toimitussihteeri

Riikka Kostiainen

Yhteystiedot

Osoite: Mannerheimintie 4,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin: (09) 1606 8289
Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.haaste.om.fi

Toimitusneuvosto

Sakari Melander (pj.)
Helsingin yliopisto

Janne Kivivuori (varapj.)
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Markku Fredman
Helsinki

Risto Karhunen
Finanssialan Keskusliitto

Aarne Kinnunen
Oikeusministeriö

Riitta Koivisto
Vantaan turvallisuusohjelma

Robin Lardot
Poliisihallitus

Henrik Linderborg
Rikosseuraamuslaitos

Leena Metsäpelto
Valtakunnansyyttäjänvirasto

Olli Salin
Helsingin kaupunki

Leena Suurpää
Nuorisotutkimusverkosto

Jukka-Pekka Takala
Rikoksentorjuntaneuvosto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Michael Lander / NordicPhotos

Tilauhinna

Vuosikerta 25 euroa
Irtonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Kirjapaino Uusimaa, Porvoo

10. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkojulkaisu)

Lehden kirjoitukset ovat kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ J U H A K Ä Ä R I Ä I N E N

Ennaltaehkäisyn riskit

Pohjoismaisten yhteiskuntiemme vahvuus kriminaalipoliittisessa ajattelussa on ollut, että olemme korostaneet rikollisuuden torjunnassa sosiaalista ennaltaehkäisyä. Rikollisuus nähdään köyhyyden, päihdeongelmien ja muiden yhteiskunnallisten ongelmien seurauksena. Tilanteesta saa hyvän kuvan vaikka tarkastelemalla eurooppalaisia tilastoja julkisista menoista: Pohjoismaissa käytämme vähemmän verovarvoja kuin muualla Euroopassa poliisiin, oikeuslaitokseen ja vankiloihin. Vastaavasti panostuksemme sosiaali- ja terveyspolitiikkaan on vahvempaa kuin muualla. Olemme pyrkineet ratkaisemaan ongelmamme ennen kuin ne kärjistyvät rikoksina ja järjestyshäiriöinä. Palkkana tästä ovat olleet turvalliset yhteiskunnat ja kansalaisten myönteiset kokemukset sosiaali- terveys- ja turvallisuuspalveluista.

Sosiaali- ja terveyspolitiikkaan on kuitenkin aina kuulunut kurin ja kontrollin elementtejä. Näkyvimmillään nämä elementit löydämme köyhyyden ja päihdeongelmien liepeiltä: toimeentulotuen normit ovat tiukat ja kontrolli menee syvälle yksityisille alueille. Vähemmän näkyviä kontrollin muotoja löydämme kuitenkin koko sosiaali- ja terveyspolitiikan kentältä. Kontrollin tehtävänä on ylläpitää ja lujittaa järjestelmän legitimitettä. Kontrollin käänköpuolella on leimaaminen: sosiaali- ja terveyspalvelut ovat aina tuottaneet paitsi hyvinvointia myös erilaista poikkeavuutta.

Elina Pekkarinen ja **Timo Harrikari** kirjoittavat tässä numerossa suomalaisesta lastensuojelutyöstä, joka on heidän näkemyksensä mukaan viime vuosina siirtynyt entistä enemmän lasten hyvinvointia turvaavasta työstä erilaisten riskien ja uhkien arviointiin. Tämä tulee heidän mukaansa esille erilaisissa uusissa "varhaisen puuttumisen" toimintakäytännöissä ja -ohjelmissa, joihin yhdistyy monenlaisia riskin arviointiin tähtäviä menettelytapoja. Ajatuksena on, että tunnistamalla "riskilapset" ajoissa, voimme kenties tarjota heille sellaisia palveluja, jotka estävät huonon ennusteen toteutumisen.

Periaatteessa ajatus varhaisesta puuttumisesta on hyvä: meidän tulisi tukea vaikeuksissa olevia perheitä ennen kuin ongelmat kärjistyvät hallitsemattomiksi. Ongelmina ovat kuitenkin ennustamisen epävarmuus ja ennustamisen keskittyminen riskikäyttäytymiseen. Jälkikäteen tehtyjä riskimalleja on helppo laskea mutta miten voimme luotettavasti sanoa, kenen lapsesta tulee päihdeongelmainen tai rikollinen? Riskiarviointien perusteella kohdennettujen erityispalvelujen sijaan tarvitaan kunnollisia lapsiperheiden peruspalveluja.

Pekkarisen ja Harrikarin havainto lastensuojelun siirtymisestä riskiajatteluun herättää kysymyksen koko sosiaali- ja terveyshuollon ja kriminaalipoliittisen ajattelun välisestä suhteesta. Esimerkiksi 2000-luvun sisäisen turvallisuuden ohjelmissa on ollut vahva näkemys siitä, että yhteiskuntamme turvallisuusongelmat kytkeytyvät syrjäytymiseen. Tämä näkemys saattaa olla oikea mutta voi johtaa myös päätelmään, että köyhyys, koulutusvajaus tai mielenterveyden järkkyminen ovat ennen kaikkea turvallisuusriskejä, joita vastaan tulisi suojautua erityisillä keinoilla. Meiltä löytyy jo nyt esimerkkejä halusta kriminalisoida osa köyhyydestä.

Turvallisuutta ennalta ehkäisevällä työllä

Sisäasiainministeriön kansliapäällikkö **Ritva Viljanen** pitää sisäisen turvallisuuden parantamisessa erityisen tärkeänä koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ja väkivaltalukujen kääntämistä laskuun, tarttumista kansainvälistymisen ja verkkomaailman mukanaan tuomiin uusiin ilmiöihin sekä panostamista syrjäytymisen ehkäisyyn, erityisesti maahanmuuttajien kotouttamiseen.

Kansliapäällikkö Ritva Viljanen näkee sisäisen turvallisuuden perusongelmaksi korkeat koti- ja vapaa-ajan tapaturmaluvut ja väkivallan määrän. Toimenpiteistä huolimatta lukuja ei ole saatu käännettyä selvästi parempaan suuntaan.

– Suomi maksaa humalahakuisesta alkoholikulttuuristaan kovan hinnan. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuolee yhä enemmän ihmisiä: kun 1980-luvun alussa tapaturmissa kuoli 1600 ihmistä vuodessa, nykyään jo melkein 3000, joista tuhat päihtyneenä. Sen sijaan työtapaturmia ja liikenneonnettomuuksia on hyvällä turvallisuustyöllä pystytty vähentämään. Lisäksi

väkivallan määrä on kansainvälisesti verrattuna edelleen korkea. Meillä on ongelmana niin läheisväkivalta, työväkivalta, katuväkivalta kuin rassistinen väkivaltakin. Uutena asiana pitäisi tunnistaa myös kunniaväkivalta, koska se vaatii toisenlaisia toimenpiteitä.

Syrjäytymisen ehkäisy on sisäisen turvallisuuden ohjelman keskeinen prioriteetti. Tänä päivänä syrjäytymiseen johtaa kasautuva ongelmatilanne, joka näyttää lisäksi periytyvän: syrjäytyneet vanhemmat eivät kykene huolehtimaan lapsistaan, jolloin ongelma siirtyy suvussa eteenpäin. Lisäksi Viljanen on huolissaan siitä, ettei tänne tulevia osata kotouttaa

riittävän hyvin.

– Valitettavasti näyttää siltä, että maahanmuuttajien on vaikea päästä osallisiksi suomalaiseen yhteiskuntaan. Se näkyy monella mittarilla: työttömyydessä, alityöllistymisessä, ansiotasossa, nuorten syrjäytymisessä ja kulttuurien vastakkainasettelun lisääntymisessä. Myös asenteet ovat tutkimusten mukaan koventuneet. Tilanne on kuitenkin vielä mahdollista hoitaa hyvin, sillä maahantulomäärät ovat Suomessa yhä verraten pieniä. Meidän pitäisi tehdä nyt viisaita ratkaisuja ja hyväksyä se, että alkuvaiheessa maahanmuutto tarvitsee aktiivisia tukitoimia. Pitkällä

tähtäyksellä maahanmuutto varmasti lisää hyvinvointia, innovatiivisuutta ja työpaikkoja.

UUDET ILMIÖT KAIPAAVAT SÄÄNTELYÄ

Kansainvälistyminen ja tekniikan kehitys ovat tuoneet perinteisten ongelmien rinnalle uusia uhkia. Yksittäisen valtion toimintamahdollisuudet ovat vähentyneet ja globaali turvallisuustilanne vaikuttaa Suomeenkin. Ritva Viljasen mielestä erityisesti tietoverkkojen turvallisuuteen pitäisi löytää nykyistä paremmat, tehokkaammat ja nopeammat työtavat.

– Rikos edellyttää kolmen tekijän esiintymistä yhtä ai-

Sisäasiainministeriön kansliapäällikkö Ritva Viljanen näkee tarpeelliseksi selvittää, pitäisikö uusien ilmiöiden kriminalisointeja laajentaa tai lisätä tai tiukentaa rangaistuksia.

kaa: otollisen uhrin, motivoituneen tekijän ja valvonnan puutteen. Nykypäivän verkomaailmassa nämä kolme ehtoa toteutuvat liian helposti. Kaikki rikollisuus on jo verkossa. Verkko myös mahdollistaa oman ajatuksen vahvistamisen ja rikollisen osaamisen levittämisen, hän toteaa.

Viljasen mielestä verkon pelisääntöpolitiikassa ja verkkorikollisuuden torjunnan toimintatavoissa ollaan vasta alussa. Perinteinen hallinnollinen toimintatapa ei toimi verkossa, vaan siellä pitäisi pystyä kansainväliseen nopeaan toimintaan ja monen toimijan samanaikaiseen yhteistyöhön. Lisäksi täytyy parantaa

ihmisten turvallisuustietoutta ja suojaamista sekä rakentaa vankempaa oikeusvaltiota verkkoon. Uusien käytänteiden lisäksi hän kaipaa uusia kriminalisointeja.

– Esimerkiksi identiteettivarkaudet pitäisi kriminalisoida. Myös rangaistukset saattavat olla liian alhaisia esimerkiksi tietojen väärinkäytössä. Vastikään henkilö, joka katsonut viranomaisena väärin perustein ihmisten tietoja 16 000 kertaa, jäi rankaisematta ja käytös vain todettiin moitittavaksi. Hyvä asia sen sijaan on se, että ”groomingin” kriminalisointi on mennyt eteenpäin. Kaiken kaikkiaan olisi kuitenkin tarpeen selvittää, pitäisikö

uusien ilmiöiden kriminalisointeja laajentaa tai lisätä tai tiukentaa rangaistuksia, hän arvioi.

– Toinen huolta aiheuttava uusi ilmiö on ihmiskauppa. Ihmiskaupan kriminalisoinnista on jo kuusi vuotta, mutta tuomioita siitä ei ole juuri tullut. Kansainvälisissä tilastoissa ihmiskauppaa pidetään kolmanneksi suurimpana rikollisuustyyppinä maailmassa, joten tuntuu käsittämättömältä, etteikö sitä Suomessa esiintyisi. Tässä on varmasti sellainen asia, jota emme tunnista eikä lainsäädäntömme tue riittävästi sitä, että tekijät saataisiin vastuuseen nimenomaan ihmiskaupparikoksista.

KAUPUNGISTUMINEN JA IKÄÄNTYMINEN LUOVAT TURVATTOMUUTTA

Turvallisuus on myös mielikuvia. Yleisesti ihmisten turvallisuuden tunteen katsotaan viime vuosikymmeninä heikentyneen. Tosin eri tutkimusten mukaan ainakin rikollisuuden pelko on aivan viime vuosina hieman vähentynyt.

– Ihmiset kokevat turvallisuusuhkia tahoilta, joita he eivät tunne. Puhutaan kasvotomasta kaupungista, jossa ihmiset jollain tavoin vieraantuvat yhteisöllisyydestä. Myös kansainvälistyminen tuo uusia ja tuntemattomia uhkia; rajan yli tulee sellaista rikollisuutta, jota meillä ei ole ollut ennen. Vaikka rikoslakirikosten määrässä ei ole juurikaan tapahtunut muutosta verrattuna 1980-lukuun, turvallisuudesta on samaan aikaan tullut iso poliittinen kysymys, Ritva Viljanen huomauttaa.

– Lisäksi väestön ikääntyminen aiheuttaa turvallisuudentunteen heikkenemistä. Kohta jo joka neljäs suomalainen on yli 65-vuotias. Ikääntynyt ihminen kohtaa eräänlaisen pelon paradoksin: vaikka tilastollisesti hän ei ole todennäköinen rikoksen uhri, hän kuitenkin pelkää enemmän kuin muut. Kun ihmisen toimintakyky heikenee, hänen turvattomuuden tunteensa lisääntyy samanaikaisesti. Ikääntyneet myös kohtaavat erityisiä turvallisuusriskejä: koti- ja vapaa-ajan tapaturmia, tulipaloja, liikenneonnettomuuksia sekä kasvavassa määrin väkivaltaa. Usein väkivalta on jatkunut jo melko pitkään ennen kuin viranomaiset havaitsevat sen ja tekijänä on joku läheinen ihminen, jota ikääntynyt on pyrkinyt suojelemaan.

Viljanen kertoo, että sisäisen turvallisuuden ohjelmassa →

Seuraava kehitysaskel voi olla, että valtioneuvoston ohjelma keskittyisi isoihin strategisiin linjauksiin ja varsinainen toimeenpano-ohjelma tehtäisiin alueellisesti, Ritva Viljanen kertoo.

→ sa onkin parhaillaan vireillä kaupunkien turvallisuuden parantaminen ja toisaalta harvaan asuttujen alueiden turvallisuusyhteistyön kehittäminen. Näiden alueiden turvallisuutta seurataan erikseen, koska maakuntakohtaisista tilastoista ei käy ilmi kaupunkien ja harvaan asuttujen alueiden eriytyvä kehitys ja erilaiset turvallisuustarpeet. Kaupunkien turvallisuusohjelma valmistuu joulukuussa. Myös ikääntyneiden turvallisuudesta valmistuu vielä tänä vuonna toimenpidekokonaisuus.

– Lisäksi olemme panostaneet matkailun turvallisuuteen ja meillä on yhteistyöprojekti Lapin kanssa. Näen matkailumme valtiksi, että Suomi on turvallinen ja täällä osataan huolehtia eri kulttuureista tulevien ihmisten turvallisuudesta.

SISÄISEN TURVALLISUUDEN OHJELMA TULLUT TUTUKSI

Kansliapäällikkö Ritva Viljanen on toiminut valtioneuvoston nykyisen ja edellisen sisäisen turvallisuuden ohjelman ohjausryhmän puheenjohtajana. Hän arvioi, että toisessa ohjelmassa on menty selvästi eteenpäin. Ensimmäisellä kerralla keskityttiin itse ohjelman tunnetuksi tekemiseen, nyt se tiedetään ja välinettä osataan käyttää paremmin.

– Minusta sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on ollut parasta, että se on toiminut viranomaisyhteistyön sateenvarjona ja vienyt moniam-

matillista otetta eteenpäin. Turvallisuustyötä ei enää tehdä vain sektorikohtaisesti tai vain ydintoimijoiden kesken vaan siihen on saatu mukaan niin sosiaalitoimi, terveystoimi, koulutoimi, järjestöt kuin elinkeinoelämäkin. Ohjelman painopiste on nyt selvästi ennaltaehkäisevässä toiminnassa, ja juuri sillä haitallisia ilmiöitä saadaan vähennettyä. Ei tehokas palontorjuntakaan ole palon sammuttamista vaan etukäteen suunnittelemista ja varautumista.

Viljasen mukaan vaativinta sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on ollut sen jalkauttaminen. Kun ohjelma nyt tunnetaan myös paikallishallinnossa paremmin, sen toimeenpanokin on mennyt eteenpäin reippaammin askelin ja paikallinen turvallisuussuunnittelu on edennyt hyvin. Lisäksi tilanne on hänen mukaansa siltä osin hyvä, että valtaosaa ohjelman yli 70 ehdotuksesta on toteutettu jollain tavoin. Ohjelman seurantamittaristossa vain harvan ehdotuksen kohdalla ”palaa punaiset valot”.

Toinen ongelma on se, että joidenkin ehdotusten toteuttaminen tarvitaan lisää resursseja. Kaikissa tällaisissa valtioneuvoston toimenpideohjelmassa näkyy se, että rahat päätetään erikseen. Kun ohjelma ei sisällä resurssipäätöstä samanaikaisesti, lisärahastusta vaativia ehdotuksia ei ehkä voida toteuttaa, hän myöntää.

– Esimerkkeinä voi nostaa rikosuhrapäivystyksen valta-

kunnallistamisen ja vakiinnuttamisen sekä turvakotien alueellisen määrän lisäämisen. Turvakoteja pitäisi välttämättä olla Suomessa tiheämmin, koska eivät ihmiset voi lähteä satojen kilometrien päähän turvakotiin ja jättää normaalia elämäänsä – naisten täytyy käydä töissä ja lasten päiväkodissa tai koulussa. Jotkut kunnat ovat ohjanneet turvakotipalvelua tarvinneet hoteleihin muutamaksi yöksi. Se ei ole ollenkaan sama asia, koska turvakodilla on myös turvakonsepti: väkivallan tekijään suunnataan toimenpiteitä ja uhrin asemaa katsotaan pitemmällä tähtäyksellä.

Heikentyneen taloudellisen tilanteen sinänsä Viljanen ei ole kokenut pahemmin vaikuttaneen ohjelman toimeenpanoon. Moni ehdotus voidaan kuitenkin toteuttaa ilman lisärahaa kehyksen puitteissa – kysymys on valinnoista. Sisäisen turvallisuuden ohjelma määrittelee prioriteetit, jotka jokainen voi ottaa huomioon omassa työssään. Nyt painotuksia ovat olleet esimerkiksi nuoret ja naisiin kohdistuva väkivalta.

OHJELMAN KEHITTÄMISTÄ JATKETAAN

Ritva Viljasen toivoo sisäisen turvallisuuden ohjelmalle jatkoa myös seuraavalla hallituskaudella. Hänestä on ollut suuri etu, että uusi hallitus on ensimmäisen puolen vuoden kuluessa katsonut senhetkisen sisäisen turvallisuuden tilanteen, määritellyt tavoitteet sen parantamiseksi, kes-

keiset toimenpiteet siihen ja mittarit seurantaan. Näin sen toimeenpanoon on jäänyt kolme ja puoli vuotta aikaa. Hän toivookin tämän rytminkin säilyvän.

– Seuraava kehitysaskel voi olla, että valtioneuvoston ohjelma keskittyisi isoihin strategisiin linjauksiin ja varsinainen toimeenpano-ohjelma tehtäisiin alueellisesti ja paikallisesti. Silloin ohjelma varmaan saataisiin jalkautettua vielä paremmin ja alueelliset erityisolosuhteet voitaisiin ottaa huomioon. Tässä pohdinnassa on ollut esimerkkinä Englanti, jossa keskushallinto määrittelee neljä isoa strategista tavoitetta ja paikallisesti suunnitellaan toimintatavat niiden saavuttamiseksi.

Nyt jo sisäisen turvallisuuden alueellista koordinaatiota on kehitetty, sillä suoran yhteyden pitäminen ministeriöstä nykyiseen 342 kuntaan on mahdotonta. Viljanen kertoo, että tänä vuonna valtion aluehallintovirastojen (AVI) tulostavoitteena on ollut sisäisen turvallisuuden ohjelman alueellinen koordinaatio. AVI:en on toivottu organisoivan alueelliset sisäisen turvallisuuden työryhmät. Niiden pitäisi levittää valtioneuvoston periaatepäätöksen viestiä eteenpäin ja katsoa, että kunnallisia päätöksiä vaativat toimenpiteet toteutuvat. ■

Porissa tehdään turvallisuuden eteen mallikasta työtä

Porin maine rikostilastojen valossa ei ehkä ole mitä parhain, mutta kaupungissa on todella panostettu turvallisuustyöhön. Kaupungin turvallisuussuunnitelma vuosille 2009–2012 on hyvin laaja-alainen, ja turvallisuuden tavoitteet ja toimenpiteet on siinä tarkkaan mietitty. Kaupunginjohtaja **Aino-Maija Luukkonen** arvioi turvallisuustyöhön panostamisen olevan kovien aikojen opetusten ansiota.

Porissa kokonaisrikollisuus on ollut 2000-luvulla korkeammalla tasolla kuin samankokoisissa kaupungeissa keskimäärin. Suuri osa rikosten kokonaismäärän kasvusta johtuu liikenne-rikomusten lisääntymisestä mm. kamera-valvonnan ansiosta, mutta huolestuttavaa kehitystä on ollut esimerkiksi väkivalta-, seksuaali- ja huumerikollisuudessa. Kaupungissa on kuitenkin tartuttu aktiivisesti toimeen ongelmien ratkaisemiseksi.

Porin kaupungin turvallisuussuunnitelma vuosille 2009–2012 hyväksyttiin valtuustokäsittelyssä vuosi sitten marraskuussa. Kaupungissa oli olemassa jo vuonna 2001 valmistunut turvallisuussuunnitelma, mutta vuonna 2006 käynnistettiin uuden suunnitelman perinpohjainen valmistelu. Kaupunki teki valmistelussa tiivistä yhteistyötä Satakunnan poliisilaitoksen kanssa. Myös järjestöt olivat työssä aktiivisia. Lisäksi vuoropuhelua käytiin Porin seudun kuntien eli Karhukuntien kanssa, koska turvallisuusongelmat eivät pysähdy kuntarajoihin.

Kaupunginjohtaja Aino-Maija Luukkonen mukaan turvallisuussuunnitelmassa on kiinnitetty huomiota erityisesti sellaisiin asioihin, joissa Pori erottautuu ver-

tailukaupunkeja huonommilla tuloksilla. Esimerkiksi suunnitelman ensimmäinen tavoite rikosten ehkäiseminen on konkretisoitu siten, että Porissa rikosten määrä vähenee muiden suurten kaupunkien keskimääräiselle tasolle vuoteen 2012 mennessä. Toimenpiteitä siihen pääsemiseksi ovat esimerkiksi monialaisen läheisväkivaltatyöryhmän perustaminen ja Satakunnan poliisilaitoksen koordinoima Lasta lyömätön Satakunta -hanke.

– Olimme poliisin kanssa liikuttavan yksimielisiä siitä, että piilevään läheisväkivaltaan täytyy pystyä puuttumaan ja väkivaltaa vähentämään. Nykyään kunniotetaan suuresti ihmisten ja perheiden itsemääräämisoikeutta, eikä heidän elämäänsä oikein uskalleta puuttua silloinkaan kun pitäisi, eli tässä suhteessa yhteiskunta on hyvinkin tolerantti. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että lasten huostaanottojen määrä on lisääntynyt – ja tietenkin siinä vaiheessa, kun lapsi otetaan huostaan, on tapahtunut jo paljon.

Luukkonen ottaa toiseksi esimerkiksi tavoitteen yleisten paikkojen turvallisuudesta. Siinä pyritään häiriökäyttäytymisen vähenemiseen yleisillä paikoilla. Tätä varten on koottu yleisten paikkojen

turvallisuustyöryhmä ja lisätty vartiointia ja kameravalvontaa sekä kiinnitetty huomiota ravintoloiden turvallisuuden parantamiseen. Lisäksi Porissa on otettu →

Porin turvallisuussuunnitelman 14 painopistettä

- rikosten ehkäiseminen
- tapaturmien torjuminen
- vanhusväestön turvallisuus
- yleisten paikkojen turvallisuus
- syrjäytymisen ehkäisy
- lasten ja nuorten turvallisuus
- kouluturvallisuus
- maahanmuuttajien turvallisuuden parantaminen ja rasmin ehkäiseminen
- päihde- ja huumehaittojen ehkäisy
- liikenneturvallisuus
- vesiturvallisuus, rajaturvallisuus ja meripelastus
- yritysturvallisuus ja tuoteturvallisuus
- asuin- ja elinympäristön turvallisuus
- turvallisuusasioiden koordinointi kaupungin organisaatiossa

Porin kaupunginjohtaja Aino-Maija Luukkosen mielestä turvallisuussuunnitelman hyväksyminen kaupunginvaltuustossa on samalla merkinnyt vahvaa poliittista sitoutumista sen toteuttamiseen.

kijän sijoittamisessa poliisilaitokselle ja sosiaalipäivystyksen maakunnallistamisessa. Muita turvallisuuspanostuksia ovat esimerkiksi koulujen turvallisuussuunnitelmien tarkistaminen, maahanmuuttajakoordinaattorin vakinaistaminen ja uuden riskienhallintapäällikön viran perustaminen.

PORISSA AKTIIVISTA LÄHIÖTYÖTÄ

Asumisturvallisuudessa lähiötyö on ollut edelläkävijä. Porissa lähiöiden kehittäminen aloitettiin jo 1980-luvulla ja nyt on menossa viides ohjelmakausi. Tämänhetkinen hanke on nimeltään Kompakti kaupunki. Ideana on muuttua lähiöstä kaupunginosaksi, ja siinä Pihlavan, Pormestarinluodon, Sampolan, Impolan ja Väinölän lähiöt yritetään liittää osaksi kaupunkirakennetta, projektikalimies **Paavo Immonen** kertoo.

Immosen mukaan lähiöprojekteista on saatu vuosien varrella hyviä kokemuksia ja niissä kehitettyjä malleja on otettu kaupungin pysyviksi toiminnoiksi. Valtuuston päätöksellä kaupunki on vuodesta 2000 lähtien maksanut asukastupien vuokrat ja palkannut lähiötyöntekijät sekä tukenut asukasyhdistyksiä ja niitä yhdistyksiä ja yhteisöjä, jotka tekevät sosiaalista työtä lähiöalueilla. Myös sosiaalinen isännöinti on vakinaistettu kaupungin omistamalle Porin YH-asunnot Oy:lle. Hankkeista on hänen mukaansa muodostunut kaupunkiin hyvä verkosto. Ja kun edellisistä hankkeista on saatu hyviä kokemuksia ja niiden hyödyt on nähty, on ollut helppo perustaa taas uusia hankkeita.

Kaupunginjohtaja Aino-Maija Luukkosen arvioi, että Porissa lähiötyö ja muukin turvallisuusajattelu on noussut siitä, että vaikeista ajoista on täytynyt nousta omin voimin ja löytää itse keinot.

– Ensin 80-luvun alussa Pori koki teollisen rakennemuutoksen, joka käynnistyi puuvillatehtaan palosta. Sitten kun siitä alettiin selvittää, tuli 90-luvun lama, joka

→ käyttöön paikallisen alkoholipolitiikan PAKKA-malli. Yhteisöpohjaisen päihde-ehkäisyhankkeen interventiot keskittyvät vastuulliseen myyntiin ja tarjoiluun nuorten ja nuorten aikuisten parissa. Myös liikenneturvallisuus on suunnitelman painopistealueita. Henkilövahinkojen liikenneonnettomuuksissa pitäisi vähentyä Porissa vuoteen 2012 mennessä alle vertailukaupunkien keskitason.

– Erityisesti Pori on halunnut profiloitua tapahtumakaupunkina. Porin arvot ovat ”työtä, huolenpitoa, rohkeutta ja elämyksiä”, ja tapahtumat kuten Pori Jazz kuuluvat tähän elämysosioon. Viranomaisyhteistyö tapahtumien aikana ja vahinkojen ennalta ehkäisemiseksi on kehittynyt hyväksi käytännöksi, josta muut kaupungit ovat hakeneet oppia. Ainakin siinä on onnistuttu, etteivät tapahtumat eivätkä näy isona piikkinä poliisin rikostilastoissa, hän kertoo.

RESURSSIJA SAATU TOIMENPITEISIIN

Aino-Maija Luukkosen mielestä turvallisuussuunnitelman hyväksyminen kaupunginvaltuuston tasolla on samalla merkinnyt vahvaa poliittista sitoutumista sen toteuttamiseen. Osa turvallisuussuunnitelman tavoitteista liittyy eri hallintokun-

tien, kuten koulutoimen, sosiaali- ja terveystoimen, pelastuslaitoksen ja teknisen toimen, normaaliin toimintaan. Jotkut toimenpiteet puolestaan vaativat rahallista panostusta ja lisäresursseja.

– Kaupunki on esimerkiksi resurssoinut oma-aloitteisesti henkilökuntaa pitkäaikaistyöttömien selvittely- ja aktivointihankkeeseen, jossa vähintään 500 päivää työttömänä olleet pääsevät terveystarkastukseen. Tarkastukset toteutetaan kaupungin työterveyshuollossa, koska halutaan antaa viesti siitä, että kyse on työterveydestä eikä jostain muusta. Työttömiä tukee moniammatillinen tiimi, jossa on mukana työterveyslääkäri ja -hoitaja sekä sosiaalityöntekijä. Hanke liittyy syrjäytymisen ehkäisyyn, jossa on yhtenä tavoitteena, että pitkäaikaistyöttömyys vähenee puolella vuoteen 2012 mennessä. Se on iso tavoite taantumien aikana, kun pitkäaikaistyöttömien määrä on lisääntynyt, Luukkosen korostaa.

Poliittisen tason arvovalinta on ollut myös resurssien ja työntekijöiden lisääminen perhehoitoon hälyttävän huostaanottojen määrän nousun vuoksi. Lapsiperheille on haluttu tarjota kotityötä, jotta pystyttäisiin tekemään mahdollisimman paljon mahdollisimman varhain. Pori on ollut edelläkävijöitä myös sosiaalityönte-

Kaupunginjohtaja Aino-Maija Luukkosen mielestä kuntasektorilla on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota turvallisuuteen; yritysmaailmassa nämä asiat ovat olleet jo pitkään pinnalla.

kosketti Pori suuresti; muita suuria kaupunkia tämä lama ei ole samalla tavalla koskettanutkaan. Lähiöt kärsivät työttömyydestä vielä enemmän kuin kaupunki kokonaisuutena. Esimerkiksi joulukuussa 1995 Porin työttömyysaste oli 26,5 ja ongelmalähiöissä liki 50 prosenttia ja niiden vuokraloissa peräti 60 prosenttia. Jotain oli siis tehtävä, ja sittemmin Porin käytännöt työllisyyden hoidossa on tutkimuksissakin todettu hyviksi, hän kertoo.

Lähiöprojekteissa järjestöjen mukanaolo on ollut tärkeää. Esimerkiksi vanhusneuvola on järjestöprojekti, jonka tarkoitus on parantaa turvallisuutta. Pori on suurista kaupungeista vanhuspainotaisin: 65-vuotta täyttäneiden osuus on 21 prosenttia väestöstä. Vanhusten kokemaa turvallisuutta on siten merkittävä tekijä kaupungin turvallisuudessa, Luukkosen huomauttaa. Muutenkin järjestöt ovat olleet aktiivisia turvallisuussuunnitelman toteuttamisessa.

Porissa on kehitetty järjestelmällisesti myös välitöntä asukasvaikuttamista. Tärkein keino siihen ovat kaupunginosati-

laisuudet, joita on järjestetty neljä kertaa vuodessa vuodesta 2000 lähtien. Tänä vuonna kaikki tilaisuudet on järjestetty Noormarkussa, joka liittyi vuoden alussa Poriin. Asukastilaisuudet ovat toimineet hyvin ja käytännössä on aina ollut ”tupa täynnä”. Tilaisuuksissa on mukana kaupungin eri hallintokuntien edustajia ja lisäksi poliisin, postin, kauppaliikkeiden, tielaitoksen, Varsinais-Suomen Ely-keskuksen ja muiden kulloinkin tarpeellisten tahojen edustajia. Kansalaiset saavat esittää viranomaisille kysymyksiä tilaisuudessa tai lähettää niitä etukäteen. Kaikki kysymykset kirjataan ylös ja niistä tehdään muistio, joka jaetaan hallintokunnille ja laitetaan kaupungin verkkosivuille.

Myös asukasyhdistysten toiminta on Porissa aktiivista. Monilla asuinalueilla on asukkaiden vapaaehtoista ilt- ja yöpartiointia. Se on selvästi parantanut turvallisuudentunnetta sekä tilastojen mukaan vähentänyt näissä lähiöissä rikosten määrää, erityisesti vahingontekoa ja moottoriajoneuvojen luvaton käyttöä. Omakotitaloalueiden luonnollista sosiaalista kontrollia ja asuinyhteisön vastuuta omasta asuinalueestaan on saatu näin myös kerrostaloalueille, Immonen kertoo.

KUNNISSA HUOMATTU TURVALLISUUDEN MERKITYS

Kaupunginjohtaja Aino-Maija Luukkosen mielestä kuntasektorilla on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota turvallisuuteen; yritysmaailmassa nämä asiat ovat olleet jo pitkään pinnalla.

– Kuntasektorilla on herätty ennen muuta kouluturvallisuuden liittyvien asioiden takia, mutta muutenkin on alettu ymmärtää, kuinka tärkeää turvallisuus ja viihtyvyys ovat kaupunkilaisille. Koettua turvallisuutta onkin tärkeä mitata aika ajoin. Yritykset taas tarvitsevat turvallista toimintaympäristöä ja matkailulle maine turvallisena paikkana on tärkeää.

Hän kertoo, että valtion toimijoista

eniten tukea on saatu Satakunnan poliisilaitoksesta, mutta myös sisäisen turvallisuuden ohjelma on ollut hyödyllinen, ja erityisesti sen suurten kaupunkien turvallisuushanke. Tarkoitus on saada aikaiseksi vuoden loppuun mennessä kaupunkien yhteinen turvallisuusohjelma, johon sisällytetään yhteiset tavoitteet väkivallan vähentämiseksi, lasten ja nuorten turvallisuuden parantamiseksi, rakennetun ympäristön turvallisuuden parantamiseksi ja asumispolitiikaksi sekä yhteisten turvallisuutta edistävien toimintamallien kehittämiseksi.

– Yhteisiä turvallisuusongelmia kaikille kaupungeille ovat esimerkiksi liikenne ja satamakaupungeille satamien turvallisuuden liittyvät asiat. Luonnollisesti piilevä väkivalta ja perheiden pahoinvointi ovat kaikille yhteisiä huolia. Mutta tieteenkin metropolialueilla on myös erityiset ongelmansa, esimerkiksi on paljon enemmän maahanmuuttajia kuin Porissa, jossa heitä on suurista kaupungeista vähiten. Myös tietynlainen rikollisuus kuten järjestäytyneet rikollisuus on keskittynyt tiettyille alueille. Yhteisiä asioita on kuitenkin niin paljon, että tällainen hanke on hyvin kannatettava ja on ollut antoisaa puida turvallisuusasioita yhdessä, Luukkosen arvioi.

Porin turvallisuussuunnitelman toimeenpanoa valvoo seurantaryhmä, jossa on Satakunnan poliisilaitoksen, Satakunnan pelastuslaitoksen ja Porin kaupungin edustus. Ensi vuonna se antaa kaupunginvaltuustolle seurantaraportin suunnitelman toteutumisesta. Turvallisuussuunnitelman uudelleenarviointia saattaa seurata paitsi tästä selvityksestä myös tästä suurten kaupunkien turvallisuusohjelmasta ja keväällä uuden hallitusohjelman turvallisuus-, asunto- ja sosiaalipolitiikan sisällöistä. ■

Pormestarinluodossa talot ovat jopa muuttaneet muotoaan lähiöuudistuksessa. Paavo Immosen takana vanhusten palvelutaloksi muutettu vuokralato.

Lasta lyömätön Satakunta tavoitteena

Lasta lyömätön Satakunta -hanke pyrkii vähentämään lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa. Tarkoitus on oppia tunnistamaan väkivallan merkkejä ja puuttua tilanteeseen varhain. Olennais- ta on alueen viranomaisten verkostoituminen keskenään. Tärkeä työkalu on internetsivusto, jolle on koottu eri viranomaisten toimintaohjeita ja tietoa väkivallasta.

Läheisväkivallan ehkäisy kuuluu Satakunnan poliisilaitoksen painopisteisiin. Erityisesti halutaan vähentää lapsiin kohdistuvaa perhe- ja muuta väkivaltaa. Näin ollen poliisilla on ollut kiinnostusta kehittää viranomaisten yhteistyötä ja luoda selkeitä nopean puuttumisen malleja Satakuntaan, apulaispoliisipäällikkö **Jussi Högman** kertoo hankkeen taustoista.

Lasten pahoinpitely on yleensä piilorikollisuutta ja vain murto-osa tapauksista tulee viranomaisten tietoon. Ennen poliisin ideoiman hankkeen aloittamista tehtiin kysely, jossa kartoitettiin viranomaisyhteistyön sujuvuutta, tiedonkulkemista ja käytännön toimia eri kunnissa.

– Kyselystä selvisi, että usein vaikka työntekijälle oli syntynyt epäily lapsen koke- masta väkivallasta esimerkiksi päivähoidossa, ei ollut tieto- taitoa siihen puuttumiseen. Viranomaiset kyllä tiesivät,

että pitäisi tehdä lastensuo- jeluilmoitus, mutta kynnys sen tekemiseen näytti kuitenkin olevan korkealla. Ei ollut selkeitä toimintaohjeita ja pelättiin mitä seurauksia väärästä arviosta voi aiheu- tua. Tavoitteemme onkin, että puuttumiskynnys laskee ja sitä kautta lastensuojelu- ilmoituksia tulisi enemmän. Mittaamme siis onnistumista sillä, että ilmoitusten määrä lisääntyy, koska uskomme, että puuttumalla ilmiö vähe- nee, komisario **Jarmo Laine** kertoo.

– Lapsen pahoinpitely on aina virallisen syytteen alai- nen rikos eikä perheen sisäi- nen asia. Hankkeen aikana on jouduttu oikomaan jopa viranomaisten käsityksiä. Jotkut ovat luulleet, että van- hemmilta pitäisi kysyä, mitä he haluavat tehdä tilantees- sa, mutta eihän rikoksesta epäillyltä sitä kysytä. Viran- omaiset ovat aina velvollisia toimimaan. Toki vanhemmat pidetään ajan tasalla, muttei

asiassa edetä vanhempien ehdoilla. Tietenkin täytyy muistaa myös, ettei lapsen pahoinpitelijä aina ole per- heenjäsen.

KEINOJA JA VÄYLIÄ PUUTTUMISEEN

Lasta lyömätön Satakunta -hankkeessa on rakennettu Satakuntaan verkostoitunut toimintamalli perheväkivallan ehkäisemiseksi ja palveluket- jun kehittämiseksi. Lisäksi on panostettu tiedon tuot- tamiseen ja kulkuun. Viran- omaisten verkostoitumisella pyritään lisäämään tietämys- tä ilmiöstä, oppimaan havain- noimaan väkivallan merkkejä ja puuttumaan tilanteeseen mahdollisimman varhain.

Hanke aloitettiin kokoa- malla moniammatillinen työ- ryhmä käytännön työrukka- seksi. Jarmo Laine on vetänyt sitä ja lisäksi siinä on poliisista mukana viestintävastaava **Mari Kaunistola** ja edustajat sosiaalitoimesta, sairaalasta ja terveyskeskuksesta. Työtä

johtaa ohjausryhmä, jonka puheenjohtaja on Porin pe- rusturvajohtaja **Terttu Nord- man** ja siihen kuuluu mukana olevien organisaatioiden ja kuntien edustajia.

Käytännössä lasten kanssa toimiville on järjestetty kou- lutusta pahoinpitelyn havait- semisesta ja asiaan puuttumi- sesta. Syyskuussa järjestettiin Porissa maakunnallinen kou- lutusseminaari, johon osallistui lähes 250 ihmistä eivätkä kaikki halukkaat edes mahtu- neet mukaan. Seminaarissa kerrottiin viranomaisten väli- sestä yhteistyöstä ja sen juri- disista ongelmista esimerkiksi salassapitosäännöksiin liitty- en sekä tutkimustietoa las- ten kokemasta väkivallasta. Lisäksi syksyn aikana on jär- jestetty alueelliset jalkautta- mistilaisuudet Kankaanpääs- sä, Huittisissa, Raumalla ja Porissa. Koulutustilaisuudet auttavat viranomaisia teke- mään enemmän yhteistyötä keskenään ja tekemään siinä oman roolinsa, jotta tapauk-

Mari Kaunistola ja Jarmo Laine uskovat Lasta lyömätön Satakunta -hankkeen tuottavan tuloksia tulevaisuudessa, mikä on motivoinut heitä oman työn ohessa tehtyyn suureen työmäärään.

sen selvittely etenee juohevasti viranomaiselta toiselle.

KITEYTETYT OHJEET VIRANOMAISILLE NETISSÄ

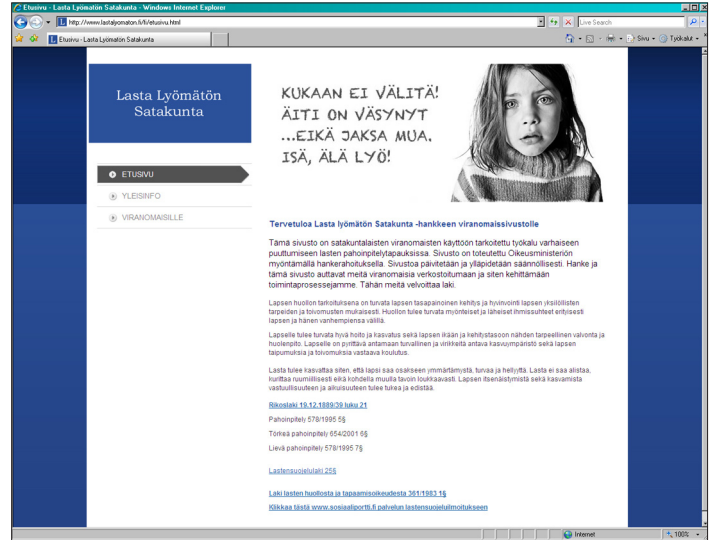
Koulutustilaisuuksien lisäksi konkreettinen toimenpide on ollut viranomaisille tarkoitettujen verkkosivuston rakentaminen. Sivustolta löytyy eri viranomaisten toimintaohjeet ja ajantasaiset työntekijöiden yhteystiedot ja ns. materiaalipankki, jonne on kerätty tietoa väkivallasta, esimerkiksi hankkeen seminaariaineistot. Heti etusivuilta löytyy linkit lastensuojeluilmoitukseen sekä rikoslakiin ja lastensuojelulakiin. Omat alisivut on luotu esimerkiksi koulutoimelle, nuorisotoimelle, poliisille, sairaalalle, sosiaaliviranomaisille, terveydenhuollolle, päivähoidolle ja seurakunnalle. Viranomaissivut ovat salansojen takana.

– Työryhmässä lähdimme miettimään sitä, miten tavoitamme viranomaiset, koska alkukyselyn mukaan heillä oli arkuutta puuttua väkivaltaan. Päädyimme siihen, että tarvitaan sellainen internetohjelma, joka palvelee tiedon lisäämistä ja viranomaisen puuttumisvastuun korostamista, viestintävastaava Mari

Kaunistola kertoo.

– Oli suuri työ ennen kuin materiaalit saatiin koottua ja hiottua niistä kiteytetyt ohjeet. Halusimme, että viranomaiset tuottavat itse oman alansa sisällön, koska poliisi ei voi käytännössä tietää esimerkiksi sairaalan kirurgin tehtäviä tai ajatuksia siitä, miten tällaisessa tapauksessa pitäisi toimia. Siellä on sitten hyvin yksityiskohtaisesti ammattikielellä kerrottu, mitkä ovat kriteerit lapsen pahoinpitelyn selvityksen tarpeeseen erilaisissa tehtävissä sairaalassa. Esimerkiksi lastenkirurgille, lastenlääkärille, silmälääkärille sekä sairaalan hoitohenkilöstölle, osastosihteereille ja sosiaalityöntekijöille on laadittu omat ohjeensa.

Jarmo Laine huomauttaa, että vaikka ohjeet ovat yksityiskohtaiset, ne ovat kuitenkin varsin lyhyet; yleensä kukin ohje on vain yhden rivin mittainen. – Ohjelma näyttää ehkä yksinkertaiselta, mutta siinä on pyritty siihen, että yhdellä silmäyksellä näet ”kaiken” ja ettei ole mikään ponnistus etsiä sieltä tietoa. Samantapaisia ohjeita on levitetty tälläkin alueella paksuina manuaaleina, mutta kuinkahan moni on lukenut

ne kannesta kanteen.

Verkkopalveluun on tarkoitettu saada mukaan vielä kävijäseuranta, jotta voidaan seurata, miten se käytännössä tavoittaa kohderyhmän. Laineen mukaan kävijätilastot eivät kuitenkaan sinänsä kerro sivuston hyödyllisyydestä, sillä ideaalitalanteessa työntekijä omaksuu asiat kerralla eikä ole tarpeen käydä siellä päivittäin. Tosin materiaalipankkiin päivitetään jatkuvasti ajankohtaista tietoa, joten sivustolla kannattaa vierailla silloin tällöin.

Verkkopalvelua on markkinoitu syyskuun maakunnallisessa seminaarissa ja alueellisissa jalkauttamistilaisuuksissa. Lisäksi on tarkoitettu tehdä vielä tänä vuonna satakuntalaisille yhdistyksille, yhteisöille ja tavallisille kansalaisille tarkoitettu avoin nettisivusto. Se antaa paikallisilla yhteystiedoilla ja paikallisesta näkökulmasta toimintaohjeita lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumiseksi.

JATKOA MIETITÄÄN

Mari Kaunistola arvioi, että hankkeen saama näkyvyys on nostanut maakunnassa tietoisuutta lasten kokemasta väkivallasta. Ennen kaik-

kea hänestä on ollut hieno huomata, että ohjausryhmän jäsenet ovat olleet aktiivisia ja kokouksissa on ollut tekemisen meininki. Kaikki ovat kokeneet, että lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi tulee tehdä jotain ja että jokainen viranomainen voi omalla toiminnallaan oikeasti vaikuttaa asiaan.

– Hanke päättyy tämän vuoden lopussa. Nyt on jo väläytelty, että hankkeen jälkeenkin olisi hyvä jatkaa ohjausryhmän toimintaa jollain tavoin. Se antaisi viestin siitä, että malli on tullut jäädäkseen eikä ole vain hankerahalla tehty pikainen rutistus. Ehkä hankkeemme voisi toimia mallina muillekin maakunnille. Sitä onkin jo esitelty monessa valtakunnallisessa tilaisuudessa.

Tampereen yliopiston Porin yksikkö tekee Lasta lyömätön Satakunta -hankkeesta arvioinnin, jossa analysoidaan organisoinnin onnistumista ja toiminnan vaikuttavuutta. Tutkijat ovat olleet hankkeessa mukana alusta asti. Oikeusministeriö on tukenut sekä hankkeen toteuttamista että arviointia. ■

www.lastalyomatonsatakunta.fi

Riskien arviointia ja vaaran torjumista

Lastensuojelun käytännöt huolen ilmapiirissä

Lastensuojelun ytimen voi kiteyttää pyrkimykseksi suojella lapsen terveyttä ja kehitystä ja ehkäistä sitä vaarantavia tekijöitä. Näin ollen erilaisten uhkien arviointi ja vaarojen ehkäisy ovat aina olleet olennainen osa lastensuojelun sosiaalityötä. Uusi vuosituhat on kuitenkin tuonut lastensuojeluun uudenlaisia painotuksia. Puhe riskeistä, turvallisuudesta ja varhaisesta puuttumisesta on yleistynyt ja ohjaa lastensuojelutyön käytäntöjä ja politiikkaa.

Lastensuojelussa lasten terveyden ja kehityksen turvaamisella on pitkät perinteet. Jo vuoden 1936 lastensuojelulaissa huoltolautakuntaa veloitettiin ryhtymään toimenpiteisiin, jos lasta kotonaan uhkasi vaara hengen, terveyden tai siveuden puolesta. Huoltolautakunnan oli tarvittaessa määrättävä lapselle suojelupalvoja, jonka tuli tarkoin seurata lapsen elämänoloja ja ”neuvoin, ohjein ja toimin” auttaa vanhempia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Tämä toimintatapa on säilynyt lastensuojelun sosiaalityön keskeisenä työmenetelmänä. Lapsen tilannetta on arvioitu vanhempien ja lapsen kanssa käytävien ohjaavien keskusteluiden, kotikäyntien

ja tarvittaessa vankempien lastensuojelutoimien, kuten sijoituksen, avulla.

Vuosituhanen taitteessa lastensuojelussa yleistyi puhe riskilapsuuksista, riskinoruksista ja syrjäytymisvaarasta. Samaan aikaan käynnistettiin sosiaali- ja terveysministeriön koordinoima, useista toimijoista koostuva varhaisen puuttumisen hanke. Lastensuojeluun tuotiin erityisesti angloamerikkalaisista maista useita uusia ohjelmia, toimintakäytäntöjä ja työmenetelmiä, joiden soveltuvuutta suomalaiseen kulttuuriin ei juurikaan tutkittu. Riskin ja uhan arvioinnista on paikoitellen tullut lastensuojelutyötä ohjaavaa toimintaa, jolloin sen muut tehtävät, kuten perheiden tukeminen,

voimavarojen löytäminen ja pyrkimys hyvinvoinnin lisäämiseen, ovat jääneet uhkakuviin maalailun varjoon.

RISKIEN KARTOITUSTA KÄYTÄNNÖN KENTÄLLÄ

Riski- ja turvallisuusparadigman mähinnoususta lastensuojeluun on viime vuosina julkaistu analyyseja (mm. Harrikari 2008; Harrikari & Hoikkala 2008; Satka 2009). **Mirja Satka** (2009) tarkastelee varhaisen puuttumisen politiikkaa lastensuojelun uusien toimintakäytäntöjen ja -ohjelmien kautta. Hän nostaa esiin varhaisen puuttumisen Varpu-hankkeen, kasvatusyhteisöllisyydelle perustuvan Laukaan mallin, Helsingin kaupungin sosiaaliviraston varhaisen puuttumisen toi-

mintamallin ja valtioneuvoston turvallisuustalkoot. Varhaisessa puuttumisessa toiminta perustuu työnteikijän omaan huoleen, jonka puitteissa ryhdytään toimenpiteisiin. Laukaan Yhdessä elämään -mallissa lapsen kasvattamiseen haastetaan koko kylä, joskin ensisijainen kasvatusvastuu on kodilla. Yhteistyön tavoitteena on kasvattaa ”entistä eurokelpoisempia kansalaisia” ja menetelmät perustuvat ”maalaisjärkeen” ja tästä kumpuaviin ”suoriin linjoihin ja yksinkertaisiin konsteihin”. Rikkeisiin puututaan ”napakasti”. Helsingissä on toteutettu lukuisia yhteishankkeita poliisin kanssa, kuten Itä-Helsingin kauppakeskuksissa nuorten näpistyksiin puuttunut Idän

Näppäri ja Kaakkois-Helsingissä nuorten päihteiden käyttöön puuttunut Klaari (Vaikuta varhain... 2006).

Erilaisten toimintaohjelmien lisäksi lastensuojelun sosiaalityön käytännöissä on lanseerattu useita pienimuotoisempia työmenetelmiä, jotka perustuvat riskin arvioinnille (Lastensuojelun käsikirja). Erilaisten mittareiden, lomakkeiden ja haastattelumenetelmien avulla, joista osa on rekisteröityjä tavaramerkkejä, pyritään laskemaan, kuinka suuressa vaarassa lapsi on. Riskien arviointiin on sovellettu esimerkiksi Australiasta tuotua Turvaa arkeen -menetelmää, joka on perustunut riski- ja turvatekijöiden tutkimiseen perheissä. Huolen vyöhykkeet kehitettiin Stakesissa työnteki-

jöiden huolen kartoittamisen apuvälineeksi (Arnkil 2004). Nuoriin on sovellettu niin kutsuttua Baro-menetelmää, joka perustuu yli 12-vuotiaiden rikoksia tekevien lasten elämäntilanteiden arviointiin. Tietokoneelle syötetyt puolistrukturoidun haastattelun tulokset antavat arvion huolen määrästä, jonka työntekijä voi halutessaan tulostaa ja välittää myös muille viranomaisille (esim. Pohjanmaa -hanke; Rounioja & Timonen 2010).

RISKIENHALLINTA KUNTIEN JA VALTION POLITIIKOISSA

Lastensuojelun arkipäiväisiä käytäntöjä laajemmassa perspektiivissä, kunta- ja valtiotason lastensuojelupolitiikoissa, on kannettu huolta erityisesti

Huolta on kannettu erityisesti lastensuojelun asiakaslukujen kasvusta.

lastensuojelun asiakaslukujen kasvusta. 1990-luvun alusta lähtien avohuollon tukitoimien piirissä olevien alle 18-vuotiaiden määrä on yli kolminkertaistunut ja huostaan otettujen lasten määrä kaksinkertaistunut.

Lastensuojelulukujen kasvun on usein tulkittu – varsin suppeasti – johtuvan lasten pahoinvoinnin lisääntymisestä sekä perheiden kumuloituvista ja monimutkaistuvista ongelmista. Tarkastelussa on lähes säännönmukaisesti unohdettu sellaiset tekijät kuin ilmoitusvelvollisuuden laajentaminen vuoden 2007 lastensuojelulainuudistuksessa ja tilastointikäytäntöjen muutokset. Ilmoitusvelvollisuuden laajentaminen on paikoittain kaksinkertaistanut lastensuojeluilmoitusten määrää ja kuntien standardoimat tietojärjestelmät eivät välttämättä anna mahdollisuuksia kirjata yhteydenottoa kuin lastensuojeluilmoitukseksi.

Oman lisänsä lastensuojelulukujen kasvuun tuovat lakiin kirjatut varhaisen havaitsemisen ja puuttumisen sekä moniammatillisen yhteistyön periaatteet. Lastensuojelulaki velvoittaa kunnat laatimaan paikallisen lapsia ja nuoria koskevan hyvinvointisuunnitelman, joissa on painotettu palvelujärjestelmän koordinoitua ja moniammatillisen yhteistyön kehittämistä (Määttä 2010). Riskien havaitsemisen ja matalan toleranssin näkökulmat on kirjoitettu varhaisen puuttumisen periaatteeseen

lähtökohtaisesti sisään. Huolta ja riskejä edellytetään laajamittaisesti kartoitettavan riskilinssin läpi ja lastensuojelun nimissä niin päiväkotien kasvatussuunnitelma-keskusteluissa, nuorisotyössä kuin neuvolakäynneilläkin standardoiduilla kyselyillä ja havaitsemisen menetelmillä. Riskien hallinnassa lapsia ja nuoria koskevat yhteiskuntapoliittiset linjavedot pyritään muotoilemaan neutraaleiksi teknisiksi ratkaisuuksi. Syksyllä Helsingin Sanomissa käyty keskustelu hollantilaisen lastensuojelun sähköisen ilmoitusjärjestelmän käyttöönottamisesta kuvastaa tätä riskien hallinnan tendenssiä (HS 11.9., 12.9.2010).

Varhainen puuttumisen eetos, joka muistuttaa 1800-luvun kansainvälistä ”child savers”-liikehdintää, on ollut myös keskeinen lastensuojelua sekä riskienhallintaa ja uudenlaista kontrollikulttuuria vaalivaa rikosentorjuntatyötä yhdistävä tekijä. Moniammatillisessa yhteistyössä lastensuojelutyötä lähestytään yleensä yhteiskunnan ja yhteisöllisen turvallisuuden näkökulmista. Näin se irttoa omista lapsen yksilölliseen etuun ja oikeuksiin nojautuvista ammatillisista ja eettisistä lähtökohdista. Lastensuojelu on saatu mukaan poliisi- ja johtoisiin nollatoleranssihankkeisiin (Vaikuta varhain... 2006), joissa yksilötason lapsiin kohdistetut vastuuttavat toimenpiteet lähestyvät leimaavia ja häpeää tuottavia käytäntöjä. Yhteisö- →

Myös nuorten lainrikkojien kohdalla herää toisinaan kysymys, pyritäänkö toimenpiteillä eristämään lapsi yhteisöstä yhteisön turvallisuuden nimissä.

→ turvallisuuden paradigma toi kuntiin myös kotiintuloaika-käytännöt, joihin lastensuojelutyön ohella muidenkin lasten kanssa työskentelevien ja lasten vanhempien on oletettu sitoutuvan (Harrikari 2006).

RISKIPARADIGMAN PARADOKSIT

Riskipuheen vahvistuminen lastensuojelun sosiaalityössä on johtanut uudenlaisten menetelmien ja toimenpiteohjelmien soveltamiseen. Lastensuojelun menetelmien ongelmana on kuitenkin puutteellinen tavoitteiden määrittely ja epämääräisyys menetelmien taustalla vaikuttavissa ihmiskäsityksissä ja teorioissa (Kaikko & Friis 2009). Menetelmien implementointi on toisinaan johtanut vaikeisiin eettisiin ristiriitoihin, kun sitä on sovellettu vastoin alkuperäistä tarkoitusta (Arnkil & Eriksson 2008). Luokittelevat menetelmät aiheuttavatkin aina joustamattoman kategorisoinnin ja lapsen leimaamisen vaaran, jolloin sen tarkoitus kääntyy itseään vastaan. Pahimmillaan luokitteleva menetelmä altistaa lapsen stigmatisoinnille. Lapset, joiden lastensuojelun asiakkuus johtuu käytöshäiriöistä, ovat erityisen alttiita negatiivisille leimoille.

Riskien arvioinnin vaikeutena on ollut myös puutteellinen keskustelu siitä, millaista kehitystä pyritään ehkäisemään. Lapsella on oikeus elää rakkauden, onnellisuuden ja ymmärtämyksen ilmapiirissä. Lapsen suojeleminen

hänen terveyttä ja kehitystä vaarantavilta tekijöiltä, kuten hoidon laiminlyömiseltä ja muulta kaltoin kohtelulta, on lastensuojelun ensisijainen tehtävä, jota tuskin kukaan kyseenalaistaa. Myös lapsen suojeleminen hänen omalta käyttäytymiseltään, kuten päihitteidenkäytöltä tai rikollisuudelta, on välttämätöntä. Aina ei kuitenkaan ole selvää, suojellaanko toimenpiteillä lasta vai ympäröivää yhteisöä. Laajasti lapsiväestöä koskevassa kotiintuloaikatoiminnassa riskien hallinnan näkökulma on keskeinen: lapset ja nuoret nähdään joko suojeluperiaatteen mukaisesti altistuvan myöhäisten iltojen riskeille tai olevan riski yhteisöturvallisuudelle. Myös nuorten lainrikkojien kohdalla herää toisinaan kysymys, pyritäänkö toimenpiteillä eristämään lapsi yhteisöstä yhteisön turvallisuuden nimissä (Pekkarinen 2010).

Jos tavoitteena sen sijaan on kustannusten patoaminen, riskien laskeminen ei ole yksiselitteisesti lapsen hyvinvointia edistävää. Nykyään lastensuojelulukujen kasvua ja siitä aiheutuvaa kuntien kasvavaa lastensuojelutaakkaa on pidetty kunnallis- ja valtiontalouden tasapainon riskitekijänä. Viimeaikaisissa lastensuojelu- ja nuorisolain yhteisalaa koskeneissa valtiollisissa asiakirjoissa näkökulma on tullut esiin erityisen voimakkaasti: lastensuojelulukujen kasvua pidetään kansantaloudellisena riskinä, johon kansakunnalla ei ole varaa. Lausuma kuvas-

taa julkisen talouden rationaliteettia, jossa keskeisenä tavoitteena 1990-luvun yhteiskuntapolitiikan suunnanmuutoksesta lähtien on ollut kustannuskasvun patoaminen. Tällainen ”tulevan kansalaisen ja veronmaksajan” ja ”syrjäytymisriskissä olevan” väliseen jännitteeseen perustuva puhe tapa jättää helposti alleen lapsuuden ja nuoruuden ikäkaudet itseisarvoisina elämänvaiheina. Vaarana myös on, että lastensuojelun kustannuksia pyritään vähentämään silloinkin, kun se on lapsen edun kannalta haitallista. ■

Pekkarinen on valtiotieteiden tohtori, joka työskentelee verkostokoordinaattorina Lastensuojelun tieto ja tutkimus -hankkeessa Nuorisotutkimusverkostossa ja Lapsuudentutkimuksen seurassa.

Harrikari on yhteiskuntatieteiden tohtori ja dosentti, joka työskentelee akatemitutkijana Lapset, yhteisöt ja kontrollikulttuurin muutos -tutkimushankkeessa Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella.

LÄHTEET:

Arnkil, Tom Erik (2004) Verkostotyö lastensuojelussa – menetelmät huolen mukaan. Teoksessa Puonti, Saarnio & Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään, 214–239. Tammi.

Arnkil, Tom Erik & Eriksson, Esa (2008) Vakava vetoamus: Älkää leimatko lapsia huolten vyöhykkeillä! Dialogi 8/2008, 20–21.

Harrikari, Timo (2006) Lasten ja nuorten kotiintuloaikoja koskevat käytännöt Etelä-Suomen läänin alueen kunnissa. Etelä-Suomen lää-

ninhallituksen julkaisuja 106.

Harrikari, Timo (2008) Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 87.

Harrikari, Timo & Hoikkala, Susanna (2008) Nuorten hyvinvointipolitiikka – pahoinvointiin puuttumista ja riskien hallinnointia? Teoksessa Autio, Eräranta & Myllyniemi (toim.) Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot vuosikirja 2008.

Kaikko, Kirsi & Friis, Leila (2009) Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä, 76–88. THL.

Määttä, Mirja (2010) Lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvä suunnittelu kunnissa. Janus 18 (3), 243–259.

Pekkarinen, Elina (2010) Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu - viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 102.

Rounioja, Katja & Timonen, Johanna (2010) Haastavasti käyttäytyvän nuoren tuen polku. Nopean puuttumisen tiimin loppuraportti. www.ouka.fi/seutu/tukeva

Satka, Mirja (2009) Varhainen puuttuminen, moraalinen käänne ja sosiaalisen asiantuntijat. Yhteiskuntapolitiikka 74 (1), 17–32.

Turvaa arkeen. www.sosiaaliportti.fi/lastensuojelunkasikirja

Vaikuta varhain – Poliisin hyvät käytännöt varhaisen puuttumisen alueella. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 10/2006. www.poliisi.fi

Varhainen puuttuminen. www.varpu.fi
Yhdessä elämään. www.yhdessaelamaan.fi

Yhteisöllisyys, naapurivalvonta ja turvallisuus asuinalueilla

Suomessa varsinainen naapuritoimintavalvonta ei ole käynnistynyt samalla lailla tai ainakaan samalla nimellä kuin muissa Pohjoismaissa. Yhteisöllisyyttä edistävää toimintaa on kyllä olemassa, mutta sen edelleen kehittäminen ja lisääminen on tarpeen. Yhteisellä toiminnalla voidaan edistää mm. turvallisuutta, viihtyvyyttä, vuorovaikutusta, osallistumista ja kotouttamista. Muiden maiden mal- leista kannattaa ottaa oppia ja siirtää tänne hyviä toimintoja ja ideoita, ei niinkään terminologiaa.

Tänä vuonna Euroopan rikoksento- rjuntakilpailun (ECPA) teema- na oli turvallinen koti turvallises- sa yhteisössä. Tarkoituksena oli kiinnittää huomiota paikallisiin hankkeisiin, jotka edistävät kansalaisten turvallisuuden tun- netta kotona, naapurustossa ja yhteisöissä.

Siitä ei ole pitkä aika kun yhteistyö naapureiden välillä oli luonnollinen osa arkea. Teollistuminen vaikutti merkittä- västi me-yhteisöihin ja sitä kautta myös epävirallisen sosiaalisen kontrollin heik- kenemiseen. Tilalle tulivat nimettömyys, pelko, turvattomuus ja päiväsaikaan ih- mistyhjät kodit, jotka yhdessä luovat sopi- van kasvualustan omaisuusrikollisuudelle ja asuntomurroille. Murtojen kasvun takia jälleen mietitään, miten kehitystä voisi muuttaa parempaan suuntaan luonnol- lisen keinoin ilman turhaa leimaamista, poissulkemista, ghettoistumista, muurien rakentamista, kontrollia ja valvontaa.

NAAPURIMAISSA NAAPURIVALVONTAA

Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa sekä Viros- sa lievityksenä tähän ongelmaan on otettu käyttöön Yhdysvalloissa 60–70-luvulla ke-

hitetty naapurivalvontatoiminta *Neighbour- hood Watch* (*grannsamverkan, nabohjelp, naabrivalve*). Pohjoismaissa kansallisesti koordinoitua toimintaa on ollut jo parikymmentä vuotta. Suomessakin kansallisessa rikoksento- rjuntaohjelmassa (Turvallisuustalkoot 1998) on suositeltu naapuriapua (-valvonnan asemesta), ja sen kehittäminen annettiin lähipoliisin tehtäväksi. Muutamia paikal- lisia vartiointirenkaita lukuun ottamatta laajempaa toimintaa siitä ei ole kehittynyt. Sen sijaan Virossa naapurivalvontatoiminta täytti juuri kymmenen vuotta ja toimin- nan arvioidaan menestyneen yli odotus- ten. Erilainen kehitys Suomessa ja Virossa on ymmärrettävää, kun otetaan huomioon mm. asuntomurtojen määrä ja luottamus poliisiin.

Naapurivalvonta on lähtökohdiltaan kansalaisaloitteeseen perustuvaa, voittoa tavoittelematonta vapaaehtoistoimintaa, jossa asukkaat auttavat toisiaan ja pitä- vät yhdessä huolta toistensa asunnoista ja omasta lähiympäristöstään. Krimino- logisista teorioista taustalla ovat selvim- min arkirutiini- ja *broken windows*-teoriat. Kohteena ovat perinteisesti olleet pien- taloalueet, jotka tunnistaa toiminnasta

kertovista kylteistä. Vaikka Suomesta vas- taavia alueita ei löydy, niin ”Yksityinen piha-alue, Läpikulku kielletty” -kyltit ovat tutkija **Hille Koskelan** mukaan suo- malainen pehmenetty versio naapuri- vahtijärjestelmästä. Tämä on kuitenkin huonointa mahdollista rikoksento- rjuntaa, koska kylttien kautta vahvistetaan me ja muut -luokittelua, uhkakuvan ulkopuoli- suutta ja leikataan pois luonnollisen epä- virallisen kontrollin ”valvovia silmiä” ja mahdollisesti jopa lisätään naapuririitoja. Yksinkertaisemmaksi kodinturvakeinoksi pientaloalueilla hän mainitsee esimerkiksi koirakopin pihalla (johon ei välttämättä tarvita koiraa).

MALLI SOPII SEKÄ PIENTALO- ETTÄ KERROSTALOALUEILLE

Naapurivalvontatoiminta on usein ollut kritiikin kohteena, koska sen on oletettu toimivan hyvin juuri niillä alueilla, joilla ei ole pahoja ongelmia ja yhteistyö, yh- teisöllisyys ja suhteet naapureiden kesken ovat muutenkin kunnossa. Mallin kri- tiikki ei ole silti kaatanut toimintaa vaan päinvastoin hyvää pohjaa kehittämällä ja modernisoimalla on rakennettu myös →

Naapuriyhteistyön lähtökohtana ei tarvitse olla ongelmat, rikollisuus, niiltä suojautuminen tai niiden ratkaiseminen vaan ennemminkin yhteisöllisyyden ja viihtyvyyden lisääminen.

→ kerrostaloalueille sopivaa mallia. Tehtävä on huomattavasti vaikeampi, koska ongelmia on enemmän, asukkaiden tausta on monipuolisempi, asukkaat vaihtuvat tiheämmin ja kiinnostus toiminnan aloittamiseen ja ylläpitämiseen on vähäisempää. Jos tässä onnistutaan, sitä palkitsevampi on kuitenkin tulos. Rikosten ja epäjärjestyksen ennaltaehkäisy ja turvallisuuden lisäämisen ohella voi syntyä yhteenkuuluvuutta, me-identiteettiä, yhteistyötä, integraatiota ja kotouttamista, välittämistä, suvaitsevaisuutta, vuorovaikutusta, hyvinvointia ja kansalaisvastuuta eli toisin sanoen demokratiaa.

Erityisesti Ruotsissa mallia on pilotoitu kerrostaloalueilla jo monella paikkakunnalla. Hyvien tulosten perusteella Ruotsin rikosentorjuntaneuvosto Brå kannustaa nimenomaan kerrostaloalueita ottamaan mallia käyttöön. Tanskassakin rikosentorjuntaneuvosto (Dkr) on kehittämässä toimintaa erityyppisille asuinalueille ja uusimassa metodologiaa, arviointimenetelmää ja terminologiaa naapurivalvonnasta naapuriapuun tai naapurivastuuseen (*nabohjelp, naboansvar*). Utta sovellusta mallista on pilotoitu Tanskan ja Saksan rajanylitysalueella, jossa rikollisuusongelmia kokevat paitsi alueen asukkaat myös rajanylitystä odottavat rekat. Myös Norjassa naapurivalvontatoiminta on onnistunut erityyppisillä asuinalueilla. Koetuskiveksi on tullut kansallisen koordinaation rahoituksen loppuminen kesken. Yhtenä ratkaisuna tähän on rekrytoitu muutama charmikas ja tulihenkinen eläkeläispoliisi tekemään markkinointityötä ympäri maata. Virossa sekä omakotialueet että kerrostaloalueet ovat olleet alusta lähtien mukana toiminnassa. Viron naapurivalvontatoiminta on herättänyt kiinnostusta Suomesakin, ja sen kansalliselle koordinaatiolle on esitetty täältä yhteistyötoiveita.

Poliisilla on ollut näissä maissa merkittävä rooli toiminnan tukemisessa ja joskus jopa aloitteen tekemisessä. Poliisin kannustus on vaikuttanut toiminnan me-

nestykseen. Yhteistyö parantaa kuvaa sekä poliisista että alueesta. Pohjoismaisten rikosentorjuntaneuvostojen vuosikokouksessa Kuopiossa toukokuussa todettiin, että poliisin tuki ja hyväksyntä, koordinaatio kansallisella tasolla ja innokkaat vapaaehtoiset ovat tärkeimpiä naapurivalvonnassa menestyksen tekijöitä.

VAIKUTTAVUUTTA TUTKITTU

Ruotsin Brå on teettänyt tutkimuksen naapurivalvonnassa vaikuttavuudesta. Tulokset kertovat, että naapurivalvonta vähentää rikollisuutta 16–26 % riippuen siitä, millä tavalla tuloksia mitataan. Hyvin toteutettu naapurivalvonta tai -yhteistyö voi vaikuttaa ennaltaehkäisevästi asuin ympäristön arki-rikoksin kuten asunomurtoihin, autoihin kohdistuviin rikoksiin, vahingontekoihin ja jopa ihmisiin kohdistuviin rikoksiin.

Toisessa mielenkiintoisessa ruotsalaisessa tutkimuksessa on haastateltu 20 omaisuus- ja murtovarasta (Pira 2008). Tuloksista kävi ilmi, että naapurivalvonta pelottaa murtovarkaita ja näitä alueita vältetään suosiolla. Muutama haastateltu oli jäänyt kiinni naapurivalvonta alueella, ja koki tilanteen erittäin epämiellyttäväksi. Vaikka rikolliset varovatkin naapurivalvonta-alueita, asunomurtoja tapahtuu myös niillä. Haastatellut korostivat, että alueen pitää olla ”aktiivinen”, ja se pidetäänkö aluetta silmällä, selviää potentiaaliselle rikolliselle hyvin nopeasti.

Naapurivalvontatoimintaa kerrostaloalueilla on varsin uutta, mutta siitäkin on jo tietoa ja kokemuksia. Toiminnan käynnistäminen ei ole helppoa, muttei myöskään mahdotonta. Pohjoismaisissa malleissa näkyy, että toiminta on lähtenyt liikkeelle joko ns. sisäpuolelta tai ulkopuolelta riippuen siitä, tekeekö aloitteen aktiiviset asukkaat, poliisi, kunta, vakuutusyhtiöt, vuokralaisjärjestöt, asukasyhdistykset tai kiinteistöyhtiöt erikseen tai yhdessä. Asukkaiden aloitteellisuus on paras tae toiminnan menestykselle, koska näin se koetaan omaksi asiaksi. Aloitteen-

tekijän merkitystä selvitetään parhaimmillaan Brån tilauksesta Halmstadin korkeakoulussa.

Eri lähtökohdasta samantyyppistä asiaa on pohdittu Porissa tehdyssä selvityksessä, jossa verrataan asukasyhdistysten ja paikallisen aktiivisuuden merkitystä eri asuinalueilla. ”Omistajuus”-vaikutukset näkyvät selvästi talkootapahtumiin osallistumisessa. Toinen tärkeä asia tässä oli tiedottaminen. (Wallin 2010)

MONENLAISIA KÄYTÄNNÖN RATKAISUJA KERROSTALOALUEILLA

Naapuriyhteistyöalueiden koko vaihtelee yhdestä kerrostalosta monen talon yhteistyöhön. Monen talon yhteisöissä jokaisella rappukäytävällä on vastaava ja yhteyshenkilö, joka huolehtii siitä, että asukkaat hoitavat yhdessä oman vastuualueensa lisäksi talon yhteiset tilat ja ulkoalueet. Yhteyshenkilö toimii myös linkkinä vanhojen ja uusien asukkaiden välillä. Joskus toimintaan on lisätty myös ns. turvallisuuskävelyjen tapaista toimintaa.

Kokousten järjestäminen on mietitty tarkkaan. Neuvonpitoihin voi käyttää kiinteistöjen kerhotiloja, jonne voi ”piiloutua”, mutta myös rappukäytäväpalavereita kokeiltu ja hyväksi todettu. Silloin tutustutaan helpommin talossa liikkuviin asukkaisiin ja toiminta tulee kaikille näkyväksi.

Naapuriyhteistyön lähtökohtana ei tarvitse olla ongelmat, rikollisuus, niiltä suojautuminen tai niiden ratkaiseminen vaan ennemminkin yhteisöllisyyden ja viihtyvyyden lisääminen. Heikko tai puuttuva yhteisöllisyys voi olla suurempi ongelma kerrostaloalueilla kuin osittain myös siitä johtuva rikollisuus. Lähtökohtaisesti on parempi puhua positiivisista asioista ja yhdessä toimimisesta, koska ongelmista puhuminen helposti leimaa ja luokittelee. Lisäksi ongelmiin keskittyminen voi johtaa toiminnan kaatumiseen, sillä ongelmien ratkettua myös ihmisten kiinnostus ja tekemisen halukkuus voivat vähentyä. Hyväksi konkreettiseksi keinoksi on koet-

Erilaiset tapahtumat lisäävät yhteisöllisyyttä alueella. Kuva Röölan viikinkimarkkinoilta.

tu esimerkiksi yhteisten ulkoilualueiden tehokkaampi käyttö asukkaiden arkirutiineja lisäämällä: leikkipuistot, grillikatokset, koirapuistot ja jopa pienet kasvimaat saavat ihmiset ulos asunnoista pihalle tapaamaan naapureitaan.

Ruotsin 2010 kansallisen rikosentorjuntakilpailun voittaja ja ECPA-ehdoka Svenska Bostäder -vuokra-asuntoyhtiön turvallisuustyö Tukholman Järvan lähiössä on hyvä esimerkki vaikealla ja huonomaineisella kerrostaloalueella toimimisessa. Hankkeessa on runsaasti hyviä ideoita, kuten alueiden fyysisten ratkaisujen uudelleenajattelu ja säännölliset kiinteistön turvallisuustarkastukset esim. kellareissa, joista samalla poistetaan sellainen tavara, jonka omistajuus on epämääräinen (kyseessä voi olla varastetun tavaran kätkö). Autorikollisuutta pyritään vähentämään uusien parkkisopimusten ja lainattavien rattilukkojen avulla. Siellä ongelmaksi on koettu alueelle pysäköidyt autot, jotka eivät kuulu kiinteistössä virallisesti asuville. Toimenpiteet vaikuttivat odotetusti paikkojen laittomaan edelleenvuokraukseen ja autoihin kohdistuvaan rikollisuuteen. Pyöräkatosten epävirallista valvontaa lisättiin kääntämällä katokset siten, että pyöriä pystyy helposti tarkkailemaan ikkunasta. Arvokkaan omaisuuden suojaamiseksi murtovarkailta asuntoihin asennettiin pienet kassakaapit ja muitakin hyviä ideoita oli.

Yhteistyössä järjestöjen kanssa Jär-

va-hankkeessa puututtiin ennaltaehkäisevästi myös perheväkivaltaan. Kaikkiin rappukäytäviin ja pesutupiin riipustettiin monella eri kielellä tietoa kotiväkivaltilanteissa auttavista tahoista ja palveluista. Tämä on poikkeava mutta hyvä idea, koska yleensä naapurivalvonnan kautta yhteisö suojautuu ulkopuolelta tulevaa uhkaa vastaan (Koskela 2009). Näitä tietoja välittämällä hyväksytään se, että myös kotona voi tapahtua ikäviä asioita, väkivalta on väärin ja siihen tulee puuttua.

SUOMESSA LISÄTÄÄN YHTEISÖLLISYYTTÄ MUILLA KEINOIN

Vaikka Suomessa ei ole samalla tavalla näkyvää naapurivalvontatoimintaa kuin naapurimaissa, asukkaiden turvallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämiseksi tehdään kuitenkin kaikenlaista vaikka ehkä hie-man eri tavalla ja eri nimikkeillä. Monia asioita ei ajatella rikosentorjunnaksi, naapurivalvonnaksi tai -avuksi, vaikka toiminnalla olisi selvästi myös asuinalueen rikollisuusriskiä vähentäviä vaikutuksia. Suomessa yhteisöllisyyden lisäämiseen asuinalueilla on erilaisia keinoja kuten asukasyhdistysten ja kiinteistöomistajien toiminta. Yhteisöllisyys näkyy asukasyhdistysten lehtien me-henkeä edistävässä kirjoituksissa, hyvän talon resepteissä, vuoden paras talo ja paras piha-alue -kilpailuissa ym. Kaikkialla Suomessa toiminta ei kuitenkaan ole kovin aktiivista. Joillakin alueilla virallista toimintaa ei tarvita,

koska yhteistyö naapurien kanssa toimii muutenkin hyvin, mutta joillakin alueilla siitä on huutava pula. Joskus taas alueella on kehittynyt huono maine, josta asukkaat eivät ole olleenkaan samaa mieltä.

Yhteiset kokemukset parantavat ilmapiiriä ja tapaa puhua alueesta. Jos asuinalueella ei ole hyvää ilmapiiriä, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja positiivista identiteettiä, siellä on hyvin vaikea käynnistää naapuriapua tai mitään muutakaan yhteistoimintaa. Kaupunkisuunnittelijoiden mukaan yksi vakava merkki alueen ongelmista on lapsiperheiden muutto pois. Arkkitehti **Aija Staffansin** mukaan hyvän alueellisen yhteisöllisyyden tunnistaa siitä, että ihmiset tervehtivät ja tuntevat toisensa, alue on ”kyläyhteisö kaupungissa”, siellä asuu kaikenikäisiä, on yhdistys, lehti ja tapahtumia ja alue on siisti, hoidettu. Oman alueen ihmisten tunteminen ja yhdessä toimiminen vähentää myös henkilökohtaista tarvetta suojautua ja ”aseistautua” sekä epämääräisiä että varteenotettavia uhkia ja pelkoja vastaan. Toisaalta liian vahvalla me-identiteetillä on myös vaaransa – normatiivisen kontrollin lisääntyminen ja marginalisoitujen aseman kiristyminen (Wallin 2010).

YHTEISÖT MUUTTUVAT

Jos yhteisöllisyys asuinalueilla (varsinkin kerrostalo-alueilla) on vaikea tehtävä muutenkin, ei sitä ainakaan helpota asukkaiden erilaiset kulttuuritauat. Maahanmuuttajilla on Suomessa ”kotiavaimet” (edelleen) hukassa, eikä välttämättä omasta syystään. Pitäisi rakentaa sellaista yhteisöllisyyttä, että kaikki taustasta riippumatta kokevat alueen viihtyisäksi ja turvalliseksi paikaksi ja tuntevat itsensä tervetulleeksi ja hyödylliseksi, eivätkä joudu enakkoluulojen kohteeksi. Koskelan mukaan suomalaisessa kaupunkikulttuurissa anonyymi naapuri koetaan välinpitämättömäksi: hän ei ole kiinnostunut ihmisistä ympärillään eikä huolehdi heistä. Usko muiden välinpitämättömyyteen johtaa helposti siihen, että itsekin alkaa käyttäytyä piittaamattomasti vieraita kohtaan.

MoniNaiset Talon projektipäällikön ja vuoden pakolaisnaisen **Nazima Razymarin** mukaan monessa maassa naapuri on jopa tärkeämpi kuin oma perhe. Naapurin kanssa ollaan jatkuvasti vuorovaikutuksessa →

→ ja kynnys avun pyytämiseen ja antamiseen on matala. Suomalaisen kulttuurin kylmyys ja välinpitämättömyys ovat maahanmuuttajille vaikeita asioita. Hänen mielestään maahanmuuttajatkin voisivat lähteä enemmän mukaan asukasyhdistyksiin ja talohallituksiin, koska nykyään vain pieni osa on aktiivisesti mukana. Näin voidaan vähentää ennakkoluuloja ja löytää ongelmiin ratkaisuja – jotka voivat olla niinkin yksinkertaisia kuin somalialaistautaisen talonmiehen palkkaaminen.

Virtuaalimaailman aikakautena yhteisöllisyyttä muodostuu myös verkossa kuten Facebookissa. Toistaiseksi vain murtoosa asukasyhdistyksistä on hyödyntänyt netin mahdollisuuksia. Netti voi madaltaa yhteisöllisyyden kynnyksiä, mutta se ei saisi jäädä vain tiedonvälittäjäksi ja vuorovaikutukseksi verkossa, vaan ihmisiä pitäisi kannustaa myös puhumaan toisilleen fyysisissä tapaamisissa omalla alueellaan ja sen ulkopuolella. ■

Kansainvälistä naapuripäivää vietetään 28. toukokuuta. Päivän tarkoitus on paikallisen identiteetin ja yhteenkuuluvuuden lisääminen yhdessäolon, tutustumisen ja naapurista välittämisen kautta. Euroopassa päivää on vietetty vuodesta 1999 ja tänä vuonna muutamassa suomalaisessakin kaupungissa. Lisätietoa suomeksi: <http://country.european-neighbours-day.com/fi>

LÄHTEITÄ:

Grannsamverkans effekter på brottsligheten. Brå rapport 2008:9.

Hille Koskela (2009) Pelkkokierre. Gaudeamus.

Kent Pira (2008) Vad vet vi om bostadsinbrott? 20 gärningspersoner svarar.

Nazima Razymar 23.11.2010 MoniNaisten Talon päätöseminaarissa Kuntatalolla.

Aija Staffans (2004) Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A29. + eri luennot.

Antti Wallin (2010) Pohdintaa asukastoiminnasta ja sosiaalisesta pääomasta. Porin Kompakti kaupunki -hankkeen raportti projektialueiden talkoista ja markkinoista keväällä 2010.

www.svenskabostader.se/Om-oss/Trygghet-utonhus/

Kirjoittaja on suunnittelija rikosentorjuntaneuvoston sihteeristössä.

Helsingin sosiaaliviraston lähityöhanke Euroopan rikosentorjuntakilpailussa

Rikosentorjuntaneuvosto valitsi tämän vuoden Euroopan rikosentorjuntakilpailun Suomen ehdokkaaksi Helsingin sosiaaliviraston lähityöhankeen. Kilpailun voittaja julkistettiin Euroopan rikosentorjuntaverkoston parhaiden käytäntöjen vuotuisessa konferenssissa, joka pidettiin joulukuun alussa Brysselissä.

Helsingin sosiaaliviraston hankkeessa sosiaalialan työntekijät pyrkivät parantamaan asuinalueiden arkiturvallisuutta ja viihtyvyyttä. Nämä lähityöntekijät jalkautuvat kaduille ja ostoskeskuksiin, verkostoituvat taloyhtiöiden, asukasyhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa ja välittävät reaaliaikaista tietoa kuntalaisilta viranomaisille ja päinvastoin.

Hanke aloitettiin vuoden 2009 alussa. Se toimii Itä-, Pohjois- ja Etelä-Helsingin alueen lähiöissä. Hanke toteutetaan yhdessä kaupungin sosiaalitoimen ja Helsingin poliisilaitoksen kanssa ja se kytkeytyy pilotoituun lähipoliisihankeeseen.

Lähityöhankeen päätavoitteena on synnyttää valituilla kohdealueilla yhteisöllisyyttä, jotta asukkaiden ja muiden alueella toimivien ja liikkuvien henkilöiden turvallisuudentunne paranisi. Pyrki-

myksenä on, että asukkaat tuntevat olevansa osa asuinalueitaan sekä tuntevat naapurustoaan.

Tarkoituksena myös on se, että asukkaat havaitsevat asuinalueensa turvattu muutta ja viihtymättömyyttä aiheuttavat epäkohdat ja miettivät yhdessä naapurustonsa ja viranomaisten kanssa, mitä epäkohdille voisi tehdä. Lisäksi pyrkimyksenä on, että asukkaat saavat huolensa viranomaisten tietoon vaivatta ja että he tuntevat tulevaisuutensa kuulluiksi omaan asuinalueeseensa vaikuttavissa asioissa.

Työssään lähityöntekijät jalkautuvat tunnistettavissa työasuissa kaduille ja ostoskeskuksiin. He puuttuvat havaitsemiinsa häiriöihin välittömästi keskustelemalla ja sovittelemalla. Lisäksi he ohjaavat ja motivoivat ihmisiä hoidon tai palvelujen piiriin ja toimivat palveluketjujen "puuttavana linkkinä", jotta kuntalaiset ja heille suunnatut palvelut kohtaisivat.

Kilpailun teemana oli tänä vuonna turvallinen koti turvallisessa yhteisössä. Kilpailussa haettiin uusia tai hyviä käytäntöjä kolmessa alateemassa: rikosentorjunnassa, lähipoliisitoiminnassa ja osallistuvassa konfliktinratkaisussa. **RK**

Väkivallan tarkituslista kuntien turvallisuussuunnittelussa

Rikosentorjuntaneuvosto julkaisi 2009 tammikuussa oppaan "Ota väkivalta huomioon turvallisuussuunnittelussa" ja lähetti sen kaikkiin Suomen kuntiin. Oppaassa on 18-kohtainen tarkituslista väkivaltaa vähentävistä toimista.

Rikosentorjuntaneuvoston erikoissuunnittelija **Markus Alanko** on arvioinut, miten oppaassa esitetyn 18-osaisen tarkituslistan toimet näkyvät myöhemmin julkaistuissa turvallisuussuunnitelmissa (14 suunnitelmaa, jotka kattavat 49 kuntaa). Selvitys ei kuitenkaan kerro, vaikuttiko opas kuntien turvallisuussuunnitelmien sisältöön eikä sitä, missä määrin väkivallan vähentämistoimia on toteutettu.

Neuvoston oppaassa esitettiin, että väkivallan vähentämisessä on parantamisen varaa, jos vain alle puoleen kysymyksistä voidaan vastata myöntevästi. Vain yhdessä suunnitelmassa neljästätoista tämä raja alittui; vähintään seitsemän toimenpidettä mainitaan joko kaikissa tai melkein kaikissa suunnitelmissa. Selvitys osoittaa, että kaikki tai lähes kaikki vuoden 2009 puolivälin jälkeen hyväksytyt paikalliset tai alueelliset turvallisuussuunnitelmat ottavat sisällöllisesti huomioon väkivallan vähentämisen tarkituslistan.

Tarkituslista löytyy osoitteesta www.rikosentorjunta.fi. **RK**

Kaupunkien turvallisuus haasteena

Kaupunkien turvallisuuden ajankohtaisia ja yhteisiä asioita pohdittiin kansainvälisessä seminaarissa lokakuussa Helsingissä. Eurooppalaisille kaupungeille huolta aiheuttavat mm. Itä-Euroopan romanien liikehdintä, maahanmuuttajien kotoutuminen, järjestäytynyt ja rajat ylittävä rikollisuus, nuorisoväkivalta ja suurten yleisötapahtumien turvallisuus.

Ensimmäinen Urban Safety -seminaari vapaan liikkuvuuden lieveilmiöistä järjestettiin puolitoista vuotta sitten. Silloin romanikerjäläiset olivat melko uusi ilmiö Helsingin kaduilla, ja ongelmaan perättiin hallitukselta toimenpiteitä myös seminaarin keskusteluissa. Tämänvuotisen seminaarin aattona oli hallituksen iltakoulussa päätetty, ettei sisäasiainministeriön asettaman työryhmän ehdotusta kerjäämisen kieltämisestä järjestyslaissa viedä eteenpäin, mutta järjestyslakia täsmennetään luvattoman leiriytymisen kieltämiseksi ja aggressiivisen kerjäämisen vähentämiseksi.

Sisäasiainministeriön valtiosihteeri ja kyseisen työryhmän puheenjohtaja **Antti Peltari** kertasi seminaariesityksessään ehdotuksen keskeisen sisällön ja iltakoulussa käydyin keskustelun. Hän näki edelleen tärkeäksi puuttua aktiivisesti kerjäämisen ongelmaan, sillä passiivisuus voi houkutella tänne entistä enemmän yrittäjiä. Hänen mukaansa kerjäämiseen liittyy jo nyt omaisuusrikoksia ja riski vakavampiin tekoihin on olemassa, minkä lisäksi kerjäläisten tulo Suomeen on osa kansainvälistä toimintaa, jolla ansaittu raha menee rikollisjärjestöille. Peltari oli huolissaan myös

romanien leiriolosuhteiden epäinhimillisyydestä ja riskistä joutua ihmiskaupan uhriksi.

Hänen kommentoijansa **Miranda Vuolasranta** Suomen Romanifoorumista ei ollut vakuuttunut kerjäämistöiminnan järjestäytyneisyydestä vaan piti tärkeänä jokaisen tapauksen tutkimista erikseen. Hänestä toimenpiteiden täytyy keskittyä köyhyyden poistamiseen Euroopassa. Myös seminaarin paneelikeskustelussa korostettiin EU:n roolia romanikysymyksen ratkaisemisessa ja lähtömaassa tehtävän työn tärkeyttä.

MINISTERIEN PUHEISSA KOROSTUI KAUPUNGIN ROOLI

Sisäasiainministeri **Anne Holmlund** piti Helsinkiä oivana paikkana kaupunkiturvallisuusseminaarin järjestämiseen, sillä kansainvälisen tutkimuksen (2008) mukaan Helsinki on Euroopan toiseksi turvallisin kaupunki (Luxemburg ykkösen). Kaupungistuminen on tapahtunut Suomessa verraten myöhään, mutta nykyään jo 43 prosenttia väestöstä asuu 15 suurimmissa kaupungissa. Suurin osa rikoksista tehdään kaupunkialueilla, mikä liittyy heikompaan sosiaaliseen kontrolliin mutta luonnollisesti myös ri-

kostilaisuuksien määrään kaupungeissa. Holmlund korosti, että kunnissa tehdään paljon turvallisuuteen vaikuttavia päätöksiä koskien esimerkiksi sosiaali- ja terveystalveta, kouluja, kaupunkisuunnittelua ja liikennettä sekä lapsia ja nuoria sekä ikääntyneitä.

Maahanmuuttoministeri **Astrid Thors** muistutti, että Suomen maahanmuuttajista yli puolet asuu pääkaupunkiseudulla ja joka kymmenennen helsinkiläisen äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi. Etniset vähemmistöt ja erityisesti nuoret ovat suurimmassa riskissä syrjäytyä. Thors kävi läpi hallituksen esitystä uudeksi maahanmuuttajien kotoutuslaiksi. Laki koskisi jatkossa kaikkia maahanmuuttajia. Useimmat maahanmuuttajat tarvitsevat tukea kotoutumiseensa, mutta tarpeet ovat hyvin erilaiset. Lisäksi Thors nosti esiin kysymykset mm. maahanmuuttajien keskittymisestä tietyille asuinalueille, heidän kokemastaan rasismista ja maahanmuuttajien ottamisesta mukaan turvallisuussuunnitteluun.

Oikeusministeri **Tuija Brax** puolestaan käsitteli puheessaan hyviä rikosentorjuntakäytäntöjä, mm. Helsingin lähtöohjanketta (ehdokas Euroo-

pan rikosentorjuntakilpailussa 2010), asukkaiden turvallisuuskävelyjä ja rikosentorjuntaa kaupunki- ja rakennussuunnittelun keinoin (CPTED). Näissä kaikissa on olennaista asukkaiden osallisuus ja monen toimijan yhteistyö.

LEVOTON NUORISO

Dinesh Sethi Maailman terveysjärjestöstä esitteli tuoreeseen WHO:n raporttiin perustuvia suosituksia väkivallan ja erityisesti teräaseiden käytön vähentämiseksi nuorison keskuudessa. Suosituksia on kahdeksan ja ne liittyvät mm. uhrin aseman parantamiseen, tutkimuksen lisäämiseen ja tietoisuuden nostamiseen.

Sebastian Roché Grenoblen yliopistosta kertoi Ranskan nuorisomellakoista. Muualla Euroopassa mellakoilla on yleensä ollut poliittinen motiivi ja kohteena ennen kaikkea poliisi, mutta Ranskan 2005 mellakat kohdistuivat omaan naapurustoon. Poliisin strategia niiden hillitsemiseksi onnistui hänen mukaansa harvinaisen huonosti. Sitten poliisi on oppinut suojelemaan itseään ja omaisuutta, mutta kokonaisvaltainen strategia niiden ehkäisemiseksi puuttuu edelleen.■

Esitykset osoitteessa www.confident.fi/urbansafety2010.

■ MARKKU HEISKANEN & ELINA RUUSKANEN

Suomalaisten miesten kokema väkivalta

Runsas puolet suomalaisista miehistä on kokenut joskus 15 vuotta täytettyään fyysistä väkivaltaa, väkivallalla uhkailua tai seksuaalista väkivaltaa. Väkivalta oli usein tuntemattoman tekemää. Nykyisen kumppaninsa tekemää parisuhdeväkivaltaa oli kokenut 16 prosenttia parisuhteessa olevista miehistä.

Väkivaltakokemuksia tarkasteltiin kahdelta eri ajanjaksolta: 15 vuotta täytettyä ja viimeisten 12 kuukauden aikana. Haastateltavilta kysyttiin erikseen tuntemattoman, tutun sekä

nykyisen ja entisen kumppanin tekemästä väkivallasta. Tutkimuksessa selvitettiin myös väkivallasta aiheutuneita seurauksia kuten fyysisiä vammoja ja psyykkisiä haittoja. Lisäksi kysyttiin

seksuaalisesta häirinnästä ja ahdistelusta.

TUNTEMATTOMAN TEKEMÄ VÄKIVALTA YLEISTÄ

Miehet joutuivat yleisimmin tuntemattoman tekemän vä-

kivallan kohteeksi niin pitkällä (15 vuotta täytettyä) kuin lyhyellä (viimeiset 12 kuukautta) aikavälillä. Runsaat 40 prosenttia miehistä oli kokenut 15 vuotta täytettyään vähintään kerran tunte-

Runsaat 40 prosenttia miehistä oli kokenut 15 vuotta täytettyään vähintään kerran tuntemattoman tekemää väkivaltaa tai väkivallalla uhkailua, 10 prosenttia viimeisen vuoden aikana.

mattoman tekemää väkivaltaa tai väkivallalla uhkailua, 10 prosenttia viimeisen vuoden aikana. Tämä väkivalta oli pääasiassa fyysistä väkivaltaa ja uhkailua. Miehiin kohdistunut seksuaalinen väkivalta oli harvinaista (kuvio 1).

TUTTUJEN VÄLINEN VÄKIVALTA

Tutun tekemää väkivaltaa oli kokenut lähes neljäsosa miehistä 15 vuotta täytettyään. Vuoden ajalta vastaava luku oli viisi prosenttia. Monet tällaisen väkivallan tekijöistä olivat kaveripiiristä (37 %) tai puolituttuja (24 %). 17 prosenttia tekijöistä oli joko uhrin asiakkaita, potilaita, työtovereita tai muita työpaikalla olleita henkilöitä. 15 prosenttia tutuista väkivallan tekijöistä oli perhepiiristä tai sukulaisia, ei kuitenkaan parisuhdekumppaneita. Myös tutun tekemä väkivalta oli yleensä fyysistä tai väkivallalla uhkaamista. Väkivallan tekijä oli tutun ja tuntemattoman tekemässä väkivallassa lähes poikkeuksetta mies (noin 95 % kummankin ryhmän tekijöistä).

JOKA KAHDEKSAS MIES KOKENUT PARISUHDEVÄKIVALTA

Tutkimusaineiston miehistä oli haastatteluhetkellä 51 prosenttia avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. 17 prosenttia miehistä eli yhdessä kumppaninsa kanssa ja seitsemän prosenttia vastasi olevansa seurustelusuhteessa. Kaikkiaan 74 prosenttia mie-

histä eli jonkinlaisessa parisuhteessa.

Parisuhteessa olevista miehistä 16 prosenttia oli joutunut joskus kumppaninsa tekemän väkivallan tai uhkailun kohteeksi (12 % kaikista 15–74-vuotiaista miehistä), kuusi prosenttia viimeisen vuoden aikana. Entisen kumppanin tekemää väkivaltaa oli kokenut runsas viidennes miehistä.

FYYSISET JA PSYYKKISET VAMMAT

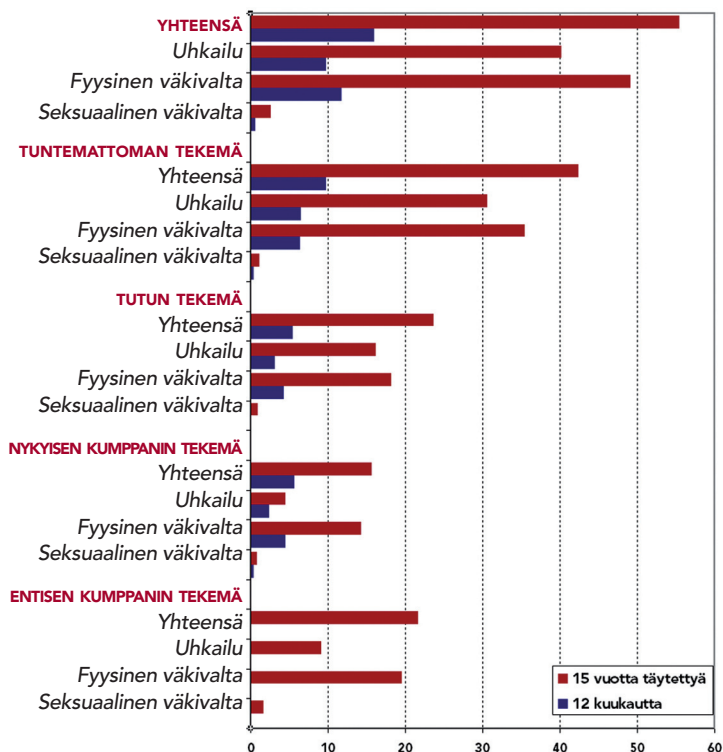
38 prosentille kaikista väkivaltaa kokeneista miehistä oli aiheutunut mustelmia, naarmuja, haavoja tai muita fyysisiä vammoja. Psykologisia seurauksia kuten vihaa, pelkoa tai masennusta oli 27 prosentilla miehistä. Yli puolelle väkivaltaa kokeneista miehistä oli aiheutunut joko fyysisiä vammoja tai psyykkisiä seurauksia (kuvio 2).

VÄKIVALLAN TULEMINEN POLIISIN TIETOO JA ALKOHOLI

Tuntemattoman tekemästä väkivallasta tuli 23 prosenttia poliisin tietoon, tutun tekemästä yhdeksän prosenttia. Entisen kumppanin tekemästä väkivallasta pari prosenttia ilmoitettiin poliisille, mutta nykyisen kumppanin väkivallasta ei juuri lainkaan (kuvio 3, s. 22).

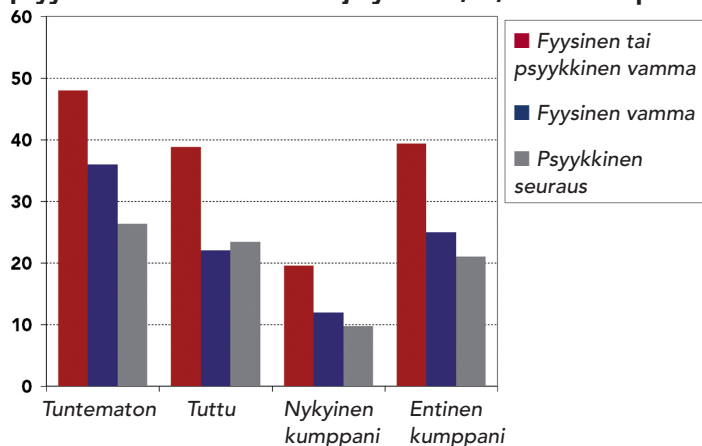
Rikosilmoitus oli tehty 71 prosentissa tuntemattoman tekemästä väkivallasta, jossa mies oli uhrina ja joka oli tullut poliisin tietoon. Tutun sekä entisen kumppanin tekemästä poliisin tietoon tulleesta väki-

Kuvio 1. Miesten kokeman väkivallan ja uhkailun yleisyys 15 vuotta täytettyä ja viimeisten 12 kuukauden aikana eri tekijäryhmissä, %.

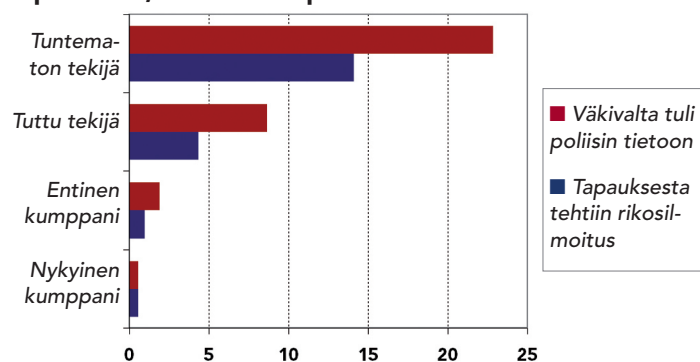

Kuvion luvut on laskettu tuntemattoman ja tutun tekemän väkivallan osalta suhteessa kaikkiin miehiin, parisuhdeväkivaltaa koskevat luvut suhteessa parisuhteessa oleviin ja olleisiin. Viimeisen vuoden ajalta luvut puuttuvat entisen kumppanin tekemän väkivallan osalta, sillä haastattelussa ei kysytty, milloin entinen parisuhde oli päättynyt.

Kuvio 2. Miehillä väkivallasta aiheutuneet fyysiset vammat ja psyykkiset seuraukset eri tekijäryhmissä, %, viimeisin tapaus.

Kuvio 3. Miesten kokeman väkivallan tuleminen poliisin tietoon ja rikosilmoituksen tekeminen eri tekijäryhmissä, % tapauksista, viimeinen tapaus

→ vallasta puolella oli täytetty rikosilmoituslomake.

Miesten haluttomuus ilmoittaa parisuhdeväkivallasta voi johtua väkivallan lievyydestä tai siitä, että mies katsoo väkivallasta huolimatta pystyvänsä hallitsemaan tilanteen ilman ulkopuolista apua. On myös mahdollista, että miehet pelkäävät kasvojensa menettämistä, eivätkä halua näyttää haavoittuvuuttaan, kun väkivallan tekijä on nainen.

Joko uhri tai tekijä oli päähtynyt tuntemattoman tekemässä väkivallassa noin 85 prosentissa tapauksista (tekijä oli päähtynyt lähes 80 prosentissa tapauksista). Tutun tekemässä väkivallassa jompikumpi osapuoli oli päähtynyt kahdessa kolmasosassa, parisuhdeväkivallassa puolella tapauksista.

HÄIRINTÄ

Kymmenen prosenttia miehistä oli kokenut seksuaalista häirintää ja ahdistelua viimeisten 12 kuukauden aikana ja 26 prosenttia täytettyään 15 vuotta. Yleisin miesten kokema seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun muoto oli lähen tely, koskettelu tai yritys suudella vastoin tahtoa. Miesten kokema seksuaalinen häirintä

oli yli puolella tapauksista naisten tekemää.

MIEHET JA NAISET

Tutkimuksessa haastateltiin myös naisia, joille tehtiin samat kysymykset kuin miehille. Kaikkiaan miehet ja naiset olivat kokeneet yhtä usein väkivaltaa. Miehet ja naiset olivat myös kokeneet suunnilleen yhtä usein nykyisen kumppanin tekemää väkivaltaa sekä joskus nykyisen parisuhteensa että viimeisen vuoden aikana. Entisen kumppanin tekemän väkivallan kohteeksi miehet olivat joutuneet huomattavasti naisia harvemmin.

Miehille yleisemmästä, tuntemattoman tekemästä väkivallasta aiheutui fyysisiä vammoja paljon useammin kuin naisille, mutta muissa tekijäryhmissä vammat olivat yleisempiä naisilla, ja erityisesti tämä näkyi parisuhdeväkivallassa. Miehet kertoivat huomattavasti naisia harvemmin parisuhdeväkivallasta aiheutuneen psyykkisiä seurauksia. Tämän näkyi etenkin entisen kumppanin tekemässä väkivallassa. Miehistä, jotka olivat kokeneet entisen kumppanin tekemää väkivaltaa, 32 prosenttia arvioi, että väkivalta oli yksi syy eroon, naisista 57 prosenttia.

TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimuksen kohteena olivat 15–74-vuotiaat. Otos käsitti 7171 suomenkielistä henkilöä, jotka Tilastokeskus poimi väestörekisteristä. Tilastokeskus keräsi tutkimusaineiston lokakuun 2009 ja tammi-kuun 2010 välisenä aikana. Otokseen valituista 45 prosenttia osallistui tutkimukseen. Vastanneista oli miehiä 1918. Tutkimuksessa käytettiin kolmea tietojenkeruun menetelmää: käyntihaastattelua, puhelinhaastattelua ja internet-kyselyä. Matalahko vastausosuus johtui suurelta osin internet-kyselyn kadosta (25 % internet-kyselyn otokseen

valituista vastasi). Tutkimusaineiston keruun rahoittivat Euroopan komissio, oikeusministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. ■

Heiskanen, M. & Ruuskanen, E. 2010. Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa. Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti. Raportti 66. Verkkojulkaisu osoitteessa www.heuni.fi

Kirjoittajat työskentelevät YK:n yhteydessä toimivassa Euroopan kriminaalipolitiikan instituutissa.

NÄIN VÄKIVALLASTA KYSYTTIIN

Väkivalta määriteltiin kysymällä erikseen seuraavien väkivallan muotojen kohteeksi joutumista tekijäryhmittäin (tuntematon, tuttu, nykyinen ja entinen kumppani) 15 vuotta täytettyä ja viimeisen vuoden aikana:

1. Uhkaillut väkivallalla
2. Estänyt liikkumasta tai tarttunut kiinni
3. Läimäissyt
4. Heittänyt jollakin kovalla esineellä
5. Tukistanut/repinyt hiuksista
6. Lyönyt nyrkillä, kovalla esineellä tai potkinut
7. Kuristanut tai yrittänyt kuristaa
8. Ampunut tai lyönyt teräaseella
9. Hakannut päätä johonkin
10. Pakottanut seksuaaliseen kanssakäymiseen
11. Yrittänyt pakottaa seksuaaliseen kanssakäymiseen
12. Käyttänyt seksuaalisesti hyväkseen tilanteessa, jossa uhri ei pystynyt kieltäytymään (Esim. siksi, että oli humalassa tai sammunut)
13. Käyttäytynyt väkivaltaisesti jollain muulla tavalla, miten?

Kysymykset olivat samat kuin vuoden 2005 suomalaisessa naisuhritutkimuksessa.

■ RAIJA JÄRVINEN

Kauppakeskusten rikosriskit hallintaan

Kaupallisten keskusten turvallisuus ja kilpailukyky -hankkeessa merkittävämmiksi rikosriskeiksi havaittiin uhkaavasti tai sekavasti käyttäytyvät asiakkaat ja ylipäänsä kaupan henkilökunnan uhkailu sekä myymälävarkaudet. Haastattelututkimusten perusteella vakavat turvallisuusuhkat ovat harvinaisia. Turvallisuuden hallinnan keinoista tärkeimmiksi osoittautuivat ennakointi, ohjeistus, vartiointi ja koulutus.

Kauppa on enenevässä määrin keskittynyt suuriin yksiköihin, joissa paljon ihmisiä asioi ja viettää aikaa päivittäin. Monista kauppakeskuksista on tullut vapaa-ajan viihdekeskuksia. Niis-

sä on tarjolla päivittäistavara- ja erikoisliikkeiden lisäksi monenlaisia yksityisiä ja julkisia palveluja, esimerkiksi kirjasto, kunnan yhteispalvelupiste, työväen- tai kansalaisopiston toimintapiste, Lippupalvelu,

elokuvateatteri tai kappeli. Myös erilaiset kauneuden- ja terveydenhoitopalvelut, jopa kylpylät, ovat osa uusien kauppakeskusten toimintaa.

Suuret keskittymät ja suuret asiakasvirrat tuovat mukanaan

myös ei-toivottuja ilmiöitä. Esimerkiksi vuonna 2009 suomalaisissa kaupallisissa keskuksissa paljastui lähes 54 000 myymälävarkautta, jossa kasvua edelliseen vuoteen on 14 prosenttia. Kauppoihin koh- →

Tutkimuksessa arvioitiin myös tulevaisuuden riskejä. Niistä myymälävarkaudet nähdään merkittävimmiksi, joskin huumeet, ryöstöt ja asiakkaiden uhkailut ovat kasvussa.

→ distuvia tuhopolttoja tapahtuu keskimäärin seitsemän päivittäin. Edellisten lisäksi haittaa aiheuttaa kaikenlainen häiriökäyttäytyminen, joka saattaa aiheuttaa sekä aineellisia että henkilövahinkoja. Kauppakeskukset joutuvat myös vandalismin ja ryöstöyritysten kohteiksi.

TAUSTALLA MITTAVA TUTKIMUS

Kaupallisten keskusten turvallisuus ja kilpailukyky -projektissa (KATKI) turvallisuutta tarkasteltiin kokonaisvaltaisesti seuraavista näkökulmista: 1) kaupallisten keskusten omistajat ja johto, 2) kaupallisissa keskuksissa toimivat kauppiat ja henkilökunta ja 3) kaupallisissa keskuksissa asioivat kuluttajat. Näiden näkökulmien mukaisesti muodostettiin tutkimushankkeen kolme osatehtävää, joiden pohjalta tunnistettiin kaupallisten keskusten turvallisuuteen liittyviä ”aukkoja” tai ”turvallisuuspuutteita”. Niitä puolestaan voi hyödyntää uudenlaisten liiketoimintakonseptien kehittämisessä ja suunnittelussa sekä uusissa että vanhoissa kaupallisissa keskuksissa. Lisäksi tavoitteena oli antaa muita suosituksia kaupallisten keskusten turvallisuuden lisäämiseksi sekä uusien johtamis- ja toimintamalleja kaupallisten keskusten omistajille, johtajille, kauppiaille ja kaupan henkilökunnalle turvallisuuden edistämiseksi.

Tämä kirjoitus liittyy henkilökunnan ja kauppiaiden näkökulmasta kaupan

turvallisuutta tarkastelemaan tutkimusosioon ja perustuu kahden haastattelututkimuksen aineistoihin. Tutkimukset toteutettiin vuosina 2008 ja 2009.

Aluksi turvallisuusuhkia ja riskejä tarkasteltiin kirjallisten lähteiden perusteella ja sen jälkeen ne luokiteltiin myymälävarkauksiin, ryöstöihin, tyytymättömien asiakkaiden aiheuttamiin sekä muihin uhkatilanteisiin, joita ovat mm. erilaiset rahaväärännökset ja petokset. Tämän jälkeen tarkasteltiin niin ikään kirjallisuuden valossa merkittävimpiä turvallisuusuhkien hallintakeinoja kaupan alalla. Rikoriskeillä tarkoitetaan tässä kirjoituksessa ryöstön, murron, ilkeiden ja muun toiminnan aiheuttamaa uhkaa kaupakeskuksessa toimivan liikkeen omaisuudelle.

LAAJA KIRJO TURVALLISUUSUHKIA

Haastattelututkimusten perusteella kaikkein merkittävimmäksi riskiksi voidaan nimetä uhkaavasti tai sekavasti käyttäytyvät asiakkaat ja ylipäänsä kaikenlainen uhkailu, joka suuntautuu kaupan henkilökuntaan. Tämän lisäksi merkittäviksi ongelmiksi koetaan myymälävarkaudet, joita tapahtuu jokaisessa tutkimuksessa mukana olleessa liikkeessä. Kahdessa kaupakeskuksessa on aiheutunut merkittäviä vahinkoja, kun liikkeisiin tai kaupakeskuksiin on tunkeuduttu aukio-oloajan ulkopuolella joko ajamalla lukitusta ovesta tai

ikkunasta autolla sisään. Sen sijaan ryöstöt, rahaväärännökset ja vastaavat huijaukset ovat Suomessa erittäin harvinaisia kansainvälisiin tutkimuksiin verrattuna. Terrorismiakaan ei pelätä, eikä siihen juurikaan varauduta. Tämä poikkeaa selvästi varautumisesta terrorismin uhkaan USA:n kaupallisissa keskuksissa.

Yleisenä johtopäätöksenä onkin, että vakavat turvallisuusuhkat tutkimuksen kohteina olevissa kaupallisissa keskuksissa ovat suhteellisen harvinaisia, sillä myymälävarkaat pyrkivät toimimaan huomaamattomasti ja tyytymättömät asiakkaat yleensä tyytyvät sanalliseen uhkailuun ja herjaukseen fyysisen väkivallan sijasta. Varkauksia esiintyy yleisesti kaikissa tutkimuksen kohteina olevissa liikkeissä ja ne koetaan varsin ongelmallisiksi. Lisäksi ne aiheuttavat suuria taloudellisia menetyksiä vuosittain. Varkauksia pystytään kuitenkin hillitsemään eri toimenpitein. Tyytymättömiä asiakkaita tavataan niin ikään silloin tällöin jokaisessa liikkeessä, mutta hyvällä asiakaspalvelulla nämäkin tilanteet on mahdollista kääntää positiivisiksi asiakaskokemuksiksi.

Suurin turvallisuusuhka aiheutuu häiriökäyttäytymisestä ja siihen liittyvästä ennakoimattomuudesta. Suuret kaupakeskukset, joissa on paljon ihmisiä samassa paikassa samaan aikaan, voivat olla houkuttelevia kohteita huomiota hakeville itsetuhoisille ihmisille. Satunnaisten ja

arvaamattomien tapahtumien mahdollisuus tunnistetaan, mutta se ei kuitenkaan merkittävästi heikennä kaupan henkilökunnan turvallisuuden tunnetta.

Tutkimuksessa arvioitiin myös tulevaisuuden riskejä. Niistä myymälävarkaudet nähdään merkittävimmiksi, joskin huumeet, ryöstöt ja asiakkaiden uhkailut ovat kasvussa. Tästä huolimatta tutkimukseen osallistuneet esimiehet ja muu henkilökunta pitävät kaupakeskuksia verraten turvallisina paikkoina työskennellä, ja yleisesti niitä pidetään turvallisempina kuin yksittäisiä myymälöitä. Turvallisuuden takuumiehinä toimivat ammattivartijat, joita yleensä on kaikissa kaupakeskuksissa mutta ei välttämättä yksittäisissä myymälöissä.

Turvallisuudenhallintakeinoista tärkeimmiksi osoittautuivat ennakointi, ohjeistus, vartiointi ja koulutus. Erityisesti ennakoinnilla ja etukäteisharjoittelulla pystytään pienentämään olennaisesti vahinkoja silloinkin, jos jotain on jo sattunut.

KOULUTUS LISÄÄ TURVALLISUUTTA

Tutkimus osoittaa, että tekniset valvontajärjestelmät ovat tärkeitä nykypäivän kaupallisissa keskuksissa. Tästä huolimatta niiden rooliksi jää ihmisten toiminnan tukeminen. Voidaan perustellusti väittää, että turvallisuus on kiinni ihmisistä ja ihmisten käyttäytymisestä. Sen sijaan aiempi tutkimus, jonka mukaan työ-

Tutkimus osoittaa, että tekniset valvontajärjestelmät ovat tärkeitä nykypäivän kaupallisissa keskuksissa. Tästä huolimatta niiden rooliksi jää ihmisten toiminnan tukeminen.

paikan yleinen ilmapiiri on yhteydessä turvallisuusilmapiiriin, ei saa vahvistusta tästä tutkimuksesta.

Tutkimustulokset suosittavat asiakaspalvelukoulutuksen lisäämistä. Koulutukseen tulisi sisällyttää erityisesti negatiivisten asiakas kohtaamisten hallintaa. Koulutuksessa on syytä korostaa myös kaupan johtoteemana toimivaa asiakaslupausta, joka ohjaa kaikkia kaupan operatiivisia toimintaprosesseja. Kaupan asiakas kohtaamisista ja niiden luonteesta on kirjoitettu paljon asiakkuuksien johtamisen sekä palvelujen markkinoinnin kirjallisuudessa. Näissä teoksissa keskitytään

kuitenkin positiivisten asiakas kohtaamisten varmistamiseen ja sitä kautta palvelujen tai tavaroiden myyntiin ja pitkäaikaisten asiakkuuksien jatkuvuuteen. Sen sijaan hyvin vähän on käsitelty niitä asiakas kohtaamisia, joissa asiakas tarkoituksellisesti aiheuttaa haittaa joko muille asiakkaille, kaupan henkilökunnalle tai kaupan fyysiselle ympäristölle. Näissä tilanteissa asiakas ei välttämättä aiokaan ostaa, vaan mahdollisesti ainoastaan vahingoittaa, tai hän aikoo saada tavaraa tai rahaa käyttöönsä ilman ostamista, toisin sanoen näpistää, varastaa tai ryöstää.

Rikosriskienhallinnan on-

nistuminen vaatii kaikkien siihen liittyvien tekijöiden jatkuvaa ja saumatonta yhteistyötä. Näitä tekijöitä ovat niin henkilöresurssit kuin tekniset turvajärjestelmätkin unohtamatta vakuuttamista ja muita riskien siirtokeinoja. Toisaalta normaali arkinen riskienhallinta perustuu yrityksissä terveen järjen käyttöön ja yksinkertaisiin hyväksi havaittuihin ratkaisuihin. Korkeatasoinen riskienhallinta ei siis aina edellytä kalliita investointeja tai monimutkaisia turvallisuusjärjestelmiä, vaan hyväksi havaittuja ja koko henkilökunnan kesken sovittuja toimintatapoja, joita kaikki noudattavat. ■

Kirjoittaja on toiminut Kaupallisten keskusten turvallisuus- ja kilpailukyky -projektin projektipäällikkönä vuosina 2008–2010 Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa.

LÄHTEET:

Raija Järvinen & Juha Uuspelto (2009) *Uhkaavatko asiakkaat? Kaupan henkilökunnan näkemyksiä turvallisuussuhkista*. Helsingin kauppa- ja kauppakorkeakoulu. Tutkimuksia B-111.

Raija Järvinen & Marko Juvonen (2010) *Turvallisuus kaupan vetovoi-matekijäksi? Kokonaisvaltaisen riskienhallinnan toteutuminen kauppakeskustoympäristössä toimivissa liikkeissä*. Aalto-yliopiston kauppa- ja kauppakorkeakoulu. Tutkimuksia B-117.

(pdt:t osoitteessa hsepubl.lib.hse.fi)

Yritysriskillisyyden tilannekuva: omaisuusrikokset kasvussa

Syysyn 2010 yritysriskillisyyden tilannekuvan mukaan Pohjoismaissa on liikkeellä huomattavasti aiempaa enemmän ulkomaisia, tilauksesta erilaisia varkausrikoksia tekeviä rikollisryhmiä. Murtovarkauksien ja niiden yritysten määrä on kääntynyt pitkän laskun jälkeen kasvuun. Varkausrikosten määrää kasvattavat etenkin Virosta, Liettuasta, Puolasta ja Romaniasta saapuvat rikolliset, jotka tekevät nopeasti paikasta toiseen liikku- en sarjamaisia omaisuusrikoksia. Ulkomaalaisten ammattirikollisten tekemien omaisuusrikosten määrän arvioidaan kasvavan edelleen.

Lisäksi myymälävarkaudet ja näpistykset ovat lisääntyneet. Niitä tuli poliisin tietoon vuonna 2009 lähes 54 000, kun vuonna 2005 määrä oli noin 10 000 vähemmän. Merkittävä osa myymälävarkauksista ja

näpistyksistä on nykyisin laajamittaista ja suunnitelmallista sarjarikollisuutta.

Tilannekuvan mukaan yritysten keskeisen tietopääoman kaappaamiseen tähtäävien hyökkäysten määrä on kasvanut edelleen. Suurin osa näistä tehdään tietoa keräävän haittaohjelman avulla. Haittaohjelmia toimitetaan yleisimmin yrityksen sisäverkkoon sähköpostin tai USB-muistivälteen avulla.

Poliisin tietojen mukaan rikollisia on havaittu toimivan esimerkiksi rakennus-, kuljetus-, siivous- ja ravintola-alan yrityksissä tai alihankkijoissa. Erytystä huomiota tulisi kiinnittää tilanteisiin, joissa järjestäytyneen rikollisuuden valta-asema pääsee vahvistumaan kokonaisilla elinkeinoelämän aloilla. Suomessa talousrikollisuus on merkittävä uhka erityisesti ulkomaankaupassa ja kauttakulkuliikenteessä.

Maksukorttirikollisuus on monimuotoinen, kasvava ja yleensä rajat ylittävä rikollisuuden ala, joka on muuttanut muotoaan uusien tietoturvasstandardien käyttöönoton myötä. Maksukorttitietojen kopiointi on vähentymässä samaan aikaan kun etämyyntipetokset lisääntyvät. Kauppaan kohdistuvat petokset ja maksuvälinepetokset ovat lisääntyneet tuntuvasti. Myös yritykset joutuvat identiteettivarkauden kohteeksi.

Yritysturvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä julkaisee yrityksiin kohdistuvan ja niitä hyödyntävän rikollisuuden tilannekuvan kaksi kertaa vuodessa. Siinä esitetään myös laajasti keinoja, joilla uhkia voidaan torjua. Tilannekuvat julkaistaan sisäisen turvallisuuden ohjelman verkkosivuilla (www.intermin.fi/sisainen-turvallisuus). **RK**

Vartioimisliikkeetkö poliisia korvaamaan?

Kehitys voi näyttää siltä, että poliisin tehtäviä olisi yhä enemmän annettu vartioimisliikkeille. Yksityistämistä ei kuitenkaan pidä nähdä siellä, missä sitä ei tosiasiaassa ole tapahtunut.

Poliisia on perinteisesti pidetty yleisen järjestyksen ja turvallisuuden turvaavana linnakkeena. Vaikka ihmiset eivät osaisikaan kaikkia poliisin tehtäviä nimetä, useimmat kuitenkin tietävät, että juuri poliisin tehtävänä on huolehtia järjestyksen ylläpitämisestä. Kansalaisten luottamus verovaroin ylläpidettyyn poliisiin on Suomessa ylipäättään korkealla tasolla; sen tietävät kertoa erilaiset kyselyt.

Julkisen poliisin keskeistä roolia järjestyksen pitämisessä on pidetty ns. virkamieshallintoperiaatteen ilmentymänä. Periaatteella on tarkoitettu sitä, että oikeus julkisen vallan käyttöön on uskottu hallinto-oikeudellisessa virkasuhteessa olevien virkamiesten hoidettavaksi. Virkamieshallintoperiaatteella on katsottu parhaiten voitavan turvata se, että julkista valtaa käyttävät riittävän osaavat ja koulutetut henkilöt, jotka samalla ovat julkisen kontrollin kohteina.

Virkamieshallintoperiaatteen katsottiin ennen nykyistä perustuslakia ilmevästi välillisesti perustuslain säännöksistä. Sen vuoksi eduskunnan perustuslakivaliokunta suhtautui jo tuolloin kriittisesti julkisen vallan käyttöön liittyvien tehtävien antamiseen yksityisille tahoille ja asetti lausuntokäytännössään yksi-

tyistämislle erilaisia rajoja. Varsinaisen ilmauksensa kirjoitetussa laissa virkamieshallintoperiaate sai kuitenkin vasta nykyisen perustuslain myötä. Virkamieshallintoperiaatetta ilmentää perustuslain 124 §:n säännös, jonka mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Säännöksessä on asetettu myös rajat julkisen hallintotehtävän yksityistämislle: merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan näet antaa vain viranomaiselle. Perustuslain perusteluissa merkittävänä julkisen vallan käyttönä on pidetty mm. itsenäistä oikeutta voimakeinojen käyttöön.

YKSITYISET TURVALLISUUSPALVELUT PERUSTUSLAIN KANNALTA

Vartioimisliikkeiden rooli julkisten hallintotehtävien hoitajina merkitsee poikkeusta virkamieshallintoperiaatteesta. Kun tällaisia tehtäviä esitetään laissa annettavaksi vartioimisliikkeille, perustuslakivaliokunta joutuu arvioimaan perustuslain 124 §:ssä esitettyjen edellytysten täyttymistä.

Viime vuosina perustuslakivaliokunta onkin joutunut useita kertoja arvioimaan yksityisiä turvallisuuspalveluita koskevia lakeja perustuslain valossa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana perustuslakivaliokunnan arvioitaviksi on saatettu mm. laki yksityisistä turvallisuuspalveluista, järjestyslaki ja nyt viimeisimpänä järjestykselaki, jolla mahdollistettiin vartioimisliikkeiden palveluksessa olevien järjestyksenvalvojen asettaminen sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteisiin, Kansaneläkelaitoksen toimipisteisiin, työvoima- ja elinkeinotoimistoihin, lentoasemille ja satamiin. Jo ennen nykyisen perustuslain voimaantuloa perustuslakivaliokunta arvioi hallituksen järjestyksenvalvojalakiesitystä virkamieshallintoperiaatteen näkökulmasta.

Yksityisiä turvallisuuspalveluita koskevat lait ovat läpäisseet perustuslakivaliokunnan seulan joko sellaisinaan tai vähäisin muutoksin. Järjestyksenvalvojalakiesityksestä antamassaan lausunnossa valiokunta korosti mm. järjestyksenvalvojille annettujen valtuuksien ajallisia ja tapauskohtaisia rajoituksia. Käsitellessään vartioimia koskevaa esitystä laiksi yksityisistä turvallisuuspalveluista valiokunta puolestaan katsoi, ettei kyse ole merkittä-

Julkisen vallan käytön on aina oltava julkisen ja puolueettoman viranomaiskontrollin kohteena riippumatta siitä, käyttääkö julkista valtaa viranomainen vai yksityinen taho.

västä julkisen vallan käytöstä, koska vartioille esitetyt valtuudet eivät merkittäväällä tavalla poikkea ns. jokamiehen valtuuksista. Kun järjestyslailla mahdollistettiin vartioimisliikkeiden järjestyksenvalvojen asettaminen kauppakeskuksiin, liikenneasemille ja liikennevälineisiin, perustuslakivaliokunta muistutti siitä, etteivät järjestyksenvalvoille annettavat toimivaltuudet saaneet merkittäväällä tavalla poiketa vartijoiden valtuuksista. Lisäksi valiokunta katsoi, että järjestyksenvalvojen toiminta voi näissä tapauksissa olla vain poliisin toimintaa täydentävää, mikä kirjattiinkin sittemmin lakiin.

UUTTA ALUEVALTAUSTA EI OLE TAPAHTUNUT

Tämä kehitys näyttäisi äkkiseltään siltä, että poliisin tehtäviä on yhä enemmän ja enemmän annettu vartioimisliikkeille. Vartioimisliikkeet näyttäisivät saaneen lain tuen uusille aluevaltauksille. Esimerkiksi järjestyslain säätämisen yhteydessä eräät lehdet otsikoivat näytävästi siitä, että vartioimisliikkeille ollaan antamassa osa poliisin tehtävistä. Jos lakimuutokset irrotetaan tapahtuneesta yhteiskunnallisesta kehityksestä ja todellisuudesta, voitaisiin todella päätyä sellaiseen johtopäätökseen, että vartioimisliikkeet ovat vallanneet alaa poliisilta.

Asia ei käsitykseni mukaan ole kuitenkaan näin yksinkertainen. Todellisuudessa kysymys on edellä mainituissa laeissa ollut joko aiemman oikeustilan vahvistamisesta tai sitten lain muuttamisesta siten, että se vastaa paremmin olemassa ollutta asiaintilaa. Voitaisiin jopa väittää, että mikään ei ole yksityisen turvallisuustoiminnan ja poliisin tehtävä- tai toimialueissa muuttunut näiden lakien säätämisen myötä. Kyse ei tosiasiasa ole ollut valtion perinteisten tehtävien antamisesta yksityiselle, koska valtio ei näiden ”antamiensa” tehtävien hoitamisessa ole aiemminkaan ollut kovin aktiivinen.

Asiaa voidaan selvittää esimerkkien avulla. Järjestyksenvalvojalaki ei olen-

naisesti muuttanut järjestyksenvalvojen oikeusasemaa siitä, miksi se oli määräytynyt jo 1960-luvulla julkisista huvitilaisuuksista annetussa laissa. Itse asiassa järjestyksenvalvojat – tai aiemmat järjestysmiehet – olivat voineet toimia jo 1920-luvulta lähtien erilaisissa huvi- ja iltamatilaisuuksissa. Vartioita koskeneella lailla yksityisistä turvallisuuspalveluista oli ollut edeltäjäsäädöksiä jo 1940-luvulta lähtien. Kyse olikin pikemminkin siitä, että järjestyksenvalvojen ja vartijoiden perustuslaillista asemaa alettiin arvioida vasta 1990-luvun lopulta lähtien, kuin siitä, että yksityisille olisi tuolloin annettu uusia tehtäviä. Poliisi ei toki ole ennen näitä viimeisiä lakejakaan huolehtinut aktiivisesti esimerkiksi omaisuuden vartioinnista tai ravintolan järjestyksenvalvojan tehtävistä. Lait eivät siten merkinneet miltään osin poliisin toiminnan yksityistämistä.

Myöskään järjestyslain ja sen muutosten ei voida – toisin kuin julkisuudessa on toisinaan esitetty – katsoa ilmentäneen järjestyksipoliisitoiminnan yksityistämistä. Sitä ei sinänsä voida kiistää, etteikö vartioimisliikkeiden järjestyksenvalvojatehtävissä olisi samanlaisia piirteitä kuin järjestyksipoliisitoiminnassa. Uutta aluevaltausta järjestyksilaki muutoksineen ei kuitenkaan ole yksityisille turvallisuuspalveluille merkinnyt: kyse on vain niiden aiemmin hoitamien tehtävien hoitamisesta uudella, tehtävän luonteelle paremmin sopivalla nimikkeellä. Esimerkiksi kauppakeskuksissa turvallisuudesta ovat aina huolehtineet pääosin yksityiset vartioimisliikkeet siitäkin huolimatta, että myös järjestyksipoliisin partioita on alueilla tavattu. Vastaava pätee myös mm. sairaaloiden päivystyspoliklinikoihin. Uutta aluevaltausta ei siten ole tapahtunut eikä muutoksilla liene suurta vaikutusta yksityisten turvallisuuspalveluyritysten työntekijöiden kokonaismäärään. Osaa tehtävistä vain on alettu tai aletaan hoitaa järjestyksenvalvojan nimikkeellä aiemman vartijan nimikkeen sijasta.

PERUSOIKEUDET VAARASSA VAIN HARVOIN

On muistettava, että vain pieni osa yksityisten turvallisuuspalveluiden tehtävistä on sellaisia, joissa perusoikeusloukkausten vaara on tosiasiasa ilmeinen ja joiden sen vuoksi on syytä olla korostuneen kontrollin kohteena. Yleisö ja tiedotusvälineet mieltävät vartioimisliikkeiden tehtävän liittyvän useimmiten tavalla tai toisella järjestyksenpitoon. Tosiasiasa vaikkapa yrityksen pääkonttorin aulassa vieraita vastaanottavan vartijan tehtävässä ei kenenkään oikeusturva liene uhan kohteena. Vastaavalla tavalla autolla öisin teollisuusalueella kiertävän piirivartijan työssä merkittävimmissä asemassa on ovien lukitus, valojen ja kopiokoneiden sammuttaminen sekä muut palvelutehtävät. Rahaa kuljettavat arvokuljetusvartijat eivät uhkaa perusoikeuksia enempää kuin muutkaan autonkuljettajat, joskin heidän omat perusoikeutensa saattavat kuljetusten ryöstöalttiuden vuoksi olla normaalia suuremman uhan kohteena.

Edellä esitetyllä en suinkaan tarkoita sitä, etteikö vartioimisliikkeiden ja muiden yksityisen turva-alan toimijoiden toiminnan perustuslainmukaisuutta ole syytä arvioida. Julkisen vallan käytön on aina oltava julkisen ja puolueettoman viranomaiskontrollin kohteena riippumatta siitä, käyttääkö julkista valtaa viranomainen vai yksityinen taho. Tarkoitan vain sitä, että asioita olisi arvioitava niiden oikeaa taustaa vasten. Poliisitoiminnan yksityistämistä ei olisikaan syytä nähdä siellä, missä sitä ei tosiasiasa ole tapahtunut. Sen sijaan silloin, jos keskustelun kohteena ovat esimerkiksi vankikuljetusten tai päihtyneiden säilöönöton kaltaiset, perinteisesti viranomaisten hoitamat tehtävät, yksityistämisen etuja ja haittoja on huolellisesti punnittava. ■

Kirjoittaja toimii hallintopäällikkönä Securitas Oy:ssä ja on väitellyt syyskuussa 2010 oikeustieteellisellä väitöskirjallaan ”Vartijat ja järjestyksenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä”.

Rikosseuraamuslaitoksen työ lisää yhteiskunnan turvallisuutta

Rikosseuraamuslaitoksessa on tänä vuonna valmistunut turvallisuusstrategia. Olennaista strategiassa on henkilöstön turvallisuus ja rikoksesta tuomitun oikeus turvalliseen ja häiriötömään rangaistuksen suorittamiseen.

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategiatyön pohjana on ollut vankiloissa ja kriminaalihuollon aluetoimistoissa toteutetut turvallisuustutkimukset. Lisäksi tausta-aineistona on käytetty valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden ohjelmia.

Nykyisen sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaan yhteiskunnan turvallisuuden keskeisimpiä uhkia ovat syrjäytyminen, henkirikokset, suuronnettomuudet, järjestelmäriskit ja järjestäytynyt rikollisuus. Nämä ovat olennaisesti myös Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan riskejä tai niiden aiheuttajia. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanosuunnitelmassa on esitetty suositukset väkivallan määrän vähentämiseksi. Siinä suositellaan tehostamaan vankien vapautteen valmentamista ja jälkihuoltoa ja huolehtimaan sen riittävästä resursoinnista, lisäämään väkivallan vastaisia ohjelmatyötä vankiloissa,

ottamaan pysyvästi käyttöön naisvangeille tarkoitetut väkivallasta vapaaksi ryhmät ja kehittämään rangaistukseen tuomittujen päihdeongelmaisten hoito-ohjelmia osana rangaistuksen täytäntöönpanoa sekä ennen ja jälkeen.

Oikeusministeriön hallinnonalalla erityisiä painopisteitä ovat väkivaltarikollisuuden ja uusintarikollisuuden vähentäminen. Vuonna 2003 vankilasta vapautuneiden ensikertalaisten uusimisprosentti oli 42. Jos uusimisprosentti laskettaisiin kaikista 2003 vapautuneista, uusimisprosentti olisi ollut 58. Uusijoista noin 70 prosenttia teki rikoksensa ensimmäisenä seurantavuonna vapautumispäivän jälkeen.

RIKOSSEURAAMUSLAITOS OSANA YHTEISKUNTA-TURVALLISUUTTA

Vankeuslaissa ja laissa ehdonalaisen vapauden valvonnasta mainitaan vankeuden täytäntöönpanon ja ehdonalaisvalvonnan yhtenä tavoitteena ri-

koksen tekemisen estäminen rangaistusaikana. Molempien lakien ehdoton sanamuoto ”rikoksen tekemisen estäminen” on hyvin haasteellinen, etenkin kun rikokset tulisi estää suljettujen olosuhteiden ohella myös avo-olosuhteissa.

Kriminaalipoliittisen linjauksen mukaan rangaistus-seuraamusten painopistettä siirretään tulevaisuudessa laitosseuraamuksista yhdyskuntaseuraamuksiin. Tämän lisäksi on linjattu, että toiminnan painopistettä siirretään suljetuista laitoksista avolaitoksiin sekä hallitun vapauttamisen turvaamiseen. Vähenevää kontrollia perustellaan sillä, että valvonta joka tapauksessa loppuu vapautumispäivänä, ellei vanki vapaudu ehdonalaisvalvontaan. Hallittu vapauttaminen merkitsee valvotun koevapauden käytön lisäämistä sekä toiminnaltaan uudenlaisten vapauttamisyksiköiden perustamista. Lisäksi valvontarangaistuksen käyttöönotto uutena rangaistus-

muotona asettaa omat haasteensa ja mahdollisuutensa.

TURVALLISUUSSTRATEGIAN PÄÄMÄÄRÄT JA KEHITYSEHDOTUKSET

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategiset päämäärät kiteytettiin kolmeen pääkohtaan, jotka perustuvat hallinnonalaa sääteleviin lakeihin ja perustehtävän suorittamiseen:

1. Henkilöstön työturvallisuus on otettava huomioon kaikessa toiminnassa
2. Rikoksesta tuomituilla on oikeus turvalliseen ja häiriötömään rangaistuksen suorittamiseen joka on tapahduttava lain mukaisesti.
3. Rikosseuraamuslaitoksen työ yhteiskuntaturvallisuuden edistämiseksi on tuloksia tuottavaa.

Muita strategisia päämääriä ovat seuraavat:

- Järjestäytyneen ja ammattirikollisuuden erityispiirteet otetaan huomioon kaikilla tasoilla.
- Seuraamusten aikana tapah-

tuva rikollisuutta estetään mahdollisimman tehokkaasti.

■ Toimitiloja vuokrattaessa ja rakennettaessa turvallisuustarpeet otetaan huomioon.

■ Sisäinen turvallisuustiedonkulkua on tehokasta ja nopeaa.

■ Myös onnistuneesta turvallisuustyöstä tiedotetaan omaloitteisesti.

■ Kokonaisvaltainen riskienhallintajärjestelmä kehitetään toimivaksi kokonaisuudeksi.

■ Eri ammattialojen välinen yhteistyö hallinnon sisällä ja viranomaisten kesken on välitöntä, tehokasta ja toimivaa.

Turvallisuusstrategiassa esitettiin 24 turvallisuusstrategisiin päämääriin liittyvää kehitysehdotusta, joista osa on jollakin tavalla toteutuksessa tai jo toteutunut. Toteutuneista ehdotuksista voi mainita rikosseuraamusalueille nimitetyt turvallisuuspäälliköt, joiden työpanos on merkittävä nykyisessä organisaatiossa, sekä yhdyskuntaseuramustoimistoille suunnatun varautumiskoulutuksen Pelas-

tusopistolla. Toteutumassa on virkamerkkiuudistus, jossa jokainen virkamies saa yhdenmukaisen ja uskottavan kortin, josta hänet tunnustetaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamieheksi. Toteutumassa on myös yhdyskuntaseuramustoimistojen virkamiesten tietokoneisiin asennettava henkilöturvajärjestelmä, jonka avulla henkilökunta voi tarvittaessa kutsua apua paikalle. Myös rikoksesta tuomitun arviointia ollaan kehittämässä. Lisäksi turvallisuustiedonkulkua tehostetaan eri yksiköiden välillä. Mainittujen ehdotusten lisäksi kehitystä on tapahtunut voimankäyttövälineiden hankinnassa ja virka-autojen varustelussa, jotka tehdään Poliisin tekniikkakeskuksessa sopimuksemme perusteella. Kehitteillä on myös reitinmukaisista vanginkuljetusajoneuvoista tehtävät hälytykset suoraan hätäkeskukseen, jolloin avun saanti vanginkuljetusautoihin nopeutuu hätätilanteissa.

TURVALLISUUDEN HAASTEET

Edellä mainittujen linjausten ja olosuhteiden vallitessa turvallisuustyö on hyvin haasteellista. Tänä päivänä turvallisuudelle asettaa haasteita järjestäytyneet rikollisuus ja etenkin jengiläiset, jotka omalla toiminnallaan pyrkivät vaikuttamaan muihin vankeihin ja päättämään asioita heidän puolestaan. Myös henkilökuntaan kohdistuneet väkivallanteot vapaa-ajalla entisten vankien taholta ovat tänä vuonna nousseet esille. Toivottavasti ne ovat olleet vain yksittäisiä tekoja eivätkä jatkossa tule osaksi arkipäivää, sillä siinä tapauksessa meidän tulee kehittää keinoja ja lainsäädäntöä henkilökunnan suojelemiseksi.

Myös tutkintavankien lisääntyminen tulee asettamaan haasteita, etenkin kun suurin osa tutkintavankiloista on yli-asuttuja. Esimerkiksi Vantaan vankilassa on lähes sata ja Turun vankilassa yli sata vankia liikaa. Tutkintavangeista kolmannes on ulkomaalaisia ja edustavat yli 50 kansallisuutta. Vankeusvangeista ulkomaalaisten osuus on 13 prosenttia.

Rikosseuraamuslaitoksen rahoitus on myös yksi huolenaihe, sillä rapistuvat kiinteistöt ja elinkaarensa loppupäässä olevat tekniset turvajärjestelmät vaativat kunnostusta. Myös uusien rangaistusmuotojen ja valvontamenetelmien käyttöönotto vaatii henkilökuntaa, sillä tekniikka itsessään ei valvo tai tue ketään. Valvontaan tarvitaan työntekijöitä, tekniikka on vain apuna, joka mahdollistaa paremmin erilaisia toimia ja parhaassa tapauksessa säästää myös henkilötöyvuosia.

Oma käsitykseni on, että turvallisuuden merkitys kohoo-

aa pikku hiljaa sille kuuluvalle paikalle myös hallinnossa; kentällä turvallisuuden merkitys on aina tiedostettu. Turvallisuuden merkityksen huomioidemisesta kertoo esimerkiksi se, että Rikosseuraamuslaitoksen strategiaan vuosille 2011–2015 on otettu mukaan turvallisuus. Mielestäni se kuuluu sinne itsestäänselvyystenä, koska olemme yksi yhteiskunnan merkittävistä turvallisuusviranomaisista. Myös Rikosseuraamuslaitoksen toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2012–2015 mainitaan turvallisuuden kehittäminen ja Rikosseuraamuslaitoksen tehtävä yhteiskuntaturvallisuuden edistäjänä.

Yksin emme pystyisi toimimaan näin tehokkaasti, mutta tiivis viranomaisyhteistyö usean eri viranomaisen kanssa tuottaa parhaan tuloksen. ■

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategiatyö aloitettiin vankeuslaitoksessa tehdyllä kenttätutkimuksella, jonka toteutti Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti Heuni. 1.4.–30.9.2007 tutkija Mika Junninen ja tutkimusavustaja Hanna Kauttio haastattelivat 33 vankiloiden työntekijää ja vankia. Tausta-aineistona käytettiin tutkimuksesta laadittua turvallisuustutkimusta. Lisäksi aineistona on käytetty Mika Junnisen tekemää tutkimusta ”Kriminaalihuoltolaitoksen aluetuomistojen työtilojen turvallisuus ja henkilöstöön kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen vuonna 2008”.

Kirjoittaja on ylitarkastaja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikössä.

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta strategioissa

Artikkelissa tarkastellaan EU:n ja Suomen oikeus- ja sisäasioiden strategioita rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan kannalta. Strategiat kertovat siitä, mihin suuntaan kehitystä halutaan ohjata ja millaisiin uhkakuviin viranomaistasoilla varaudutaan.

Globalisaation myötä kansainvälinen kaupankäynti ja liikkumisvapaus ovat laajentuneet. Samalla järjestäytyneen rikollisuuden toiminnot ovat levittäytyneet aikaisempaa laajemmalle alueelle ja monipuolistuneet. Kun yhteiskunnan tietyt kontrollit ovat poistuneet, rikosentekomahdollisuudet ovat lisääntyneet. Myös poliisitoiminnan on kehityttävä vastaamaan uusiin uhkakuviin, kuten rajat ylittävään järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

EU on muodostanut uudenlaisen turvallisuusympäristön. 2000-luvulla oikeus- ja sisäasiat ovat nousseet unionin integraation painopistealueeksi ja EU pyrkii profiloitumaan ”vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella”. Tämä tarkoittaa poliisi- ja tulliyhteistyötä sekä yhteistyötä siviili- ja rikosoikeuden aloilla. Lisäksi Lissabonin sopimus vaikuttaa näiden alojen määräyksiin ja luo EU:lle mahdollisuudet toimia tehokkaammin ja kattavammin tällä alueella.

JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISUUDEN TOIMINTA MUUTTUNUT

Rajat ylittävä järjestäytyneen rikollisuus on monimuotoinen ilmiö, eikä sen määrittely ole yksimielistä. EU:n määritelmän mukaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyy vähintään kahden henkilön pitkäaikaista yhteistyötä. Järjestäytyneet

rikollisryhmää epäillään vakavista rikoksista ja sen toimintaa leimaavat mm. väkivallan ja rahanpesun käyttö. Ryhmät ovat hierarkkisia tai verkostomaisia, ja niiden tarkoitus on tuottaa jäsenilleen voittoa ja/tai valtaa rikollisen ja laillisen toiminnan kautta. Ryhmien toiminta voi olla paikallista, kansallista tai rajat ylittävää.

Strategioiden mukaan rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden toiminnassa on tapahtunut ammattimaistumista, verkottumista sekä laillisen ja laittoman toiminnan yhteenkietoutumista. Asiakirjoissa alleviivataan myös sitä, että Suomessa näkyvät entistä enemmän muualta johdetun rikollisuuden ilmiöt. Näitä ovat mm. Suomen kautta tapahtuva huumaus- ja muiden kiellettyjen aineiden ja laittomien tuotteiden kuljetus, laitton maahantulo, paritus, väärennettyjen eurojen levittäminen tai ulkomailta Suomeen suuntautuva omaisuusrikollisuus.

Sisäisen turvallisuuden painoarvo turvallisuuspolitiikassa on kasvanut, kun rajojen yli heijastuvat muut kuin sotilaalliset turvallisuusongelmat ovat lisääntyneet. Sisäasiainministeriön strategioiden mukaan järjestäytyneen rikollisuuden tunkeutuminen lailliseen liiketoimintaan on jo saanut huolestuttavia piirteitä. Etenkin rakennus-, te-

lakka- ja siivousaloilla järjestäytyneen rikollisuuden hallussa olevat yritykset toimivat pimeän työvoiman käyttäjinä, välittäjinä sekä kuittikauppiaina. Poliisi on tutkinut laajoja työrikostapauksia, joissa rikosnimikkeenä on ollut kiskonnantapainen työsyryntä. Strategioissa torjunnan kannalta keskeistä onkin se, että järjestäytyneen rikollisuuden leviäminen yhteiskunnan laillisiin rakenteisiin kyetään estämään.

TORJUNNASSA TARVITAAN MONENVÄLISTÄ YHTEISTYÖTÄ

Kansallisesti strategiat korostavat järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa rikosten ennalta estämistä ja haittojen minimoimista. Järjestäytyneen rikollisuuden leviämisen estämiseksi tulee puuttua sitä ruokkivaan oheisrikollisuuteen ja rikoksella hankittuun taloudelliseen hyötyyn sekä estää rikollisryhmiin rekrytoimista. EU-tasolla ensisijaiseksi tavoitteeksi on asetettu tietämyksen lisääminen sekä tietojen keruun ja analysoinnin kehittäminen. Tavoitteena on myös järjestäytyneen rikollisuuden tehostettu torjunta, joka sisältää mm. Suomessa jo sovellettavan PTR-yhteistoiminnan (poliisi, tulli ja rajavartiolaitos), rikollisuus- ja rikosentorjuntavaikutusten arvioinnin, lahjonnan vastaiset toimet, julkisen ja yksityisen sektorin

Strategioissa tähdennetään sitä, että järjestäytyneen rikollisuuden verkottuessa ja ammatti- maistussa myös poliisitoiminnan tulee erikoistua ja verkottua.

kumppanuussuhteet, yhteisten tutkintaryhmien käytön sekä rikoksen tuottaman hyödyn jäädyttämisen ja menete-tyksi tuomitsemisen.

EU:n turvallisuusstrategiassa todetaan, että EU:n välineiden välillä ja yksittäisten jäsenvaltioiden ulkoisten toimien kohdalla tarvitaan yhdenmukaisuutta. Tutkimustulokset sekä strategiat korostavat sitä, kuinka turvallisuusuhkat ovat yhteisiä uhkia. Tästä seuraa, että EU:n on pyrittävä saavuttamaan tavoitteensa monenvälisellä yhteistyöllä. Lisäksi yhdistettyjen ja yhteisten voimavarojen järjestelmällisellä käytöllä pyritään vähentämään päällekkäisyyksiä ja yleiskustannuksia sekä lisäämään toimintakykyä. Strategioissa tähdennetään sitä, että järjestäytyneen rikollisuuden verkottuessa ja ammatti- maistussa myös poliisitoiminnan tulee erikoistua ja verkottua. Järjestäytynyt rikollisuus ei kunnioita kansallisia tai hallinnollisia rajoja, minkä vuoksi sen torjunnan tulee ylittää hallinnon ja valtioiden rajat.

Tuoreessa tutkimuskirjallisuudessa ilmaistaan enemmän epäilyjä eurooppalaisen poliisiyhteistyön toimivuudesta kuin strategioissa esitettiin. Järjestäytynyt rikollisuus on kirjallisuuden mukaan käsitteenä poliittisen tason retoriikkaa, jonka kytkennät lainvalvontaviranomaisten arkipäivään ovat etäisiä. Vaikka EU:ssa on useita sopimuksia ja järjestelmiä, joilla pyritään vähentämään rikollisuutta, terrorismia ja laitonta maahanmuuttoa, niiden tavoitteet voidaan saavuttaa vain siinä tapauksessa, että poliittisiin päätöksiin perustuvat instrumentit toteutetaan jäsenvaltioissa. Järjestäytyneen rikollisuuden vastaista toimintaa on osin leimannut myös lainvalvontaviranomaisten välinen kilpailu niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Lisäksi jäsenmaat eivät välttämättä lähetä kattavia tietoja luottamuspuolan takia.

Yhteenvetona voidaankin sanoa, että strategiatasolla ei huomioida tarpeek-

si yhteistyön haasteita. Näen, että asia johtuu ainakin neljästä seikasta: poliisitoiminnan kuulumisesta valtion suvereeniteetin ytimeen, unionin sosialisaation kehittymättömyydestä, rakenteellisen muutoksen alkuvaiheesta sekä tutkimusaineiston ja -kirjallisuuden erilaisesta tehtävästä.

TIEDONKULKU OLENNaista

Poliisi 2020-raportissa todetaan, että uudet uhkakuvat edellyttävät viranomaisten yhteistä suunnittelua ja torjuntatoimien koordinoitua sekä resurssien jakamista. Keskeistä on tiedon kulku eri viranomaisten välillä ja tilannekuvan saatavuus. Strategioissa korostetaan myös tuloksellisuutta yhteistyön kannustimena. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa tuloksellisuus muodostuu niin monesta tekijästä, ettei onnistumisia voida lukea yksittäisen toimijan ansioksi.

Suomessa keskeinen yhteistoimintamuoto torjunnassa on PTR-yhteistyö, jonka myös valtionalouden tarkastusvirasto on arvioinut hyväksi. PTR-toiminta liittyy pitkälti tietojohtoisuuteen, joka on vahva kehityslinja nykyisessä poliisitoiminnassa. Sillä tarkoitetaan mm. analyysitoimintaa ja sen hyödyntämistä päivittäisen toiminnan suunnittelussa ja strategisessa päätöksenteossa.

Etenkin EU-tason strategioissa nostetaan tietojenvaihto yhdeksi vahvimista välineistä rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa. Ajatuksena on, että tehokas torjunta edellyttää ajantasaista kokonaiskuvausta rikollisuudesta. Asiakirjoissa esitetään myös pyrkimyksiä muodostaa eri tahoilta kerättävän aineiston perusteella analysoitu sektorikohtainen tilanne- ja uhkakuvaraportointi. Tämä edellyttää tiedustelutietojen tehokkaampaa välittämistä jäsenvaltioiden välillä. Turvallisuusuhkien yhteisen arvioinnin nähdään olevan oleellinen perusta yhteiselle toiminnalle.

OIKEUSKULTTUURIN YHTENÄISTÄMINEN HANKALAA

Tukholman ohjelmassa alleviivataan oikeuskulttuurin yhtenäistämistä. Jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien väliset erot eivät saa vaikeuttaa rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseksi toteutettavia oikeudellisia toimenpiteitä. Lisäksi vastavuoroisen tunnustamisen periaate on edellytys unionin yhdentymiselle oikeusasioissa. Poliisin ja valtion tiivis yhteenkuuluvuus aiheuttaa kuitenkin väistämättä rajoituksia ylikansallisen poliisitoiminnan rooliin. Kehitys oikeus- ja sisäasioissa onkin ollut kaksitahoista. Toisaalta unionille on hyväksytty yhä keskeisempi rooli sisäisen turvallisuuden kysymyksissä, mutta toisaalta tälle kehitykselle on asetettu ehtoja ja rajoja. Kyse on pohjimmiltaan siitä, miten toimivaksi jäsenvaltioiden keskinäinen yhteistyö, tietojenvaihto ja rajat ylittävä operatiivinen toiminta käytännössä saadaan. Strategiat jättävät epäselväksi sen, miten käytännön tasolla voidaan rakentaa yhtenäistä oikeuskulttuuria, jossa yhdistyvät jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien monimuotoisuus ja toisaalta eurooppalaisen oikeuden mukanaan tuoma yhtenäisyys. ■

Tutkimuksessa tarkasteltiin seuraavia strategioita: Kansallinen terrorismin torjunnan strategia (2010), Tukholman ohjelma (2009), Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko (2009), Poliisi 2020-raportti (2009), OCTA-raportit (2008 & 2009), Sisäisen turvallisuuden ohjelma (2008) ja siihen kuuluva asiantuntijaryhmän loppuraportti Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjunta (2008), Lähipoliisitoiminnan strategia (2007), Huuhausaine- ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan tehostaminen (2007), Haagin ohjelma (2004) sekä Euroopan unionin turvallisuusstrategia (2003).

Artikkeli perustuu kirjoittajan tutkimukseen: Turvallisuusympäristön muutos diskurssina. Oikeus- ja sisäasioiden strategiat, järjestäytynyt rikollisuus ja poliisitoiminta. Poliisiammatikorkeakoulun raportteja 90/2010.

Terrorismin torjunta ennalta ehkäisevää yhteistyötä

Valtioneuvosto hyväksyi maaliskuussa ensimmäisen kansallisen terrorismin torjunnan strategian. Suomessa terrorismin torjunnan painopiste on ennalta estävässä toiminnassa. Strategia ohjaa viranomaisten varautumista ja yhteistyötä terrorismin torjunnassa.

Terrorismi-sanalla on voimakas poliittinen ja normatiivinen lataus. Sen määritelmästä ei vallitse yksimielisyyttä. Terrorismin tuomittavuudesta sen sijaan vallitsee sangen laaja yksimielisyys. EU:lle terrorismi on merkinnyt lainmuutoksia ja turvallisuuspoliittisen ajattelumallin muutosta. Sisäinen turvallisuus on noussut agendan kärkeen. Suomeen kohdistuva terrorismin uhka on vähäinen, mutta ei olematon. Moniin muihin EU:n jäsenmaihin verrattuna Suomen tilannetta voidaan pitää kuitenkin ihanteellisena. Emme kuitenkaan ole immuuneja terrorismille. Toisen valtion tapahtumilla saattaa olla joko välittömiä tai välillisiä vaikutuksia myös Suomessa.

Terrorismin uhkaa ei voi sen globaalin luonteen vuoksi tarkastella vain jäsenmaiden kansallisen turvallisuuden haasteena. Sen sijaan sitä tarkastellaan kollektiivisena uhkana, johon vastaaminen edellyttää jäsenmailta kol-

lektiivisiä toimenpiteitä. EU:n neuvoston vuonna 2005 hyväksymä terrorisminvastainen strategia ja siihen liittyvä toimintasuunnitelma muodostavat perustan EU:n jäsenmaiden kollektiiviselle terrorismin torjunnalle.

EU:n terrorismin torjunnan strategian keskeisenä tavoitteena on kansainvälisen yhteistyön edistäminen ja lainsäädännön yhtenäistäminen. Strategian toimenpidesuosituksia perustuvat kollektiiviseen tilannekuvaan. Tietojenvaihto niin jäsenmaiden kuin instituutioiden välillä on avainasemassa. EU:n terrorismin torjunnan koordinaattori laatii kuuden kuukauden välein raportin strategian täytäntöönpanosta sekä ajankohtaisista toimenpidesuosituksista.

EU:n komissio arvioi säännöllisesti jäsenmaiden terrorismin torjunnan eri osa-alueiden rakenteita ja järjestelyjä. Tavoitteena on EU:n toimenpidesuosituksen täytäntöönpanon seuranta sekä parhaiden kansallisten käytäntöjen saa-

minen muiden jäsenmaiden käyttöön. Suomea koskevassa maaraportissa varautumisen ja seurausten hallinnan rakenteita pidettiin selkeinä, yksinkertaisina ja tehokkaina. Resurssien rajallisuuden vuoksi tehokkuutta haetaan laajan ja intensiivisen viranomaisyhteistyön kautta.

EU:ssa al-Qaedasta innoituksensa saavaa terrorismia pidetään edelleen suurimpana uhkana. Millään organisaatiolla ei ole monopolia terrorismiin ja tästä syystä jäsenmaiden tulee huomioida myös muut mahdolliset trendit. Terrorismin uhkaa voidaankin pitää moniulotteisempaa ja hankalammin havaittavana kuin aikaisempina vuosina.

Europolin laatiman terrorismin tilanneraportin TE-SAT'in mukaan terrori-iskujen, suunnitelmien ja pidätysten määrä on vähentynyt Euroopassa viimeisten vuosien tarkastelujaksolla. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita, ettei olisi muita seikkoja, jotka osoittaisivat terrorismin uhan olevan

edelleen korkealla Euroopassa. Tilastot eivät välttämättä anna oikeaa kuvaa tilanteesta. Menestyksellä terrorismin torjunta perustuu ajantasaiseen ja kokonaisvaltaiseen kansainväliseen ja kansalliseen tilannekuvaan.

SUOMEN STRATEGIAN VALMISTELU

Liian voimakas kontrollipoliittinen terrorismin torjunta lisää terrorismia. Suomi on päättäväisesti korostanut kansainvälisen yhteistyön, kollektiivisten toimenpiteiden, demokratian ja ihmisoikeuksien, viranomaisyhteistyön sekä kansalaisyhteiskunnan merkitystä terrorismin torjunnassa. Terrorismin torjunta on nimenomaisesti ennalta ehkäisevää yhteistyötä. Suomen kansallinen terrorismin torjunnan strategia nojautuu-kin edellä mainittuihin seikkoihin.

Valtioneuvosto on linjannut terrorismin torjuntaa ja sen kehittämistä vuoden 2009 turvallisuus- ja puolustuspo-

Keskeistä on estää suuntautumista terrorismiin puuttamalla niihin terrorismia edistäviin tekijöihin, jotka voivat johtaa väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ja terroristiryhmiin värväytymiseen.

liittisessä selonteossa, vuoden 2006 yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista koskevassa strategiassa sekä vuoden 2008 sisäisen turvallisuuden ohjelmassa. Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa todettiin, että Suomi laatii kansallisen terrorismintorjunnan strategian, jossa määritellään ja selkeytetään viranomaisten vastuut ja roolit terrorismin torjunnassa.

Sisäasiainministeriön kesäkuussa 2009 asettama työryhmä valmisteli strategian, johon sisällytettiin kansallisen tavoitetilän lisäksi kuvaus eri viranomaisten toimialojen kytkennöistä terrorismin torjuntaan. Strategiatyön yhteydessä määriteltiin Suomen terrorismin torjunnan nykytila, laadittiin uhka-arvio ja arvioitiin lähiajan kehitysnäkymät sekä näihin perustuvat keskeiset toimintaperiaatteet ja lainsäädännölliset muutostarpeet. Strategia sisältää viisi strategista linjausta ja 14 toimenpidettä, jotka on aikataulutettu ja vastuutettu eri viranomaisille. Laajapohjaisessa työryhmässä olivat edustettuina terrorismin torjuntaan ja ennalta ehkäisyyn osallistuvat ministeriöt sekä keskusvirastot.

ERI TOIMIJOIDEN YHTEISTYÖ KESKEISTÄ

Maaliskuussa 2010 valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksellään kansallisen terrorismin torjunnan strategian. Suomen kansallinen strategia nojaa EU:n neuvoston vuonna 2005

vuonna hyväksymän terrorismin torjunnan strategian mukaisesti neljään peruspilariin: ennaltaehkäisyyn, toiminnan estämiseen, suojaukseen sekä varautumiseen ja seurausten hallintaan.

Strategian keskeisenä tavoitteena on korostaa ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä, viranomaisten välistä tiedonvaihtoa ja yhteistyötä. Kansainvälisen ja kansallisen viranomaisten välisen tiedonvaihdon ja yhteistyön avulla kyetään tunnistamaan paremmin uhkia ja riskejä sekä puuttumaan niihin. Keskeistä on estää suuntautumista terrorismiin puuttamalla niihin terrorismia edistäviin tekijöihin, jotka voivat johtaa väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ja terroristiryhmiin värväytymiseen. Viranomaisten operatiivisessa toiminnassa terroristiseen toimintaan kytkeytyvien tahojen toimintaa seurataan, selvitetään ja estetään terrorismin rahoitus. Varautumisen lähtökohtana ovat yhteistyö ihmishenkien ja omaisuuden pelastamiseksi. Lisäksi mahdollisen terrori-iskun seuraukset ja jälkivaikutukset pyritään minimoimaan tekemällä koordinoituja ja tehokkaita vastatoimia sekä vastaamalla koti- ja ulkomailla iskusta kärsineiden suomalaisten tarpeisiin.

Kesäkuussa 2010 asetetun terrorismin torjunnan yhteistyöryhmän tehtävänä on koordinoida viranomaisyhteistyötä ja varautumistoimien yhteensovittamista terrorismiin liittyvissä kysymyksissä. Keskeisimpänä tehtävänä on

koordinoida kansallisen terrorismin torjunnan strategian ja kehittämisehdotusten toimeenpanoa. Suojelupoliisin laatimaa Euroopan ja Suomen terrorismin tilannekuvaa käsitellään yhteistyöryhmän toiminnassa säännöllisesti. Edellä mainitun perusteella yhteistyöryhmä voi tehdä tarvittavia toimenpide-ehdotuksia.

Poliisilla on Suomessa perustehtävänsä mukaisesti päävastuu terrorismin torjunnasta. Tehokas terrorismin torjunta edellyttää poliittisen tason, valtio- ja kuntasektorin sekä kansalaisyhteiskunnan ja elinkeinoelämän tiivistä, jatkuvaa ja johdonmukaista yhteistyötä. Terrorismin uhkan ja toimintaympäristön jatkuva muutos edellyttää viranomaisilta monimuotoista ja säännöllistä arviointia, seuranta ja kohdentamista harkitusti kansallisen terrorismin torjunnan strategian asettamissa puitteissa. Terroritekojen yhteiskunnalle ja kansalaisille aiheuttamat välittömät ja välilliset vahingot ovat merkittäviä. Onkin ensiarvoisen tärkeää, että terrorismia kyetään ennalta ehkäisemään mahdollisimman tehokkaasti.

TEHOKKUUDEN ARVIINTI VAIKEAA

Mikä sitten toimii terrorismin torjunnassa? Kuinka ylläpidetään tasapaino kansalaisten perusoikeuksien ja turvallisuusintressien välillä? Terrorismin torjunnassa on kyettävä toimimaan länsimaaisia arvoja kunnioittavalla tavalla syyllistymättä ylilyön-

teihin. Terrorismin torjunnan tehokkuutta ja purevuutta on kuitenkin vaikea arvioida. Ei ole olemassa universaalia mallia ja mittareita toimenpiteiden vaikutuksen arvioimiseksi. Määrällisiä mittareita ei voida käyttää, sillä yksikin isku olisi liikaa. On haasteellista tarkastella, onko toimenpiteillä todellista syy-seuraussuhdetta.

EU:n jäsenmaiden yhteiskunnalliset rakenteet ja tilanne poikkeavat merkittävästi toisistaan. Kollektiivisen uhkakuvan ja toimenpidesuosituksen lisäksi, terrorismia ja terrorismin uhkaa tulee tarkastella erityisesti suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa ja suomalaisen yhteiskunnan sisäisen turvallisuuden näkökulmasta. Turvallisuuskulttuuri ei saa rakentua mielikuvien varaan. Todellisuus on kuitenkin, että terrorismin uhkasta on tullut osa arkipäiväämme – halusimme sitä tai emme. ■

Kirjoittaja on poliisitarkastaja Poliisihallituksessa.

Vaihtuuko paradigma?

Tieteiden kehitystä, muun muassa tieteellisiä vallankumouksia on pyritty selittämään paradigma-käsitteen avulla (Kuhn 1969). Tällöin paradigma viittaa tieteenalan vakiintuneisiin tapoihin toimia ja ajatella. Paradigma määrittelee, mitä tarkkailemme, minkälaisia kysymyksiä asetamme ja miten tutkimustuloksia tulkitsemme. Kun näissä tapahtuu merkittäviä muutoksia, voidaan puhua paradigman vaihtumisesta tai jopa tieteellisestä vallankumouksesta. Esiin on nostettu kysymys, onko kriminologian piirissä tapahtumassa paradigman muutos.

Yhdysvaltalainen kriminologi **Nicole Rafter** on useassa yhteydessä korostanut, miten välttämätöntä historiatietoisuus on millä tahansa tieteenalalla ja erityisesti kriminologiassa. Hänen mukaansa kriminologista keskustelua vaivaa tänään monella tapaa ”nykyhetkisyys” tai ”uutuuden fetisismi”. Tällöin ollaan kiinnostuneita vain kaikkein uusimmista aiheista tai teorioista, koska ”ne kertovat totuuden ja ovat ainoita oikeita”. Samalla menneestä saatetaan antaa väärä todistus. Rafter haluaa, että vierailisimme säännöllisesti oman tieteenalamme ”hautausmailla”, koska tarvitsemme menneisyyttämme ja oppiaineen traditiota.

Rafterin oma työ onkin keskittynyt vahvasti kriminologian tieteellisen historian kartoittamiseen. Hän on esittänyt (2010) tieteellisen kriminologian kolmivaiheisen kronologian. Ensimmäistä vaihetta hän

kutsuu ”tutkivaksi modernismiksi”, joka sijoittuu vuosiin 1780–1870. Kyseessä oli eräänlainen tieteen esivaihe. Frenologit (mm. Johann Spurzheim) etsivät rikollisuuden biologisia ja empiirisiä syitä, **Adolphe Quetelet** kehitti Ranskassa rikostilastoja ja **Henry Mayhew** tutki Lontoon vankeja ja vankiloita. Mutta nämä varhaiset tutkijat eivät vielä pitäneet itseään kriminologeina; he olivat lääkäreitä, juristeja tai tilastomiehiä.

Toinen vaihe on ”itsevarma modernismi” (1870–1970). Siihen sisältyy vahva usko, että tieteellinen modernismi pystyy selvittämään rikollisuuden lopulliset syyt. Keskeinen rooli tässä oli tietenkin **Cesare Lombrosolla**, joka tutkimuksissaan käytti mm. uusintarikollisuustilastoja, verrokkiryhmiä ja muita modernin tieteen menetelmiä. Hän päätyi vahvasti determinismiin: synnynnäinen rikollinen oli tuomittu tappamaan ja varastamaan.

Oleellista oli empiirinen ja vertaileva tutkimus, ja samalla ”oli hylättävä filosofian ylevät valtakunnat”. Itsevarma modernismi ei suinkaan hävinnyt 1900-luvun alussa, kun kriminologian taustaparadigmaksi vaihtui nouseva sosiologia. Determinismi hieman heikentyi ja vaihtui ympäristösellaiseksi, mutta itsevarmuus tieteen mahdollisuuksista säilyi. Rafter korostaa, että me kaikki tämän ajan kriminologit olemme tuon aikakauden lapsia.

”Kamppaileva modernismi” (agonistic) sai alkunsa 1960-luvun radikalisoitumisesta useilla aloilla. Syntyi erilaisia koulukuntia, jotka liittyivät oman epi-teettinsä kriminologiatieteen yhteyteen. Tällä kaudella ovat syntyneet niin marxilainen, radikaali, kriittinen, feministinen kuin postmodernikin kriminologia. Perusolettamuksia ja paradigmoja on asetettu kyseenalaiseksi, vaikka Rafterin

mukaan harvoin on liu'uttu anti-tieteen puolelle. Ja merkittävää kyllä: käytännön vaikutus itse tutkimukseen ja käytäntöihin on ollut suhteellisen vähäinen. Radikaaleista koulukunnista huolimatta tutkimus on kuitenkin nojannut edellisen vaiheen "itsevarmoin" menetelmiin ja ajatuksiin. Kriminologia on käynyt kappailua itsensä kanssa, mutta "ahdistus" ei ole ollut fataalia.

Rafter viittaa myös siihen, että edelleen monet näkevät kriminologian vain yhteiskuntatieteenä, jopa pelkästään sosiologian osa-alueena. Hän itse on valmis määrittelemään kriminologian laajemmin ihmistieteeksi, jossa hyödynnetään niin antropologian, biologian, taloustieteen, filosofian, valtio-opin, psykologian kuin sosiologiankin saavutuksia. Tähän liittyy myös **Janne Kivivuoren** (2008) esittämä olettaus, että olisi nousemassa kriminologian suuri yhtenäisteoria, joka nojautuisi tutkimuksen edistymiseen ja kasaantumiseen useilla eri tieteenaloilla.

Itse olen ihmetellyt, miten kriminologian teorianhistoriasta esitetään arvostetuissakin julkaisuissa edelleenkin kummallisia tiivistyksiä. Väitetään (esim. Bourgon, Bonta et al. 2010), että kriminologiassa on ollut kolme keskeistä rikollisuuden selitysteoriaa. Kliininen tai medikaalinen malli näkisi rikollisuuden sairautena ja sosiologinen malli selittäisi rikollisuuden johtuvan köyhyydestä. Nämä olisivat väriä teorioita ja ainoa oikea olisi sosiaalisen oppimisen teoria. Tällainen väite tai yksinkertaistus perustuu joko tietämättömyyteen tai tahalliseen vääristelyyn. Rafterin edellyttämä historiatietoisuus puuttuu, mikä saattaa johtua siitä, että väittäjät tulevat usein varsinaisen kriminologian tradition ulkopuolelta.

Jonathon Cooper, Anthony Walsh ja Lee Ellis (2010) selvittivät mahdollista paradigman muutosta survey-kyselyn avulla Yhdysvalloissa. Heidän mukaansa hallitseva paradigma ("normaalitiede") kriminologian piirissä on edelleenkin ns. ympäristöoppi (environmentalism).

Se näkee rikollisuuden ympäristöolosuhteiden tuottamana ilmiönä ja kiistää yksilöllisten erojen suuren merkityksen, ainakin mitä tulee niiden mahdolliseen biologiseen alkuperään. Mutta ilmassa on merkkejä muutoksesta. Eräs viime vuosikymmenten arvostetuimmista kriminologeista, **Francis Cullen**, joka aiemmin oli "sosiologisen paradigman ylpeä edustaja", on todennut, että se oli menneen vuosisadan paradigma, ei nykyisen. Tilalle on tullut "laajempi ja voimakkaampi paradigma: biososiaalinen".

Tutkijoiden kyselyyn vastasi 1218 tohtoritutkinnon suorittanutta kriminologia. Keskeisenä riippuvana muuttujana kyselyssä oli "suosituin teoria" ja riippumattomana muuttujana "ideologinen suunta", johon kriminologia katsoi kuuluvansa (konservatiivi, maltillinen, liberaali tai radikaali). Muutoksesta tai hämmennyksestä kertoo se, että vain noin puolet vastaajista ilmoitti suosikki-teoriansa. Eräs jopa totesi kysymyksen kohdalla, että "taidatte laskea leikkiä". Suosituimpia teorioita olivat sosiaalinen oppiminen, elämäntietäminen, sosiaalinen kontrolli ja sosiaalinen disorganisaatio. Mutta biososiaalinen malli "hengittää jo niskaan" eli on selkeästi nousussa.

Kyselyn tärkein tulos lienee kuitenkin se tosiseikka, että ideologia määrää edelleenkin hyvin paljon. Se vaikuttaa vahvasti siihen, mitä teorioita suosimme, mitkä syyt katsomme keskeisiksi rikollisuudessa ja mitä tieteenaloja olemme valmiit tutkimuksessa hyödyntämään. Jos esimerkiksi katsomme olevamme radikaaleja, niin emme pidä evoluution liittyviä, geneettisiä tai hormonaalisia tekijöitä lainkaan merkittävinä rikollisuuden selittämisessä. Sen sijaan esimerkiksi rikosoikeusjärjestelmän harjoittama syrjintä on tärkeä tekijä. Ideologian vaikutus näyttää vähentyneen aikaisempiin kyselyihin verrattuna, mutta silti se on edelleen vahva.

Taustakoulutuksen merkitys on tässä suuri. Mitä enemmän on "oltu alttiita" (exposure) sosiologialle, sitä vaikeampi on hyväksyä yksilöllisten erojen merkitystä. Tutkijat pitävät ideologisten ennakkolähtökohtien näin suurta merkitystä valitettavana. Kun etukäteen on jo rajattu tietyt syyt, teorat tai kokonaiset tie-

teenalat ulkopuolelle, menetetään merkittäviä mahdollisuuksia uusien asioiden löytämiseen ja ymmärtämiseen. Jotkut sosiologit haluavat jopa olla "militantisti ja ylpeästi tietämättömiä" biologista.

Thomas Kuhnin mukaan uuden paradigman syntyessä tieteenekijät ottavat käyttöön uusia välineitä ja katsovat uusiin paikkoihin. Mutta vielä tärkeämpää tässä muutoksessa on, että he näkevät uusia ja mielenkiintoisia asioita, kun he katsovat vanhoilla välineillään vanhoihin paikkoihin. Ehkä kriminologian paradigma ei vielä ole vaihtunut. Taidamme katsoa edelleenkin vanhoilla välineillä vanhoihin paikkoihin ja näemme siellä niitä samoja vanhoja asioita, joita siellä on nähty jo vähintään sadan vuoden ajan. ■

LÄHTEITÄ:

Rafter, Nicole (2010): *Silence and Memory in Criminology – The American Society of Criminology 2009 Sutherland Address*. *Criminology* 48 (2): 339–355.

Cooper, Jonathon A. & Walsh, Anthony & Lee, Ellis (2010): *Is Criminology Moving Toward a Paradigm Shift? Evidence from a Survey of the American Society of Criminology*. *Journal of Criminal Justice Education* 21 (3): 332–347.

¹ Hän itse on törmännyt ongelmiin tarjotessaan artikkeleita kriminologian teorianhistoriasta. Eräs arvioitsija oli sitä mieltä, että lehtiin tulee julkaista artikkeleita ainoastaan kokeellisesta kriminologiasta. Tarjotessaan tieteellistä elämäkertaa psykologi Hans Eysenckistä, oli toisen arvioijan kommenttina, ettei kenenkään tulisi kirjoittaa mitään hänestä "ennen ylösnousemusta".

² Ideologisten ennakkolähtökohtien roolia suomalaisessa tiedemaailmassa voi testata vaikka vierailamalla joidenkin tieteenalojen (esim. kasvatustiede) yliopistosivuilla. Kovin monen tutkijan tiedeintresseissä on jokin selkeästi ideologinen epiteetti, esim. "kriittinen". Miksi näitä epiteettejä tarvitaan? Hyvä tiede on aina "kriittistä".

■ JUKKA - PEKKA TAKALA

Tällä palstalla käsitellään rikosentorjunnan ajankohtaisia ja ikuisia kysymyksiä, mielellään yhteydessä toisiinsa. Kirjoittaja on rikosentorjuntaneuvoston pääsihteeri.

Tilaisuus tekee varkaan mutta myös pahoinpitelijän ja raiskaajan

Rikostilaisuudet ja arkirutiinit rikosten syinä ja rikosten torjunnan mahdollisuuksina

Marcus Felsonin pelkistyksen mukaan rikos syntyy, kun motivoitunut potentiaalinen tekijä kohtaa otollisen kohteen pätevän valvojan puuttuessa. Tämä kuuluisa kolmio on yksi Felsonin nimeen liitetyn rikollisuuden arkirutiiniteorian aspekti. Rutini-toimintateoria ei siis sano, että rikoksia tehdään, koska rikosten tekemisestä on muodostunut arkinen rutini, johon ei edes kiinnitetä huomiota (vaikka on sellaista rikollisuutta). Teoria kiinnittää huomiota tavanomaisissa (ja keskimäärin ei-rikollisissa) rutineissa tyypillisesti syntyviin tilanteisiin, jossa rikoksenteon kolmiyhteys voi toteutua. Tekijän, kohteen ja puuttuvan valvonnan lista voi tuntua lapsellisen yksinkertaiselta. Konkreettisiin tilannetyyppeihin sovellettuna se on kuitenkin tuottanut paljon tietoa rikollisuuden säännönmukaisuuksista ja päteviksi osoittautuneita ideoita rikosten ehkäisemiseksi.

Felsonin arkirutiinit ovat myös käytäntöjä, jotka muuttuvat ajan myötä pienten ja suurten arjen teknologian keksintöjen

seurauksena. Muuttuvat käytännöt muuttavat rikollisuuden tilaisuusrakennetta ja sitä kautta itse rikollisuutta. Felsonin paraatiesimerkki on transistori, joka keksittiin vuonna 1947 ja joka noin 15 vuotta myöhemmin oli mahdollistanut matkaraadiot ja muun kevyen kulutuselektronikan massatuotannon. Maailmassa oli yhtäkkiä suuri määrä uusia esineitä, jotka olivat kevyitä, arvokkaita ja kivoja käyttää – ja siksi otollisia varastettavia. Felson kiinnitti huomiota myös siihen, miten päivällä tehdyt asuntomurrot helpottuivat amerikkalaisilla asuntoalueilla kotiäitien hakeuduttua töihin kodin ulkopuolelle, jolloin alueiden luonnollinen valvonta heikkeni ratkaisevasti. On myös käänteinen trendi: kun yhä useampia tehtäviä voi hoitaa kännykällä ja tietokoneella etätöinä kotona, samalla parantuu myös asuinalueiden luonnollinen valvonta päi- väsaikaan.

Rikosten tilannetorjunnalla on jo pitkä ja vakiintunut historia, mutta sen selvimmät saavutukset ovat omaisuusrikosten torjunnassa. Sen sijaan väkivaltarikosten

suhteen tulokset ovat vaatimattomampia. Väkivallan kohdalla ei aina edes ajatella, että tilannenäkökulmalla olisi mitään annettavaa. Ajatellaan väkivallan tuomittavuuden ja vahingollisuuden opettamista etenkin lapsille ja nuorille, rikosoikeusjärjestelmän tehostamista pahoinpitelijöiden ojentamiseksi, väkivallan uhrien tuen parantamista sekä sitä, että väkivaltaisia henkilöitä autetaan välttämään väkivaltaan turvautumista. Kaikki nämä ovat kannatettavia pyrkimyksiä, mutta lupaavia tuloksia on saatu myös menetelmistä, jossa pyritään vähentämään väkivaltaan usein johtavia tilanteita.

Tilannetorjuntaa on usein arvosteltu siitä, että se kiinnittää huomion pois rikollisuuden perussyistä ja hoitaa korkeintaan näiden oireita. Marcus Felson kääntää tämän kritiikin takaisin: rikostilaisuus on rikoksen perussyys. Oli näin tai noin, joka tapauksessa tiedetään, että tilaisuuksien tietyt piirteet lisäävät ja toiset piirteet vähentävät rikoksen riskiä, joskus aivan ratkaisevastikin. Tässä mielessä tilaisuuden rakenne on rikoksen (myö-

tävaikuttava) syy – taikka siihen vaikuttava tekijä, riskitekijä, mahdollistaja tai katalyytti. **Ronald Clarke** on puolestaan myöntänyt, että rikosten tilannetorjunta ei ratkaise yhteiskunnan syvimpiä ongelmia, mutta väittää, että se vähentää ihmisten joutumista rikosten uhriksi, mikä on hyvä asia.

Eikä väkivalta ole immuuni tilannetorjunnan keinoille. Perinteisesti on ollut tapana puhua instrumentaalista ja ekspressiivisestä väkivallasta; instrumentaalinen väkivalta olisi keino johonkin muuhun pääsemiseksi, ekspressiivinen jollain tapaa väkivaltaa, jolla ei ole tavoitteita. **James Tedeschi** ja **Richard Felson** (Marcuksen veli) katsovat, että erottelu on harhaanjohtava. Ekspressiivisenä pidetty väkivalta on sekin instrumentaalista. Kyseessä vain ei ole aina sellainen helposti ymmärrettävä keino ja tavoitteen yhdistelmä kuin klassisessa ryöstössä, jossa väkivalta tai sen uhka on keino saada se haluttu arvokas omaisuus. Väkivallalla voidaan myös ”jakaa oikeutta” siinä mielessä kuin tekijä ajattelee ja kokee: uhri saa ansaitsemansa rangaistuksen. Ja väkivallalta voi vahvistaa tekijän identiteettiä tai mainetta, olla keino sosiaalisen aseman ylläpitämiseen. Tällainen väkivalta voi tuntua ulkopuolisesta kansalaisesta irrationaaliselta, mutta tekijän kannalta se ei sitä tapahtumahetkellä ollut. Ja sillä on merkitystä.

Väkivallan tilannetorjunta on todistetusti menestynyt etenkin yöelämän ja alkoholin käyttötilanteisiin vaikuttamalla. Australiassa, Kanadassa ja Uudessa Seelannissa ja Ruotsissa on pätevästi arvioituja kokeita, jotka osoittavat, että väkivaltaa voidaan vähentää juomipaikoissa ja niiden ympäristössä. Juomistilanteiden ja aggression yhteyden tutkimuksen pioneereihin kuuluvien, kanadalaisen **Kathryn Grahamin** ja australialaisen **Ross Homelin** kirja *Raising the Bar* tiivistää alan tietämyksen.

Hankalampi asia on lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen väkivalta. Kun ravintoloissa ja kaduilla on tyypillisesti läsnä potenti-

aalisia valvojia ja suojelijoita tai voidaan järjestää sellaisia, suuri osa muusta väkivallasta tapahtuu kodeissa ja muissa yksityisissä paikoissa, joissa ei samalla tapaa ole luontevaa valvontaa. Silti samantapaiset periaatteet vaikuttavat myös perheväkivaltaan ja seksuaaliseen väkivaltaan. Vaikka valvonta ei olisi tosiaikaista, se voi silti vähentää väkivaltaa. Tutkimuksissa on havaittu esimerkiksi, että naisella, joka asuu lähellä omia sukulaisiaan, on alhaisempi riski joutua kotiväkivallan kohteeksi kuin sillä, jolla ei ole sukulaisia lähistöllä.

Bonni Fisher kumppaneineen on tutkinut Yhdysvaltain yliopistoissa opiskelevien naisten kokemaa seksuaalista väkivaltaa. Heidän kirjansa pääosa kertoo, miten seksuaalista väkivaltaa on kyselytutkimuksilla mitattu ja mihin tuloksiin tekijöiden oma menetelmä on päätenyt. (1,7 prosenttia USA:n opiskelijanaisia edustavista vastaajista oli raiskattu ja 1,1 prosenttia oli yritetty raiskata kyselyn noin 7 kuukauden viiteajanjakson aikana.) Fisherin kirjan viimeinen luku pohtii, miten seksuaalista väkivaltaa kampuksilla voisi ehkäistä myös tilannetorjunnan keinoin. Miten heikentää potentiaalisen tekijän motivaatiota? Miten rikoksen potentiaalisesta kohteesta tehdään vähemmän haavoittuva? Miten parannetaan luonnollista valvontaa ja suojaa?

Osa keinoista muistuttaa jo monin paikoin käytettyjä: Tilannetorjuntateorioiden mukaan kannattaa yrittää purkaa ihmisten vaalimia rikollisuutta suosivia verukkeita, neutralointeja, jotka auttavat näkemään kielletyn teon sallittuna tai ainakin lähes harmittomana. USA:ssa monin paikoin yritetty ns. raiskausmyyttien purkaminen on hyvin lähellä tätä. Mutta tilannetorjuntanäkökulma korostaa informaalisien kontrollin merkitystä. Raiskausmyyttien purkukursseilla on ollut toivottua vaikutusta niihin vastauksiin, joita kurssin käyneet antavat pian kurssin jälkeen, mutta pitkän päälle nämä tulokset ovat usein kadonneet. Lisäksi kurssien vaikutuksesta käyttäytymiseen ei ole juurikaan tietoa.

Fisher ja kumppanit pohtivat myös niiden tilanteiden tunnistamista ja vähentämistä, joissa on suuri seksuaalisen väkivallan riski. Teema on herkkä, koska

tätä pohtivaa syytetään helposti uhrin syyllistämisestä. Tekijöiden mukaan tutkimus kuitenkin osoittaa, että riskitilanteiden hyvä tunnistaminen on yhteydessä naisten alhaisempaan uhriksi joutumiseen; he eivät ole niin helppoja uhreja. Päähtymys taas saattaa heikentää riskin tajuamista ja siihen reagoimista.

Periaatteessa vanha mutta tässä yhteydessä uudelta tuntuva ajatus, jota tekijät esittelevät, on sivustakatsojen koulutus. Tämä **Victoria Banyardin** vetämä hanke lähestyy ihmisiä, naisia ja miehiä, seksuaalisen väkivallan mahdollisina todistajina tai sivustakatsojina, ja idea on kouluttaa heitä puuttumaan turvallisesti ja tehokkaasti seksuaalisen väkivallan tilanteisiin ennen tilannetta, sen kestäessä tai sen jälkeen, oli tekijä sitten tuntematon, tuttava tai ystävä. Kokeellisessa tutkimuksessa koulutuksen saaneiden asenteet ja valmiudet muuttuivat toivottuun suuntaan ja erosivat verrokkiryhmästä vielä vuodenkin kuluttua. ■

LÄHTEITÄ:

Banyard, V.L., Moynihan, M.M., & Plante, E.G. (2007) *Sexual violence prevention through bystander education: An experimental evaluation*. *Journal of Community Psychology*, 35(4), 463-481.

Clarke, R. (2005) *Seven misconceptions of situational crime prevention*, teoksessa N. Tilley (toim.) *Handbook of crime prevention and community safety*. Willan Publishing.

Felson, M. (2010). *Crime and everyday life*. 4th Edition. Sage.

Fisher, B., Daigle, L. E., & Cullen, F.T. (2010) *Unsafe in the ivory tower: The sexual victimization of college women*. Sage.

Graham, K., & Homel, R. (2008) *Raising the Bar: Preventing aggression in and around bars, pubs and clubs*. Willan Publishing.

Tedeschi, J. T., & Felson, R. B. (1995) *Violence, aggression, & coercive actions*. American Psychological Association.

Esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilain muutokset eduskunnan

Rikoksen esitutkintaa ja sen yhteydessä käytettäviä pakkokeinoja koskevaan lainsäädäntöön esitetään uudistuksia. Viranomaisten toimivaltuudet säädettäisiin nykyistä täsmällisemmin ja kattavammin, ottaen huomioon toisaalta perus- ja ihmisoikeuksien suoja ja toisaalta rikostorjunnan tarpeet. Hallituksen esitykset annettiin eduskunnalle lokakuussa. Tarkoitus on, että tämä eduskunta ehtii ne käsitellä.

Uusia salaisia pakkokeinoja olisivat tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, henkilön tekninen seuranta, tekninen laite-tarkkailu sekä suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tietolähteen ohjattu käyttö ja valvottu läpilasku. Nykyisin ovat jo käytössä telekuuntelu, televalvonta, matkaviestimien sijaintitiedon hankkiminen, tekninen tarkkailu, peitetoiminta ja valeosto. Salaisia pakkokeinoja saisi pääsääntöisesti käyttää tiettyjen vakavien rikosten tutkinnassa, jos se on niiden selvittämiseksi erittäin tärkeää tai eräiden pakkokeinojen kohdalla välttämätöntä.

Perusoikeuksiin merkittävimmin puuttuvien salaisten pakkokeinojen käyttäminen edellyttäisi tuomioistuimen päätöstä. Poliisin olisi ennen peitetoiminnan aloittamista saatettava Helsingin käräjäoikeuden ratkaistavaksi, onko kyseessä niin suunnitelmallinen, ammattimainen tai järjestäytynyt rikollisuus, että sen tutkinnassa saadaan käyttää peitetoimintaa. Nykyisin sen käyttämisestä päättää keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö. Jatkossa päätöksenteko keskitettäisiin vain yhteen tuomioistuimeen, jossa kiinnitettäisiin erityistä huomiota salassapitoon ja tietoturvallisuuteen.

Tuomioistuimet päättävät jo nykyisin telekuuntelun, televalvonnan ja mm. asuntoon kohdistuvan teknisen kuuntelun käytöstä sekä matkaviestimien sijaintitiedon hankkimisesta. Uusista pakkokeinoista tuomioistuimen päätöstä edellyttäisi-

vät tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, henkilön tekninen seuranta sekä tekninen laite-tarkkailu. Kiireellisissä tilanteissa poliisi saisi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää eräiden salaisten pakkokeinojen käyttämisestä. Niiden käyttö olisi kuitenkin lopetettava ja saatu aineisto hävitettävä, jos tuomioistuini katsoo, ettei toimenpiteelle ole ollut edellytyksiä.

Peitetoimintaa suorittavan poliisimiehen toimivaltuuksista säädettäisiin nykyistä tarkemmin. Lähtökohtana olisi, että peitepoliisi ei saa tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen. Hän voisi kuitenkin erittäin rajoitetuin edellytyksin tehdä lieviä rikkomuksia sekä osallistua järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan esimerkiksi kuljettamalla henkilöitä, esineitä tai aineita.

Salaisia pakkokeinoja käytettäessä saadaan myös tietoa, joka ei liity tutkittavana olevaan rikokseen. Tällaisen tiedon hyödyntämisestä ei nykyisin ole säännöksiä laissa. Esityksen mukaan poliisi saisi käyttää ylimääräistä tietoa selvittääkseen tiettyjä vakavia rikoksia. Vähäistenkin rikosten osalta ylimääräisen tiedon käyttö olisi sallittu rikoksen estämiseksi, esitutkinnan suuntaamiseksi sekä syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

ETSINTÄVALTUUTETTU TURVAISI SALASSA PIDETTÄVÄN AINEISTON

Poliisin toimittamaa etsintää koskeviin säännöksiin esitetään huomattavia muutoksia. Uutta olisi etsinnän jaottelu yleiseen kotietsintään, erityiseen kotietsintään ja paikanetsintään. Erityinen kotietsintä olisi kyseessä, jos etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan salassapitovelvollisuuden tai -oikeuden piiriin kuuluvaa tietoa. Sellaista voi olla esimerkiksi lääkärin vastaanottotiloissa, asianajotoimistoissa, toimitusten ja kustantamojen

toimitiloissa ja toimittajien asunnoissa. Erityiseen kotietsintään osallistuisi etsintävaltuutettu, joka huolehtisi siitä, ettei salassa pidettävää aineistoa takavarikoida tai jäljennetä. Etsintävaltuutettu voisi olla esimerkiksi asianajaja tai julkinen oikeusavustaja. Uudessa etsintätyypissä laiteetsinnässä olisi kysymys tietokoneen, matkapuhelimen tai muun vastaavan laitteen tai tietojärjestelmän tietosisältöön kohdistettavasta etsinnästä.

Myös rikoksen uhrille saataisiin ilman hänen suostumustaan tehdä henkilönlönkatsastus esimerkiksi DNA-tunnisteen määrittämiseksi, jos sillä on erittäin tärkeä merkitys vakavan rikoksen selvittämiseksi.

POLIISIN JA SYYTTÄJÄN YHTEISTYÖTÄ TIIVISTETTÄISIIN

Poliisi ja syyttäjä velvoitettaisiin nykyistä tiiviimpään yhteistyöhön. Poliisin tulisi asian laadun edellyttämällä tavalla ilmoittaa syyttäjälle esitutkinnasta ja sen edistymisestä. Syyttäjän olisi tarvittavassa määrin osallistuttava esitutkintaan varmistaakseen, että asia selvitetään riittävästi.

Syyttäjän asema poliisin tekemäksi epäiltyjen rikosten tutkinnassa muuttuisi jonkin verran nykyisestä. Syyttäjä toimisi tutkinnanjohtajana yleensä vain jos epäillä, että rikos on tehty virkatehtävää suorittaessa.

KUULUSTELTAVAN ASEMAAN ESITETÄÄN PARANNUKSIA

Kuulusteltavan, erityisesti rikoksen uhrin, asemaa parannettaisiin korostamalla hienotunteisuusnäkökohtien huomioon ottamista ja asianosaisen tukemista. Rikoksesta epäillylle ja rikoksen uhrille olisi kirjallisesti ilmoitettava oikeudesta käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa. Esitutkintaviranomaisen olisi myös huolehdittava siitä, että oikeus käyttää avustajaa toteutuu käytännössä.

käsittelyssä

Lakiin otettaisiin säännökset rikoksesta epäillyn oikeudesta olla myötävaikuttamatta sen rikoksen selvittämiseen, josta häntä epäillään.

Alle 18-vuotiaalle rikoksen uhrille tai rikoksesta epäillylle tuomioistuimen olisi määrättävä esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten edunvalvoja valtion varoin, jollei huoltaja tai muu laillinen edustaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa. Kyseessä voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa huoltajaa epäillään lapsen kohdistuneesta rikoksesta.

UUSI POLIISILAKI TÄSMENTÄÄ POLIISIN TOIMIVALTUUKSIA

Samassa yhteydessä annettiin hallituksen esitys uudeksi poliisilaksi. Poliisin toimivaltuuksia säädeltäisiin poliisilaissa nykyistä täsmällisemmin ja kattavammin. Lisäksi laissa olisi nykyistä huomattavasti täsmällisemmät ja laajemmat säännökset poliisi-toiminnassa noudatettavista periaatteista.

Yleisiä poliisin toimivaltuuksia koskevat säännökset olisivat pääosin samansäältöisiä kuin nykyisissä. Voimakeinojen käyttämistä koskeviin perussääntöksiin ei ehdoteta muutoksia, mutta poliisin ampuma-aseen käyttöä säänneltäisiin nykyistä tarkemmin. Laissa myös todettaisiin, että poliisilla on virantoimituksessa oikeus rikoslaissa säädettyyn hätävarjeluun. Poliisi toimisi tällöin hätävarjelussa virkavastuulla.

Poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja koskevissa säännöksissä on pyritty kiinnittämään huomiota sekä henkilöiden oikeusturvaan että rikostorjunnan tehokkuuteen. Salaisia tiedonhankintakeinoja voitaisiin käyttää rikosten estämiseen lähes samoilla edellytyksillä kuin rikosten selvittämiseen. Rikoksen paljastamiseen näitä keinoja voitaisiin käyttää vain, jos kysymyksessä olisi maanpetos- tai terrorismirikos.

Viharikoksia poliisin tietoon edellisvuotta enemmän

Poliisin tietoon tulleiden viharikosten määrä kasvoi viime vuonna 17 prosenttia. Poliisiammattikorkeakoulun tekemän vuosiselvityksen mukaan poliisille ilmoitettiin vuonna 2009 yhteensä 1 007 viharikosta, kun vuonna 2008 tapauksia oli 859. Suurimmassa osassa rikosilmoituksista tapaus sisälsi rasistisia piirteitä, ja yleisin rikosnimike oli edellisvuosien tapaan pahoinpitely.

Suurimmassa osassa (85 %) viime vuonna ilmoitetuista viharikosepäilyistä oli rasistisia piirteitä. Rasististen rikosten kokonaismäärä oli 14 prosenttia suurempi kuin vuonna 2008. Eniten rasistisia rikosepäilyjä kirjattiin Helsingissä.

Rasistisissa jutuissa epäilty oli tyypillisimmin 15–24-vuotias suomalainen mies. Asianomistajista valtaosa (n. 60 %) oli Suomen kansalaisia, mm. romaneja ja Suomessa syntyneitä maahanmuuttajien lapsia. Ulkomaalaisista rasistisen rikoksen uhriksi joutuivat yleisimmin somalit.

Muut kuin etnisyyteen tai kansallisuuteen perustuvat viharikokset ovat poliisin rekisterissä harvinaisia. Esimerkiksi uhrin uskoon perustuvia tapauksia oli vuonna 2009 yhteensä 83 ja uhrin seksuaalinen suuntautuminen oli motiivina 31 rikosepäilyssä.

Viharikosten tilastointi perustuu poliisin valtakunnallisiin rikosilmoitustietoihin. Viharikoksilla tarkoitetaan tekoja, joiden motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin edustamaa ryhmää kohtaan. Etnisen tai kansallisen taustan lisäksi viharikoksen motiivina voi olla uhrin oletettu tai todellinen uskonnollinen vakaumus tai elämäntilanne, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti, sukupuolen ilmaisu tai vammaisuus. Poliisin tietoon tulleen rasistisen rikollisuuden määrää on seurattu Suomessa yli kymmenen

vuoden ajan, ja vuoden 2008 tapauksista alkaen seuranta on kehitetty laajemmaksi viharikosten tilastoinniksi.

Suomen rikoslaki ei tunne rikosnimikkeitä ”rasistinen rikos” tai ”viharikos”. Vaikka rikoslaki ei tunne viharikosta nimikkeenä, teon rasistinen motiivi voi olla rangaistuksen koventamisen peruste.

Viharikollisuusraportti on luettavissa osoitteessa www.polamk.fi/julkaisut.

RASISTISIA RIKOKSIA KOSKEVASTA EHDOTUKSESTA SAATU LAUSUNNOT

Rasistisia rikoksia koskevasta työryhmäehdotuksesta annetuista lausunnoista on julkaistu tiivistelmä. Lausuntonsa oikeusministeriölle antoi kaikkiaan 20 tahoa. Lausunnonantajat suhtautuivat työryhmän ehdotuksiin myönteisesti, vaikka useimmat heistä esittivätkin huomautuksia moniin yksityiskohtiin. Ehdotus sai osakseen myös kriittistä palautetta.

Alkuvuonna työryhmä esitti rasististen tekojen kriminalisointien selkeyttämistä. Sen mukaan myös rangaistuksen koventamisperusteita tulisi täsmentää, jotta ne nykyistä laajemmin soveltuisivat myös ns. viharikoksiin. Koventamisperusteena mainittaisiin rasistisen motiivin lisäksi uhrin uskonto tai elämäntilanne, syn-typerä, sukupuolinen suuntautuminen ja vammaisuus. Uudistuksen tavoitteena on saattaa voimaan Euroopan neuvoston tietoverkkorikoksia koskevan sopimuksen rasisminvastainen lisäpöytäkirja ja panna kansallisesti täytäntöön EU:n rasismien torjuntaa koskeva puitepäätos.

Oikeusministeriö pyysi keväällä lausuntoa myös muistiosta, joka koski internet-sivustojen ylläpitäjien vastuuta valvoa rasistista kirjoittelua. Niistä on tarkoitus koota erikseen muistio ensi vuoden alussa.

Tutkintavankien oloja poliisivankiloissa kohennettava

Oikeusministeriön työryhmän mukaan tutkintavankien olosuhteet poliisiasemilla ovat niin huonot, että tutkintavankien säilytys tulisi keskittää nykyistä harvemmille poliisiasemille ja tutkintavangit tulisi siirtää nopeammin tavallisiin vankiloihin. Poliisiasemien säilytystilat tulisi kunnostaa pikaisesti, sillä suuri osa niistä ei esimerkiksi paloturvallisuudeltaan sovellu tähän käyttöön.

Ehdotuksilla pyritään täyttämään Euroopan neuvoston kidutuksen vastaisen komitean (CPT) suositukset. CPT on suosittanut, ettei tutkintavankeja säilytettäisi poliisivankiloissa ja vaatinut tutkintavankien säilytys- ja esitutkintavastuun erottamista toisistaan nykyistä selkeämmin poliisivankiloissa.

Tutkintavankien määrä ja tutkintavankien kesto ovat lisääntyneet. Viime vuonna esitutkinnan ja oikeudenkäynnin

ajaksi vangittuja oli vankiloissa keskimäärin 570 ja poliisin tiloissa noin 100. Tutkintavanki vietti vankilassa keskimäärin 3,5 kk ja poliisiin tiloissa 12 vrk.

Poliisiasemien sellien ja tutkintavankien toiminta- ja ulkoilutilojen peruskorjaus maksaisi työryhmän arvion mukaan noin 8 miljoonaa euroa. Sammutusjärjestelmät vaatisivat noin 4 miljoonan euron investoinnit. Myös vankiloiden tiloja olisi korjattava, jotta niihin voidaan siirtää entistä enemmän tutkintavankeja. Vankiloihin tulisi esimerkiksi rakentaa kunnolliset kuulustelutilat. Myös tutkintavankien erilläänpito muista vangeista tulisi ottaa huomioon. Lisäksi työryhmä kiirehtii vankiloissa ns. paljusellien poistamista käytöstä erityisesti naistutkintavankien tiloissa

Vaikka tutkintavankien säilyttämisestä poliisiin tiloissa ei voida kokonaan luopua mm. esitutkintasyiden ja tutkintavan-

kiloiden tilanahtauden takia, työryhmä lyhentäisi poliisin tiloissa säilyttämisen enimmäisaikaa neljästä kahteen viikkoon ja vain erityisen painavista syistä se olisi mahdollista tätä pitempään. Ehdotus nostaisi tutkintavankien päivittäistä määrää vankiloissa 20–35:llä.

Tutkintavankien oikeudet esimerkiksi tapaamisiin ja puhelimen käyttöön toteutuvat eri tavoin eri laitoksissa ja etenkin tutkinta- ja poliisivankiloiden välillä. Tutkintavankien kohtelu tulisi yhdenmukaistaa. Lisäksi heidän oikeuksistaan tulisi tiedottaa nykyistä paremmin.

Työryhmä ehdottaa myös, että käynnistetään selvitys tutkintavankien vaihtoehtoista. Vaihtoehtoja voisivat olla sähköisesti valvottu matkustuskielto, päihdehoitoon sijoittaminen ja järjestelmä, jossa pidätetty vapautetaan takuuta vastaan (ns. bail-järjestelmä).

Vapautuvien vankien asemassa paljon parannettavaa

Lähes puolet vangeista vapautuu ledelleen ilman että vapautumisen jälkeistä aikaa on juuri mitenkään suunniteltu. Vankeja vapautuu yhä asunnottomana kadulle eikä vankilassa aloitettu kuntoutus ei aina jatku vapaudessa. Vankeusaika ja sen jälkeinen vapautuminen luo haasteita yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumiselle. Rangaistuksesta vapautuvien kuntoutujien asemaa on kartoitettu Kriminaalihuollon tukisäätiön selvityksessä. Siinä nostetaan esille erityisesti niitä ongelmia, joista säätiön asiamiehille on tullut yhteydenottoja vankiloista, kunnista ja järjestöistä sekä vangeilta ja heidän omaisiltaan.

Suurimmat ongelmat liittyvät vapautuvien vankien vuokra-asunnon saantiin, puutteellisiin ja kirjaviin etuuskäytäntöi-

hin ja kuntoutuksen jatkumiseen vapautumisen jälkeen. Myös velkojen hoitoon, vankiloiden työtoimintaan ja koulutukseen sekä vankien perheiden huonoon taloudelliseen asemaan ja heidän lastensa oikeuksiin liittyy monia ongelmia.

Selvityksessä esitetään lähes 50 parannusehdotusta, joilla vankien ja heidän omaistensa asemaa voitaisiin parantaa. Esimerkiksi perusopetuslakia tulee muuttaa niin, että vankila mainitaan laitoksena, jonka sijaintikunta on velvollinen järjestämään perusopetusta. Vankien systemaattista työ- ja toimintakyvyn selvittämistä tulee tehostaa ja siirtää eläkkeelle ne vangit, jotka työkykynsä puolesta sinne kuuluvat. Työkykyisten vankien mahdollisuuksia osallistua palkattuun työhön tulee rangaistusajana voimakkaasti lisätä.

Näin vankien velkaongelmaa voidaan helpottaa jo rangaistusajana sekä rakentaa motivaatiota työhön hakeutumiseen vapautumisen jälkeen. Päihde- ja mielen-terveysongelmallisille vangeille tulee turvata tarpeenmukainen ja oikea-aikainen kuntoutus, joka jatkuu yhtäjaksoisesti vapautumisen jälkeen vangin omassa kotikunnassa. Kaikille vangeille tulee tehdä vankilassa vapauttamissuunnitelma vapautumisen jälkeistä elämää varten. Siihen kuuluu asumisen, toimeentulon, koulutuksen ja työpaikan järjestämistä sekä tukiverkoston kokoamista yhteistyössä vangin kotikunnan viranomaisten ja vangin perheen kanssa.

Marjatta Kauralan ja Veikko Kylämarttilan selvitys Rangaistuksesta vapautuvan kuntoutujan asema osoitteessa www.krits.fi.

Rikostaustaisten nuorten oppimisvaikeudet hyvä selvittää

Kriminaalihuollon tukisäätiön nelivuotinen Oppimisvaikeuksista vapaaksi (Oppiva) -hanke nosti esiin rikostaustaisten nuorten oppimisvaikeudet. Tunnistamaton oppimisvaikeus on merkittävä rikollisuudelle altistava riskitekijä. Rikoksiin syyllistyneillä on usein jo lapsuudessa alkaneita oireita, joihin ei ole puututtu.

Hanke toimi vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamuksessa rikostaan sovittavien nuorten parissa Etelä-Suomen alueella. Vuosina 2007–2010 toimintaan osallistui 181 henkilöä. Oppimisvaikeuksia kartoitettiin testeillä. Tarvittaessa nuoria ohjattiin neuropsykologisiin tutkimuksiin ja heille tarjottiin kuntoutusohjausta. Kartoituksen jälkeen nuoret jatkoivat jopa yli vuoden kestävään kuntoutusprosessiin. Suuri osa heistä jatkoi hankkeen tuen

piirissä myös vapautumisensa jälkeen. Oppimisvaikeuksia kokevia nuoria ohjattiin opiskelemaan, työpajoille ja muuhun kuntoutukseen.

Rikostaustaisilla nuorilla on usein heikko koulutustausta. Vain joka kymmenennellä Oppiva-hankkeen asiakkaista on ammatillinen tutkinto. Hankkeen kokemusten mukaan oppimisvaikeudet lisäävät opetuksesta syrjäytymisen, masentuneisuuden ja päihteiden käytön riskiä. Eräs hankkeen asiakas kuvasi oman impulsiivisuutensa ja väkivallantekojen loppuneen hoidon ja tuen myötä ”kuin seinään”.

Oppiva-hanke on tuottanut mallin oppimisvaikeuksien arviointiin ja kuntoutukseen sekä kouluttanut rikostaustaisten nuorten parissa työskenteleviä ammattilaisia ottamaan oppimisvaike-

udet huomioon asiakastyössään. Oppimisvaikeuksien tunnistamisen ja käsitteilyn tueksi on tehty käsikirja.

Oppiva-hankkeelle myönnettiin maaliskuussa 2010 ammattijärjestö Talentian Hyvä käytäntö-palkinto siitä, että hanke on auttanut rikostaustaisia nuoria rakentamaan tulevaisuuttaan ja pysäyttänyt myös viranomais- ja järjestötoimijat oppimisvaikeusproblematiikan äärelle. Hanketta on tukenut Raha-automaattiyhdistys.

Kriminaalihuollon tukisäätiö jatkaa panostamista oppimisvaikeuksien käsitteilyyn Osaava ohjaus -hankkeessa. Valtakunnallisen, ESR-rahoitteisen hankkeen tavoitteena on luoda moniammatillinen yhteistyö- ja osaamisvaihtomalli syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien koulutukseen.

Onko tutkimuksella vaikutusta yhteiskuntapolitiikkaan?

Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen yhdistys ry (OYY) juhli marraskuussa 40-vuotista taivaltaan juhlaluennoilla. Ideana oli tuoda esiin sellaisia esimerkkejä, joissa oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus on vaikuttanut yhteiskuntapolitiikkaan.

Oikeustieteen professori **Johanna Niemi** Helsingin yliopistosta puhui kuluttajien velkaantumisen eurooppalaisena ongelmana ja ylivelkaantumista koskevasta tutkimuksesta. Suomessa tutkimus johti jo 1990-luvun alussa toimenpiteisiin ylivelkaantuneiden ongelmien ratkaisemiseksi. Niemi kritisoi EU:n passiivisuutta ottaa ongelman hoito omakseen, mutta sen sijaan Euroopan Neuvosto on antanut 2007 suosituksen ylivelkaantuneiden auttamiseksi.

Turun yliopiston oikeussosiologian ja kriminologian professori **Anne Alvesalo-Kuusi** puhui talousrikollisuuden tutkimuksesta ja torjuntaohjelmista. Ensimmäinen

talousrikollisuuden torjuntaohjelma saatiin aikaiseksi vuonna 1996, mihin lamalla oli suuri merkitys. Nyt on menossa viides ohjelma. Talousrikollisuuden torjunta on hänen mukaansa kuitenkin suhdanneherkkää ja tutkimuksen resurssit ovat vaihdelleet, minkä vuoksi ei voida puhua puhtaasta menestystarinasta. Lisäksi suuret yritykset jäävät helposti kontrollin ulkopuolelle ja valvonta painottuu hierarkian alimmille tasoille. Marginaalissa ovat myös rikokset, joissa uhrina on työntekijä, kuluttaja tai yhteiskunta, sen sijaan toisiin yrityksiin kohdistuvat rikokset ovat keskiössä.

– Lisäksi kriminologisesta näkökulmasta on tutkittu vähän julkisten palveluiden ulkoistamisen ja kilpailuttamisen haittavaikutuksia, sillä tähän voi liittyä epäetiisiä tai rikollisia käytäntöjä. Esimerkiksi sosiaalipalveluissa rikokset saattavat olla taloudellisia väärinkäytöksiä, kuten las-

kutus- ja avustuspetoksia tai lahjontaa. Myös henkeä ja terveyttä vaarantava rikosoikeudellinen huolimattomuus saattaa yleistyä, Alvesalo-Kuusi arvioi.

Erikoistutkija **Christoffer Tigerstedt** Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta kävi puolestaan läpi alkoholitutkimuksen vaikutusta alkoholipolitiikkaan eri vuosikymmeninä. Hän arvioi, että alkoholitutkimuksen vaikutus politiikkaan on vuosikymmenten kuluessa vähentynyt, mutta se tarjoaa kuitenkin aineksia medialle ja kansalaiskeskustelulle. Kansalaisten asenteet ovatkin kiristyneet, mutta alkoholiteollisuuden toiminta on tullut näkyvämmäksi, mikä aiheuttaa ristivetoa poliittisiin päätöksiin. Itse alkoholinkulutus on 40 vuodessa (1968–2008) kolminkertaistunut; miesten 2,2- ja naisten 5,8-kertaistunut.

www.helsinki.fi/jarj/oyy

Asenteiden muutosta perheväkivaltaa kohtaan tarvitaan

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman (2010–2015) aloitusseminaarissa syyskuussa todettiin, että yhteiskunnassa on oltava nollatoleranssi kaikkeen perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan. Poikkihallinnollisessa ohjelmassa esitellään 66 konkreettista toimenpidettä ja linjausta naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi. Seminaarissa nostettiin esille ennakoiva puuttuminen väkivaltaan sekä asenteisiin ja käyttäytymismalleihin vaikuttaminen. Lisäksi esiteltiin Suomessa ja Ruotsissa käytössä olevia malleja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Seminaarissa puhuivat myös ohjelman toimeenpanosta vastaavat ministerit.

Peruspalveluministeri **Paula Risikko** korosti sitä, että sosiaali- ja terveydenhuollossa on oltava toimiva palvelujärjestelmä, jonka henkilöstö on osaavaa ja rohkeaa puuttua asioihin myös ennakoivasti.

Sisäasiainministeri **Anne Holmlundin** mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistoimenpiteet tulee toteuttaa osana eri hallinnonalojen normaalia toiminnan ja talouden suunnittelua ja tulosoajasta. Väkivallan vähentäminen ei voi olla projekti tai hanke, joka alkaa ja päättyy. Sen tulee olla tärkeä osa viranomaisten perustyötä.

Oikeusministeri **Tuija Brax** keskittyi ohjelman tavoitteeseen ehkäistä väkivallan uusiutumista. Keinoja ovat esimerkiksi väkivallan tekijän ohjaaminen avun piiriin sekä paremman tuen tarjoaminen lähestymiskielolla suojatulle. Hallitus on myös kesällä antanut eduskunnalle lakiesityksen, jolla halutaan parantaa suojaa tarvitsevien uhrien asemaa ja osoittaa entistä selvemmin tekojen moitittavuus.

Maahanmuuttoministeri **Astrid Thors** otti esille maahanmuuttajanaiset, jot-

ka voivat olla haavoittuvassa asemassa. Heille, kuten kaikille maahanmuuttajille, on tarjottava kotouttamispalveluita. Hyvä kotouttaminen ennaltaehkäisee myös osaltaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa.

Tasa-arvoministeri **Stefan Wallinin** mukaan väkivaltaista käytöstä ei saa laittaa mustasukkaisuuden tai humalatilaa syyksi, eikä toista saa vahingoittaa kotona sen paremmin kuin kadullakaan. Väkivallan ehkäisyssä tarvitaan kaikkien toimintaa ja vahvaa kannanottoa väkivaltaa vastaan, niin päättäjinä kuin kansalaisinakin.

Lapsi huomioon rikosprosessissa

Rikoksen uhriksi joutuneen lapsen aseman parantamiseksi rikosprosessissa on tehty suositukset. CURE-hankkeen raportissa esitetään suosituksia EU:n jäsenvaltioille ja komissiolle, jotta lapsiuhrille voitaisiin taata rikosprosessissa tietty oikeussuojan vähimmäistaso.

Suosituksissa todetaan mm., että rikoksen uhriksi joutuneen lapsen suojaamiseksi rikosprosessissa on kehitettävä kansallisia strategioita. Lapsiuhrin kanssa kontaktissa olevan oikeuslaitoksen henkilöstön tulee saada koulutusta lapsen kohtaamiseen. Rikoksen uhriksi joutuneille lapsille on välitettävä tietoa lapselle sopivalla tavalla. Lapsiuhrille kohdennettuja järjestöjen ja viranomaisten tukitoimia tulee myös vakiinnuttaa valtion tuella.

Suomi oli yksi Ruotsin vetämän hankkeen yhteistyökumppaneista. Hanke sai rahoitusta komission rikollisuuden ehkäisyn ja torjunnan ohjelmasta.

CURE (Child victims in the European Union – Rights and Empowerment) -hankkeen raportti, yhteenveto ja suositukset (englanniksi) www.brottsoffermyndigheten.se.

Nuorten seurusteluväkivaltaa tutkittu

Tyttö- tai poikakaverinsa väkivallan uhriksi joutuvat usein nuoret, joiden sosiaaliseen taustaan liittyy muitakin ongelmia. Poliisiammattikorkeakoulun julkaiseman kyselytutkimuksen mukaan seurusteluväkivaltaa kohdanneilla nuorilla on usein taustallaan myös muita väkivaltakokemuksia, perheongelmia ja riskikäyttäytymistä. Nämä nuoret kertoivat usein myös vanhempiensa runsaasta riitelystä ja alkoholinkäytöstä sekä omasta päihteidenkäytöstään. He olivat joutuneet muita nuoria useammin omaisuusrikosten uhriksi ja kohdanneet muita todennäköisemmin väkivaltaa kotona.

Kyselyaineiston mukaan nuorten seurustelusuhteiden väkivalta on pääasiassa lievä. Yleisin kyselyssä ilmoitettu teko oli väkivallalla uhkaaminen, mutta joukossa oli myös vakavia tekoja. Fyysisistä

väkivaltaa kokeneista nuorista huomattavan suuri osa oli saanut teon seurauksena lieviä vammoja, kuten mustelmia.

Tyttöjen ja poikien kokema seurusteluväkivalta on luonteeltaan erilaista. Vakavimmat teot ja vammat keskittyivät tytöille. Tytöt kertoivat kokeneensa väkivaltaa tyypillisesti yksityisessä asunnossa ja pojat taas ulkona tai muulla julkisella paikalla. Seksuaalisen seurusteluväkivallan uhriksi olivat joutuneet pääasiassa tytöt. Nuoret olivat kertoneet seurusteluväkivallasta useimmiten kaverille, mutta neljäsosasta tapauksia ei ollut kerrottu kenellekään.

Seurusteluväkivallalla tarkoitetaan tyttö- tai poikakaverin tekemää fyysisistä väkivaltaa tai väkivallalla uhkaamista ja seksuaalista väkivaltaa. Tutkimus tehtiin tammi-kuussa 2008. Kyselytutkimukseen vastasi 5775 yhdeksäsluokkalaista nuorta.

Norjassa sovittelussa siirrytty keskitettyyn hallintomalliin

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan kansainvälinen jaosto tutustui elokuussa Norjan sovittelutoimintaan ja hallintomalliin. Sekä Suomessa että Norjassa sovittelutoiminta käynnistyi jo 1980-luvulla ja on nykyisin lakisääteistä toimintaa. Norjassa sovittelua koskeva laki saatiin jo 1991 ja sovittelu tuli koko maata kattavaksi 1994. Suomessa sovittelu tuli lakisääteiseksi toiminnaksi 2006.

Norjassa sovittelussa käsitellään vuosittain noin 9 000 juttua, kun Suomessa juttuja oli noin 12 000 vuonna 2009. Norjassa poliisi ja syyttäjät lähettävät sovittelutoimistoon 85 % jutuista. Myös riitojen osapuolet ovat itse aktiivisia, sillä noin 15 % sovitteluun tulevista jutuista on riita-asioita, esimerkiksi naapurusten välisiä. Suomessa osapuolet itse tekevät aloitteen vain parissa prosentissa tapauksia ja riita-asioiden määrä on muutenkin lähes olematon.

Yksi keskeinen ero Suomen ja Norjan välillä on myös pahoinpitelyrikosten määrä. Suomessa niitä on lähes puolet sovitteluun tulevista tapauksista, Norjassa vain 17 %. Norjassa lähisuhdeväkivaltatapauksien sovittelu on harvinaista, ja poliisi lähettää sovitteluun enimmäkseen lieviä juttuja, jotka päättyvät syyttämättä jättämiseen. Suomessa noin 8 % sovitteluun tulevista tapauksista koskee lähisuhdeväkivaltaa.

Molemmissa maissa sovittelusta huolehtivat vapaaehtoiset. Norjassa sovittelijoiden koulutus kestää kolme päivää ja se koostuu työpajoista, roolipeleistä ja teoriatuennoina. Sovittelutoimisto tekee koulutuksen käyneiden sovittelijoiden kanssa yhteistyösopimuksen neljäksi vuodeksi ja se voidaan uusia. Sopimuksella sovittelija sitoutuu ottamaan vähintään kaksi sovittelujuttua kuukaudessa. Molemmissa maissa sovittelupalvelut

ovat osapuolille maksuttomia. Norjassa sovitteluprosessille on asetettu ohjeellinen pituus: sovittelun tulos tulisi olla valmis noin 40 päivässä jutun saapumisesta sovittelutoimistoon. Sovittelussa toteutetaan aina osapuolten erilliset esitapaamiset.

Lain voimaantulosta huolimatta molemmissa maissa on ollut ongelmana sovittelupalvelun vaihteleva saatavuus, käytännöt ja yhdenmukaisten palveluiden puute.

KESKITETTY HALLINTOMALLI YHDENMUKAISTANUT KÄYTÄNTÖJÄ

Ennen keskitettyyn hallintomalliin siirtymistä Norjassa oli 44 alueellista sovittelutoimistoa, joiden toiminta oli hyvinkin epäyhtenäistä. Kuntien sitoutuminen toimintaan ja sen kehittämiseen vaihteli. Sovittelutoimintaa ei tunnettu yleisesti ja sovitteluun kohdistui paljon kritiikkiä. Norjassa ratkaisua palveluiden kehittämiseksi, yhdenmukaistamiseksi ja sovittelun roolin vakiinnuttamiseksi alettiin etsiä hallintomallin uudistamisesta. Muutosta edelsi laaja selvitysvaihe. Selvityksen perusteella päädyttiin keskustoimiston sijoittamiseen oikeusministeriöön, koska sitä kautta sovittelu tulisi lähemmäksi oikeusprosessia. Sovittelun keskustoimisto "Konfliktrådet" perustettiin 1998.

Konfliktrådetissa työskentelee tällä hetkellä 12 henkilöä. Aluetoimistoissa on yhteensä 85 työntekijää. Suomessa sovittelutoimistoissa oli yhteensä 73 työntekijää vuonna 2009. Norjassa ja Suomessa toiminta rahoitetaan valtion budjetista, joka on molemmilla jokseenkin saman suuruinen (Suomessa 6,3 milj. euroa ja Norjassa n. 7,0 milj. euroa). Norjassa ajankohtaisiin tutkimus- tai kehittämishankkeisiin on saatu rahoitusta valtiolta.

Seminaarin norjalaiset osallistajat

näkökulmasta hallintomallin muuttamisen tuoneen merkittäviä hyötyjä toiminnalle. Kaikki sovittelutoiminnassa mukana olevat ammattilaiset ovat valtionhallinnon alaisia oikeusministeriön virkamiehiä. Keskitetty hallintomalli on mahdollistanut sovittelun aseman vahvistumisen ja henkilöstön lisäämisen. Hallinto on selkeää ja ammattihenkilöstö tietää vastuun toiminnasta. Keskitämisen ansioista pystytään tekemään järkevää kehittämistyötä. Käytäntöjä on voitu yhtenäistää, ja muut viranomaiset ovat vakuuttuneet sovittelupalveluiden laadusta ja sovittelun rikinaalipoliittisesta ja yhteiskunnallisesta merkityksestä väkivallan ja rikollisuuden vähentämisessä. Myös yksilö- ja perhetason hyödyt ovat norjalaisten kollegojen mukaan olleet kiistämättömiä. Myös paikallistasolla toimivat työntekijät olivat tyytyväisiä keskitettyyn hallintomalliin eivätkä halua palata entiseen.

TUNNETTAVUUTTA LISÄTTY

Tiedon välittäminen sovittelutoiminnasta on nähty Norjassa tärkeäksi, ja sovittelutoiminnan tunnetuksi tekemiseen on varattu voimavaroja. Tiedottaja toimittaa Konfliktrådetin verkkosivuja (www.konfliktraadet.no) ja omaa lehteä, jonka hän "myy" muulle medialle ajankohtaisilla teemoilla. Lehteen pyritään saamaan asiakashaastatteluita, koska yleisö on kiinnostunut ihmisten kokemuksista.

Tiedottaja myös kouluttaa sovittelutoimistojen henkilökuntaa, joka paikallisesti osallistuu tiedon levittämiseen. Konfliktrådet on laatinut myös sovittelun laatukäsikirjan. Samoin on sovittu yhteisesti sovittelun eettisistä ja restoratiivisen oikeuden periaatteista, ja niitä myös noudatetaan. Sovittelun tunnetuksi tekeminen ja sovittelun aseman vahvistaminen osana palvelujärjestelmää vaatii myös Suomessa tiedottamisen parantamista.

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikksentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajankoh-
taisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö
ja rikksentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikksentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä jul-
kaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä
kuvauksia käytännön paikallisesta rikksentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työs-
kenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on
hyötyä niille, jotka tekevät rikksentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu-
ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutus-
alalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa
25 euroa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1606 7518 tai sähköpos-
titse haaste@om.fi.

HAASTE

- Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa/4 numeroa/12 kk
- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen
päättymisestä (laskutusväli 12 kk)
  - määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikksentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki